नं. ५०८५

शांखायन श्रौत सूत्राणि

१त: ४ पत्लाल

× × ×

पत्र. १७ सं. ×

सूत्र पद्धति परिशिष्टं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सांख्यायनश्रौतसूत्राणि

अध्यायाः १ — ८

६

५०८५

5085

F. = 110

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यन्त्र

॥ देव्यानंदरामरामदेव स्वयं हस्तकं ॥ स

पत्रे ११० श्लो १११००

नं० ५०८५

॥ देवरामदेव नीपो थितो सहि ॥

ब्राह्मणपुस्तक ग्रंथि भाएरे ३ वे चा थ्रां ३ वे

आनंद ०(ठ थां ४) मरट

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रीगणेशायनमः॥ॐ॥ यज्ञं व्याख्यास्यामः स त्रयाणां वर्णानां ब्राह्मणक्षत्रि
याया वैश्यस्य वा संयुज्य विधिमानं साधनं रणं संयोगाद्भवति ते यज्ञोपवीती
देवकर्माणि करोति प्राचीनावीती पित्र्याण्याचमनप्रभृति येनाधिकरणेन
संयुज्येत न तेन व्यावर्त्तेत न च व्यवेयादित्याहुर्तां ह्वह्वणे दक्षिणात उत्तरत उपा
चारः प्राङ्मुखा यानि देवकर्माणि दक्षिणान्या यानि पित्र्याण्यासीनं न्याप्यं बाहुच्यं स
चनात्स्थानं होता च कुर्यादनादिष्टं त्रिप्रभृति छंगणेष्व प्रथमोत्तमयोस्त्रिर्वच
नमन्यत्र जपेन्न्य उत्तमस्य च छंदोमानस्योह्व मादिव्यंजनात्स्थाने उंकाः॥१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रः कृतस्त्रिमात्रः शुद्धो मकारांतो वा तं प्रणव इत्याचक्षते वस्ताने मकारांतं सर्वे
ष्वृग्गणेषु सञ्चरोनुवाक्येषु तेनार्द्धर्चमुत्तरस्याः संधयावस्यति पादं वा तस्मं
ततमित्याचष्टे तेसस्सर्वेषामृग्गणानां धर्मोप्यिकर्मसंयोगेन चोद्यं ते विह
रेष्वपि कर्मस्वंतरेण प्रथमां परिधानीयां च संतानार्थोर्द्धर्चिनकां तु त्यर्द्धर्चन्या
याश्चेवं विचनदन्यच्चुद्धिन्यायस्यैवैदो वचनादुपांशुतासंस्वारन्याय
ताचनाष्टानामेकस्वर्यं न्याय्येस्तरां प्रणवः छंदोनुवाक्यायाः प्रणवाद्या
चै ज्योत्येस्तरां मुख्ये स्वरां वषट्कारः सप्रमो वा प्रणवो येयजामाहा वषट्कारः सं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्रैषाः प्रैषाश्चोच्चैरुपांशु हविष्षु देवतानामधेयं चोपांशु निगमस्थाने भुवन्
र्भुव इति पुरस्ताज्जपो यथा यज्ञामाहावो याज्ञा जः सहः सहउर्जं स्वरिष्पुपरि
ष्टादिति च उष्ण्यं सर्वासु याज्यास्वनुयाजेषु तु ये यजामहा नास्त्यनुवष
ट्कारे च एषु तेन याज्यां तेन वषट्कारस्य संधानमपु तेन वा तदुपांशु याजे
नास्ति ॥७॥२॥ आवयेदाकारमविहनं ये यजामहः प्लुतादिः पुरस्ताद्या
नी२ ज्यायाँ च तु मात्रा याज्ञिकी प्लुतिः संध्यक्षराणां तासु स्थाने आ इ इकारी न
त१ वैं तु ष्य स्थाने आ इ उ कारी न वतोन्यानि प्रकृत्याक्षराण्येकारौकारौ ॥२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वप्रगृह्यो याज्यांत विसर्जनीयो रिफितो रेफमा[illegible]पद्यते तत्तु यते रिफितो
नुस्वारं मकारान्त्या निप्रकृत्यां व्यंजनान्यो कारान्तरा नपकारे त्वनु मात्रः पकारा
श्चोत्तरोकाराः प्रकृत्या वो भो स्ववो वा प्रकृत्या प्रकृत्याकार इति जानन्कत्व्ये विहि
तस्याद्यंतरं वषट्कुर्यादित्युरस्ताद्दीर्घमुपरि ष्टाद्ध्रस्वमुपरिष्टाद्धाय यज्ञामहादे
वतादेशानं सपुरोनुवाक्ये सप्रैष तु न विद्यात्तन्तु होतीत्युक्ते सर्पिः प्रतीयेत स्वा
हाकारान्ते होममंत्राणां समिदाधान मंत्राणां च मंत्र एष त्स्वाकर्म एष
कमितिकरणस्य मंत्रांते मंत्रा तेन करतो भुक्कर्मणः सन्निपातनं संप्रे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

षितोन्वाहतश्चायजतीत्येतन्नावर्त्याह्निकं ॥२॥८॥ उपोष्य पौर्णमासेन हवि
षा यजेत तथामावास्येन ह्यौ पौर्णमास्यावमावास्ये च यां पर्यस्तमयं ह
दि राउदे याद्यां चास्तमितितां पौर्णमास्यो न्वारब्ध इति यदहस्त्वेन दृ
श्यते तेत्रमावास्येत ग्रेन्यां यां याथाकामीति पौर्णमास्यामित्यमा
वास्यायामित्यपदेशाद्भवति छं तत तत्रं युक्तस्वशाद्धाः समानमन्वाड
न यत्रात्तेयः पुरोडाशाग्नीषोमीय उपांशुयाजो विकल्पो वाग्नीषोमी
यश्च पुरोडाशः पौर्णमासे हविष्येन्द्राग्नो सं नयतो द्वितीयो मावास्या ॥३॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

याम्मेंद्रंसांन्नाय्यंसंनयतोमाहेंद्रंवाविस्मनंच्चसन्नयंच्चपांस्रुयान्नं॥७॥

॥३॥अत्रामंत्रितोहोतातरेणोत्करंप्रणीताश्चप्रतिपद्यदक्षिणेनप्रपदेन

बर्हिरक्रमणंवेद्यंतसमितापश्चात्सात्मिर्विक्रम्यचस्थानमप्यसमि

ध्यमानायतिसंप्रेषितःकंप्रपद्येतंप्रपद्यक्रेप्रजापतेत्वारणंछंदस्य घे ४

प्रपद्येयावत्तेविस्मोवेदतावत्तेकरिष्यामिदेवनसविजाप्रस्तत्त्वत्रा

र्त्विज्यंकरिष्यामिनमोग्नयेउपद्रष्ट्रेनमोवायवउपश्रोत्रेनमआदित्या

याहुरव्यात्त्रेजुष्टामद्यदेवेभ्योवाचंवदिष्यामिसुस्रूषेण्यांमनुष्येभ्यः स्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वतीपितृभ्यः प्रतिष्ठांविश्वास्मैन्नूतायषज्ञास्त आत्मनाप्रजयापशु
भिः प्रजापतिंप्रपद्ये नयंनो अस्तु प्राजापत्यमनुवृत्त्यामि वागाविज्यंक
रिष्ठ तिवावंप्रपद्येन्नृत्तुर्वस्वरितिजपित्वाग्निर्हिन्त्यप्रवोवाजा इत्युप
संधाय मध्यमयावाचा अग्न आयाहि वीतय ई नेत्यइतितृ वावग्निं हूतं
त्नीमह इत्येका समिध्यमानो अध्वर इत्येकातिस्रः साक्ष दद्येत दन्यत्रसा
यनाभ्यांदर्शीहूर्णीमासाभ्यांसमिद्धो अग्न आजुतेतिद्वे त्वं ने महां असि ब्राह्म
णाभारतेति प्रणवेन संधाय मुतो वीविय जमानस्य त्रीण्याश्रेयाण्य ॥ ४॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्निव्याहृत्यषड्वृद्धिगोत्रस्यपुरोहितप्रवरेणब्राह्मणस्यमानवेतिवासर्वेषांदे
वेद्धोमन्विद्धऋषिष्टुतोविप्रानुमदितःकविशस्तोब्रह्मसंशितोघृताहव
नइत्यवसाययंप्रणीर्यज्ञानांरथीरध्वराणामतूर्तोहोतातूर्णिर्हव्यवाडि
त्यवसायास्यात्रंजुहूर्देवानांचमसोदेवपानोरौइवाग्नेनेमिर्देवांस्त्वंपरि
भूरसीत्यवसायव्यवस्यन्नाहेवोयतिदेवताः॥४॥७॥ ॥आवहदेवान्य
जमानायाग्निमग्नआवहसोममावहेत्याज्यपानाग्नावग्निमावहतानीषो
मावावहविष्णुमावाग्नीषोमावावहेन्द्राग्नीआवहेन्द्रमावहमहेन्द्रंवादेवांआज्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यां आवहाग्निं होत्रायावह स्वं महिमानमावहा च वह जातवेदः सुयजा च यज
जेत्यावाह्योपविश्योर्ध्वजानु दक्षिणेन प्रादेशेन भूमिमन्वारभ्य जप
त्यास्म्येप्रतिष्ठायै माच्छित्सि पृथिवि मातर्मा माहिंसीर्मामो दोषीर्मधु
मनिष्ये मधुवनिष्ये मधु जनिष्ये मधुमती मद्य देवेभ्यो वाचं वदिष्या
मि वाचं मनिष्येत्यइदं महं पंच दशेन वज्रेण पाप्मानं भ्रातृव्यमव
बाध इति सप्तदशेन वा ॥५॥ मानुष इत्युक्ते दैवसवितरे तं त्वा वृणते स
ह पित्रा वैश्वानरेणेंद्र एष बृहस्पति च वद प्रचरत यज वसूनां रातौ ॥५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्यामरुद्राणाम्मो म्यायांस्वा दित्या=आदित्यात्रा नेहसोयदग्यहोत्तृयेजिम्मंव
वह्नुःपरापतीत=अग्नि ष्ठतु नरा नता राज्ञानवेदाक्षिवर्षलिरित प्रवृतोजपत्तो
योत्ता याया अवेहे क्रिणेन प्रादेशोन दक्षिणामंसमन्वारत्यजपतिसवोना
मीक्षोदक्षिणांइंडमन्वारभ्नामहे होटवृयेडरोहितं।येनायजुत्तमेस्व
द्वेवात्रे नगिरस्मोदिवांषष्टिश्चाध्वयूं नवतिश्चपाशात्रांतराद्यावादृथि
वीवित्वत्ताः।सिनंतिपाकमहीधीरयेमिास्यानमेद्यावादृथिवीउ
नेइमेइतिषरामोवीरंहसः पांडुद्याम्बदृथिवीस्वाहम्बरात्रिश्चापाम्बा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

षधयश्चेत्सवस्त्रज्यैष्ठीमावृतमावर्त्त–आदित्यस्यावृतमन्वावर्त्तइतिदक्षिणंबा
हुमन्वावृत्यनिरस्तःपरावसुर्योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तेनसहेतिहोतृषद
नात्तृणमुत्तरतःप्रतिष्ठाप्यदक्षिणपरमवांतरदेशौनिरस्यापउप
स्पृश्याग्नेःपश्चादुदगग्रंनिधायेदमहमर्वावसोःसदसिसीदामीत्युपविश्य
दक्षिणोत्तरिणमुपस्थंकृत्वाप्रांचोपाणीप्रसार्यत्व्यजपतिनमोद्यावापृथि
वीभ्यांहोतृभ्यांस्वर्वस्तुभ्यांविश्वकर्मणेतनूपामेस्थस्तनूंमेपातंमामाहिं
सिष्टंमामासंताप्तमित्याहवनीयंप्रेक्ष्यगार्हपत्यंचोदक्रैसर्पन्नाहेष ॥६॥

वामाकाम्रा इति विश्वेदेवाः शास्तनत दृह्यवाचो नमो महत्य इति जपित्वाग्नि
होतावेत्य ग्निर्होत्रं वेत्तु प्रावित्रं साधु ते यजमान देवते त्यवसायय यो अग्निं
होतारम वृथा इत्यपांसुहूत वतीमध्ययोः स्क्व मास्यस्व देवद्रुवं विश्वसवा
रा मीलामहे देवाँ इ तेन्यां नमस्यामंनमस्यान्यजाम यज्ञिया निति स्क
वावादाप्य पंचप्रयाजानन्य जनि॥ ॥स्नमिध्यः समिधे अग्न आज स्य
व्यंत्विति प्रथमस्तनूनपादग्न आज्यस्य वेत्विति द्वितीयो नराशंसो अग्न
आज्यस्य वेत्विति द्वितीयो वसिष्ठ शुनकानामत्रिवध्र्यश्वानां क एवसंनती

नांराजन्यानांप्रजाकामानांवेतोऽग्नऽआज्यस्यव्यंत्वितितृतीयोबर्हिरग्नऽआ
ज्यस्यवेत्वितिचतुर्थीःस्वाहाग्निंस्वाहासोमंस्वाहाग्निंस्वाहाऽग्नीषोमौविष्णुं
वास्वाहाग्नीषोमौस्वाहेंद्राग्नीस्वाहेंद्रंमहेंद्रंवास्वाहादेवाऽआज्यपाजुषाणा
ऽअग्नऽआज्यस्यहविषोव्यंत्वितिप्रयाजयाज्याः॥७॥अग्निर्वृत्राणित्वंसोमा
सिसत्पतिरित्याज्यभागौवार्त्रघ्नौपौर्णमास्यामग्निःप्रत्नेनसोमगी
र्भिरित्यमावास्यायांवृधन्वंतौजुषाणोऽअग्निराज्यस्यहविषोवेतुजुषाणः
सोमऽआज्यस्यहविषोवेत्वितियाज्येअग्निमूर्द्धेत्याग्नेयस्यपुरोनुवाक्याहु ॥७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वोयज्ञस्येति याज्याग्नीषोमाविममितु पांशुयाजस्य पुरोनुवाक्यानुषाणावग्नी
षोमावाज्यस्य हविषो वीतामिति याज्येदं विष्णुर्वि पहे विष्णविति वैष्णवस्य पु
षाणो वाग्नीषोमा सवेदसा युवमेतान्यग्नीषोमीयस्येंद्राग्नी त्र्यवसा प्रचर्ष नी ३
८स णीत्यइन्द्रायैंद्राग्नस्येंद्र सानसिं प्रसाहि षइति सांनाय्यस्य महाँ इंद्रो य ओजसा
महाँ इंद्रो नृवदिति माहेंद्रस्येंद्रं वा विश्वतो मा दयस्व हरिभिरितींद्रस्याप्र
तिनिषुः ॥ ८ ॥ पिप्रीहि देवानिति स्विष्टकृतः पुरोनुवाक्यायाँ निरमे ल २
प्रियाधमान्ययाड्सोमस्य प्रियाधमान्ययाडग्नेः प्रियाधमान्ययाज

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्नीषोमयोः प्रियाधामानि विष्णोर्वीयान ग्नीषोमयोः प्रियाधामान्ययालिंद्र
ग्न्योः प्रियाधामान्ययालिंद्रस्य प्रियाधामानि महेंद्रस्य वायो दे वानामा
ज्यपानां प्रियाधामानि यक्ष दग्ने होतुः प्रियाधामानि यक्षत्स्वं महिमा
नमायजतामेज्याइषः कृणोतुसो अध्वराजातवेदाजुषतांहवि रग्ने यदद्य
विशो अध्वरस्येति थाज्यावषट्कृत्योपस्यद्वीनि॥ ९॥ इत्यामुपक्राम्य मान
स्यादहिणस्य पाणेः प्रदेशिन्यामनक्तमेच पर्वणि मध्यमेच वावस्याति
नातेऊ तस्य प्राश्नामीषेत्वाणामेति ह्रवमंजनमधारोष्ठेनिलिंपति मनस॥ ८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्यतिना तेऊतस्य प्राश्नीम्मूर्ऊउ दानायेत्सुत्तरौ ष्ठउत्तरमुपसृश्य दक्षिणे
नोत्तरेजानौ धारयन्नप्रसारिताभिरंगुलिभिरंगुष्टिष्टताभिः स्वयं पंचम
मादाय मुखसंमितां धारयन् हृदयसंमितां वा॥१०॥ अर्घः॥ छ॥ उपहूतं
रथंतरं सह पृथिव्या सहाग्निना सहवाचा सहपशुभिरुपमांर

यंतरं सह पृथिव्या सहाग्निना सह वायुना सह पशुभिर्ह्वयतामुपहूतं स्थास्नु
नुवनमुप मां स्थास्नुवनं ह्वयतामुपहूतं चरिष्णुवनमुप मां चरिष्णुव
वनं ह्वयतामुपहूतः स्वर्वाभन्होऽउप मां स्वर्वाभन्हो ह्वयतामुपहूतं [illegible]
मुपहूताः सप्तहोत्राऽउप मां सप्तहोत्रा ह्वयंतामुपहूता गावः सहाशिरो
प मां गावः सहाशिरा ह्वयंतामुपहूता धेनुः सहऋषभोप मां धेनुः स
हर्षभा ह्वयतामुपहूता वाक् सह प्राणेनोप मां वाक् सह प्राणेन ह्व
यतामुपहूता वाक् सह मनसोप मां वाक् सह मनसा ह्वयतामुपहूते जाह्व॥ ९॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ष्टिरूपमामिन्नाहृष्टिर्ह्वयतामुपहूतेन्नाततुरिरूपमामिन्नाततुरिर्ह्वयतामु
पहूताहेसासिन्जुषस्वमेजइतिऊपिवोन्नामुपह्वयते॥१४॥७॥इन्नोप
हूतापहूतेन्नापास्मांइन्नाह्वयतामिन्नोपहूतामानवीघृतपदीमैत्रावा
रुणीब्रह्मदेवकृतमुपहूतांदैव्याऽध्वर्यवउपहूताउपहूतामनुष्याय
इमंयज्ञमवान्येचयज्ञपतिंवर्द्धान्नुउपहूतेद्यावापृथिवीपूर्वजेऋतावरीदे
वीदेवपुत्रेउपहूतोयंयजमानउत्तरस्यांदेवयज्यायामुपहूतोन्नूयसि
हविष्करणइदंमेदेवाहविर्जुषंतामितितस्मिन्नुपहूतइत्यकपहूयावऋग्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यांतरिक्षं वतुरवान्नि संतेवाचकुर्थ्यांइन्द्राणसिस्योनासिस्योनक्षत्रमानःसुप्र
जास्त्वेरायस्पोषेधसंजुष्टेनुष्टिं तेगमेयमुपहूत उपहूवं तेज्ञीयमुख
स्यत्वाघकन्नायसुरन्त्यास्यत्वायप्राश्नामीत्यन्तरेज्ञांप्राश्येतरांयजमा
नस्यंचमाःप्राश्यामार्जनाद्यग्यमनि[illegible]मिदमायइतिश्चवेनांतर्वेदिंपवि
त्रवतिमार्जयेंतेपरिहृतेब्रह्मभागेन्वाहार्यमाहरंत्येषदक्षिणाकालःस
ना वीसामीष्टीनांन्वाहार्यास्त्यादिष्टदक्षिणास्तुएषातेअग्नेसमित्तयावर्द्ध
स्वचाचप्यायस्वचौवर्द्धिषीमहिचवयमाप्यासीषीमहीतिसमिधमन्तु ॥२०॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मंन्यत्रीननुयाजान्यजति॥१२॥देवंबर्हिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुदेवोनरा
शंसोवसुवनेवसुधेयस्यवेतुदावा॥अग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रकविः
न्मा३ सत्यमन्वायजीहाताहोतुर्होतुरायजीयानग्नेयान्देवानयाड्यांअपि
प्रैर्यीतत्होत्रेअमत्सतत्यवसायतांससनुषींहोत्रांदेवंगमांदिविदेवे
षुयज्ञमेरयेमंस्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूर्वसुवनेवसुधेयस्यनमोवाकेवी
हीत्यनुयाजयाज्याः॥१३॥सूक्ताकूहीत्यकृतइदंद्यावापृथिवीभद्रमभू
दार्ध्मसूक्तवाकमुतनमोवाकमृध्यास्मसूक्तोच्यमग्नेत्वंसूक्तवाकेसीत्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वसायोपक्रती दिवस्थायिव्योरोमण्वतीते अस्मिन्यज्ञे यजमानद्यावापृथि
वीस्ताम्मित्यवसायज्ञां गयीजीर दानस्त्रस्त्रस्त्रे अत्र वेदे उरुगव्यूती अभयं
कृताविव्यवसाय हरिद्यावारीत्यापाज्ञां हुवोमयोहुवा ऊर्जस्वतीप
यस्वतीस्तूपचरणा वस्वाद्विचरणा वतयोराविदीव्यवसायाग्निहीवि
रजुषताविहृधतमहोज्यायोत्कृतसोमोहविरजुषतावीहृधतमहोज्या
योत्कृतामिन्हेविरजुषतावीहृधतमहोज्यायोत्कृताग्नीषोमोहविरजु
षेतामवीहृधेतांमहोज्यायोक्रातांविष्णुर्वीत्तीषोमोहविरजुषेतामवी ॥११॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हृधेतांमहोज्यायोक्रातामिंद्राग्नीहविरजुषेतामवीहृधेतांमहोज्यायोक्राता
हृ मिंद्रोहविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोक्रतमहेंद्रोवादेवाअाज्यपाअाज्य
मजुषंतावीवृधंतमहोज्यायोक्रताग्निर्होत्रेणहविरजुषतावीवृधतमहो
ज्यायोक्रतास्यामृधवोत्रायां देवं गमाया मात्राास्तेयं यजमानोसावसा
वितिनामनीयजमानस्यानिव्याहृत्योत्तरां देवयज्यामाशास्तेभूयो
हविष्करणमाशास्तेआयुराशास्तेसुप्रजास्त्वमाशास्तेदिव्यंधाममाशास्ते।
यदनेनहविषाशास्तेतदश्यात्तदृध्यात्तदस्मैदेवारासंतांतदग्निर्दे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वोदेवोन्योवनुतांवयमग्नेःपरिमानुषाःइष्टंचवीतंचाभूदुनेत्वेनन्नइतिवा
द्यावापृथिवीअंहसःपातामेहगतिवीमस्येदंचनमोदेवेभ्यइतिनम
उपेतिबर्हिष्यंजलिंनिधाययजपतिशंयोर्ब्रूहीत्युक्तस्तच्छंयोरितित्र्यंयो
र्विकमुत्क्रोपस्तृणयस्कगाद्दायनादिमंड्याज्यमागांतंपरंमध्यमयानुया
ज्याद्युत्तमया॥१४॥उपांशुगार्हपत्येपत्नीसंयाजैश्चरंतिसोमंत्वष्टारंदे
वानांपत्नीरग्निंगृहपतिमितियजतिराकासिनीवाल्योप्रजाकामस्यगृह
वेगृहपतेरायायस्वसंतेपयांसीहत्वष्टारंतन्नस्तुरीपंदेवानांपत्नीरुतग्ना॥१२॥

प

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

व्यंतुराकामहंयास्तेराकेसिनीवालीयासुबाऊरग्निर्हीतागृहपतिर्वयमुवा
गृहपतइतियथाहत्यद्धसवइतिऊपित्वेत्वामुपक्रयतउपह्रूतेयंयजमा
नीतिवा॰विकारइत्नांताःपत्नीसंयाजाः॰त्रांघ्वंतावाप्रत्वामुंचामीतिवेदंवि
मुच्ययोक्त्रमंजलिंपत्न्याःरत्यावेदंवमुक्तमञ्जिर्विदायाक्त्रपरिषिंवं
जपतिकामायत्वावेदोसियेनत्वंवेददेवोभ्यावेदाभवस्तेनास्मभ्यंवे
दएधिवेदोसिवित्तिरसिविदियंकर्मासिकरणमसिक्रियासंसनिरसि
सनितासिसनेयंधृतवंतंकुलायिनेरायस्पोषंसहस्रिणंवेदोददातुवाजि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नमितिवेदे पत्नीवाचयति सा दणानि प्रगृह्यांतरेणोत्सृज्यस्यते तं तु तन्वन्ति
त्त्तुरेण गार्हपत्यमाबर्हिषास्तीर्य दक्षिणेनासिसं दणप्रजयामापशुभिरिराट
णेतिवेदं त्रीषमुपस्थाये तेनाग्नेत्र्य दक्षिणेयाज्यइंजातवेदा त्र्यंतरःछ
वोऽग्निस्मिन्निषद्यसन्वंसनिंस्तुविमुचाविमुंचधोह्मस्मन्यंइविणंजातवेद
इत्याहवनीयमुपस्थायोपस्पृश्योत्सृज्यते ॥१५॥ छ॥ व्याख्यातो दक्षि
णमासोऽप्रकृतिरिष्टिः पशुबंधनामन्च यस्य प्रकृतिरित्याख्यां तरेणाज्य
भागेऽस्विष्टकृतं च यदिज्यते तमावापइत्याचक्षते तत्र ध्वसनंते दंगा ॥१३॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नीतराणि तेषामनिन्नकालेर्येर्विनवस्तत्रजन्लणतत्वदानमुख्यावचा
भिर्देवताभिः संयुज्यश्रूयते तत्र देवताविकारे तद्देवते याज्यापुरोनुवाक्ये
निगमस्थानेषु च सा देवतोपलक्ष्यते त्राचाहनउत्तमे प्रयाज स्विष्टकृ
निगदे सूक्तवाके चेज्यमाना देवता निगच्छंति तस्मान्निगमस्थानान्य
नुक्रामं तश्च विकारान्व्याख्यास्यामः पौर्णमासी विकार इत्युक्ते चाग्नेयो
प्रतीयाद् मावास्याविकार इति चैन्द्रं तावता देशो विकल्प्यते देवता
तो हविष्टो वा सन्निपाते हविष्टः सामान्यान्नियमः स्यात् स द्रव्यं च सामि

हर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गो

१५

धेनीनामिष्टिपशुबंधेष्ववचनादन्यत्काम्यास्त्वपांशुहविषानुक्तामंतम्व
व्याख्यास्यामः॥१३॥चोदनाप्रकरणेहविषांप्रतीकग्रहणंयाज्यापु
रोनुवाक्यानवेदन्योर्थसंयोगोद्विप्रभृतिषुचोदनानुहव्येणदेव
तेनलिंगेनचोपस्थिष्टास्तुदेवतास्वनधिगछंस्वाध्रिगेदेवतेनतृष्यंदुप
स्थिष्टास्वनिगछंत्यनीक्षणंवाकेकास्येदेवतायेहविषश्चोद्यततत्र
प्रथमोयदिष्टेयाज्यापुरोनुवाक्योसर्वत्रप्रतीयान्नचेष्टयःपृथक्
तःत्वाक्यःपरिसंख्यातुंतत्रानादिष्टयाज्यापुरोनुवाक्यास्तुगायत्रीत्रि॥१४॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ष्वग्नेतद्देवते परीछेदुस्त्रिगृहस्मौवापरिहाप्यवर्षीयसीनुयाज्याऽस
मेवायत्रैतेषांलक्षणानांकिंचिन्स्यात ध्रुवे हवामहेश्रध्यागह्येदंबर्हि
निषीददेवतानामेति पुरोनुवाक्यालक्षणोन्यद्विपिबधृतुपस्वमस्वावृषा
यस्ववीहिप्रदेवतानामेतियाज्यालक्षणोपुरस्ताल्लक्षणापुरोनुवाक्या नि
परिछाल्लक्षणायाज्यानधिगच्छंस्तद्देवतेनयाज्यायजेताइमामाष्टणु
धीहवंयत्यागीर्निर्हवामाहएदंबर्हिर्निषीदतना स्तीर्णंबर्हिरानुषगासदेता
येजनाइहनोत्रश्रद्यागच्छांत्रहेतेनामनसेऽदंजुषस्ववीहिहव्यंइयतमा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कृतं न इष्ट्वा हे हि देवतमकृ देवते प्राश्नन्ती व्रीहीन् संनमे प्राश्नन्ती व्रीहीन् संनमे
सू॥२७॥छ॥ ॥इति शांखायनसूत्रे प्रथमः प्रपाठकः॥छ॥ छ॥ वसंते ब्राह्म
णस्याग्न्याधेयं ग्रीष्मे क्षत्रियस्य वर्षासु वैश्यस्य शरदि वा शिशिरे स
र्ववर्णानां याथाकाम्य मृत्त्नां सोमेन यक्ष्यमाणस्यामावास्यायां पौर्ण
मास्यां वादधीत शुद्धपक्षे वा पुण्येन नक्षत्रेण कृत्तिकास्वग्नीनि त्रीणि फ
ल्गुनी प्रभृतीनि च ॥१॥ अथो ऽग्निकामः सद्यो द्वादशाह मासस्त्र तो
संवत्सरे वाग्रये पवमानाये ऽग्निः पौर्णमासी विकारा आग्नेयाश्चाग्रायणेष्ट्यन्ते पव ॥१५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वतँहिरण्यंतईजते तेस्यामग्नयेऽग्नय इति स्विष्टकृतोऽग्नये च पावका
याग्नये च शुचये द्वितीयामावास्यां विकारो ऽग्ने पावकरु स्वनः पावकाग्निः शु
चिव्रत तम उदग्ने शुच यो ऽग्निं हविमन्ते रग्निनाग्निः समिध्यत इति स्वि ग्नि २
ष्टकृतो ऽदितये तृतीयां चमग्ने सप्रथाः सोमः यास्त इति सद्यं ताचाज्य
भागा उ तत्वामादितेमहिमहीमृछुमातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे
हुवेमतुविक्षत्रामजरंतिमुरूचींसुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिमिपे अत्र
ग्नइमो ऽग्नइति विराजो स्विष्टकृत स्तच्छतस्त्रः कुर्वतो ऽग्नये प्रथमास्तक म १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

म्नेनोपचाज़ुकोर्वंतस्वाग्निंस्तोमेने तिस्विष्टकृत॥२।७॥प्रथमेवासमान
तंत्रे मध्यमेवाद्विहविषो वादित्यांस्यैंद्राग्नोद्वितीयो ब्राह्मणस्याग्नीषोमी
योविंद्रो राजन्यस्याते म्यदे वो वैश्यं विश्वे देवासस्तीर्णे बर्हिर्थाग्नेयीवाद्व स्य ३
योः हवीन्येन तन्नदेवाः परस्तात्पुरोनाश्नास्याग्निंपवमानंपावकंच शु
चिंवोपरिष्टाद्विश्वेभिरग्नेअग्निभिरग्ने विश्वेभिरग्निभिरितिस्विष्टकृ
तोदितये द्वितीयामावास्या विकारस्ताक्षिणीनां तन्नदेवतानिरेक हावि
षस्य हं वि ह्रौं द्वितीयामिरपरमादित्य तृतीयाम्ने भिरपरं दद्वाम्य वि॥२६॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

धे१

ल्लताग्नेयीसर्वास्व पांशुहविष्टापां वदश्यं वसामिथेनीनां सप्तदशादित्य
यांचरुर्विंशतिर्दक्षिणा द्वादशाषड्वाश्वः शतमानरथवासोन्नाश्वद्वादश
रात्रं स्वयं होमी स्यात्सत्यवदेन्नैवातिथिन्यम्यदान माहिताग्निर्व्रतेनाग्नि
ष्वापशुना मांसमश्नीयान्नातिक्षाग्रयणे न नवानामोषधीनां फलानि।
।३।।७।।सर्वादशक्षिणीमासान्यामन्वारंभणीयेष्टिरान्नावैष्णवः स
रस्वत्यै सरस्वातचाग्रे यावैष्णु महितद्वां महि ब्रंपातं शृतस्यच
दमे ष्वानि नामादमेसुष्टुति[illegible]वीमियानोपवाजिकाशृतमाचरपाणू।
एप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

अग्नाविस्नूमहिधामप्रियंवां।वीथोघृतस्यगुह्याजुषाणा।दमेसप्तरत्नाद दमे १
धानाप्रतिवांजिह्वाघृतमुच्चरण्यत।पावकानःसरस्वतीमाजुष्टानाज
नीयंतःसुवाहृद्यपंचदविषमेकेग्नयेमहीनेव्रतपतयेस्त्वमग्नेवीर्व
वृत्रास्त्वं ... णानःस्त्वमग्नेव्रतपापकवियंपौर्णमासीविकारोधेनुश्च
दक्षिणा॥४॥७॥काम्यंपुनराधेयमजानानस्याग्नेयोग्नयेचवैश्वा
नरायोद्धासयिष्यमाणस्यावैश्वानरोनऊतयआप्रयातुपरावतः॥अ
ग्निर्नःसुष्टुतीरुप॥पृष्टोदिविमध्यावर्षेपुनराधेयकालेःपुनर्वसूवा॥१७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नक्षत्रं यावाषाढ्या उत्तरामावास्यामध्यं दिनस्य कालः पंचकपालश्चाग्नेयः
सामिधेन्यश्च पंचदशा त्रिष्टुभ प्रयाजेष्वग्निर्होत्रा हौ वितत स्तनूनपादग्नि श्रौ २
मिजो अग्निना बर्हिरग्निर्वीत्रे व्रः सर्वत्र आज्यभागाग्निं स्तोमेन बोधयेति
वाग्नये बुद्धिमते न्वाघूंषीत्युत्तरा ग्नये पवमानायेत्युष्टुप्रवाणीति चे
ड्मते ग्निर्मूर्द्धेति वा रेतस्वते यथाम्वोदितं यजत्यग्ने तमद्येति प्रथमा
तृतीये हविषो द्वितीयास्त्वनु द्यौस्त्विष्टकृतो देवं बर्हिरग्ने वसुवने देवो
नराशंसो ग्नावसुवने ग्नि त्रां वृं वउभिह्वैष्ठ प्रयाजेष्वनुयाजयोश्चवि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्तश्चइत्यावृत्ते तोऽस्थोपांशुतरस्याज्यभागाद्विशेषसर्वेवासहस्रवाभ्या
मनुयाजान्यां हविरेतं वा हविरेव वा पुनरुच्युतो नरस्यांव्यायाः पुनः संस्कृ
तं कर्तव्यो नहृताग्निरण्यं नाद्दक्षिणादितये द्वितीयामावास्या विकारश्चा
ग्निवारुणीवासर्वं नो अग्ने [illegible]वमस्त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वा
निति॥१५॥६॥ अग्निहोत्रं जुहोति सायं च प्रातश्च पुरा छायानां सं
सर्गाद्गार्हपत्यादाहवनीयमुद्धरति प्र[illegible]नांत्यां रा[illegible]प्रादुष्करणं नि
त्यधृतो गतश्रियः शुश्रुवान्ब्राह्मणग्रामणी राजन्यश्च [illegible]ध्रियमाणश्च॥१९॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

अ॰१
रपाप्मनोमायदविद्वान्यच्च विद्वांश्चकाराज्ञोयदेनश्चकृमेहकिंचिदस्मद्
तृ॰ग्न२ स्मान्मोक्षृतःपाहितस्मात्‌दृमृताऽकृतिममृतायांजुहोम्यग्निंपृथिव्या
ममृतस्यजित्यै।तयानंतंलोकमहंजयान्यग्निप्रजापतिर्यःप्रथमोजिगाय्य
तिरात्र्येतिप्रातर्विकारःपरिसमुह्यहोष्यन्नृतंत्वासत्येनपरिषिंचामी
तित्रिस्त्रिरेकैकंपर्युक्ष्यऋचावसत्यंत्वर्तेनपरिषिंचामीतिप्रा
तर्यज्ञस्यसंततिरसियज्ञस्यत्वासंतत्यैनयानीतिगार्हपत्यात्संततामुद
कसरामाहवनीयात्ततंतुतन्वंनित्यं।तराश्चापदेगतो॥६॥प्रथमास्तमिते

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

19

जुहोतिदृश्यमानेवानक्षत्रउपोदयंव्युषितउदितेवापुरस्तात्नुकालेमनः
कुर्वीततस्यापराधेप्रायश्चित्तमनुनीयाभ्युदितमातमनादासिल्लाअथावर
हत्वान्तरित्यनुमंत्रयेताऊत्वावोऽग्नाहवनीयमन्यंप्रणीयजुहुयात्
स्यायेयवाग्देव्याज्यमित्यग्निहोत्रहवंशिपिनदत्पाद्यिश्रयतिनापःप्रत्यान
यत्पाज्येकुर्यातरुणेप्रत्यस्याज्यस्योन्नयतिपश्चादन्वाहार्यपचनाद्यज
मानःप्रत्यङ्तिष्ठन्नादित्यमुपतिष्ठतेसत्यस्ततायचादक्षिणांनयानीति
सायमृतस्सत्यायत्वादक्षिणांनयानी‚त्याहवनीयंप्रातरन्तरेणान्वा ॥१९॥

हार्यपचनं यजमानस्य संचरो दक्षिणतः पश्चादाहवनीयादासनमेवं गार्ह
पत्यात्व्यत्याहृष्टिरसि पाप्मानं मे वृश्च विद्यासि विद्य मे पाप्मानमित्यावर्तमेत
वाचंयच्छति ॥६॥ दक्षिणतोऽग्निहोत्रीमुपसृजंति न चांतरेण संचार र
न्न शूद्रेण दोहयेद्यत्यादवेभ्यो धुह्वेति सायं जपति रुद्रयीयादवेभ्यो दु
ह्वेति प्रातरन्नानाद्यायापिपासे स्त्रियावि स्त्रियं वाध्यं तस्त्रियां वा बाटाग्निहा
न्याव र्त्तसेन वीरेणेति सायं प्रातरन्वाहार्यपचनेन वीरणेति स्त्री वत्सा
यां स्तुन्नृ तत्नतः स्तुन्नृतं नत्त एणु तातन्तु पावषेणोदीचो गार्हा गार्हपत्याग्नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रुत्याधि अयत्यन्नानायापिपासीयेनाग्निहोत्रस्थाल्यांगार्हपत्येनवीरेतो
तिविकारोग्नेष्ठावद्भुषावेहूइतिसमिधमादीयावज्योत्यसमापर्ष्वधी
नांरसेतिनैस्क्रवेणापःप्रत्यानीयप्रतितपत्यंस्रौचुनरवज्योत्यत्रिरुपसा
दमुदगुद्वास्यानुछिंनिवनमोदेवेभ्यइतिदक्षिणतोंगारानुपस्पृश्य
सुभूतायवइतिसुप्रस्कन्नात्सुत्यस्क्रवेवस्क्रवंचप्रतितप्योन्नयत्यन्ना
नापाद्वीपासीयेनस्क्रवास्क्रवेणावीरणेतिविकारस्युलुष्यं चकृत्वोवास्क
स्क०२ वेस्क्रचेवमंत्रउन्नीतेस्क्रचंसंमृशाइतिसन्नूदेर्वीविन्यःसायंयावन्यइति ॥२०॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सायंजपतिसज्जूर्देवेभ्यःप्रातर्यावभ्यइतिप्रातरुत्तरेणगार्हपत्यंस्रुवमु
पसाद्यप्रादेशमात्रीपालाशीसमिधमादायस्रुवंसमयातिहत्यगा
४३ र्हपत्यमाहवनीयस्यपश्चादुदग्रेस्रुक्स्रुवौस्रुवमुपसाद्यसमिधमन्यादधा
त्यन्नानायापिपासीयेनसमिध्यहवनीयेनवीरणेतिविकारेद्यं गुलंस
मिध्येतिहत्याग्निहुहोति॥८॥अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निःस्वाहेति
सायंसूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेतिप्रातर्दक्षिणंजान्वाच्यावपद्य
रास्रुवमुपसाद्योत्तरामसंस्पृजंतिसूक्ष्मीसूर्यसीत्स्वस्याःस्रुचिनूयेिष्ठकु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यीसक चोवुध्ने नांगारानुपस्पृश्य च्छिरदीवींसकवर्सुद्याम्यो पस्मादयत्यगन्त्रा

णः स्वर्गंलोकं जितेनयाम्यनयं मे लोकतायाऋअउत्रतायाऋपरुतायाइ

तियजमानः स्ववीमाकुतिमनुप्राणित्यागेनंपानऋत्मानंविर्जितविज

४ मे यास्यनयं लोकतायाऋअउत्रतायाऋपस्नुतायाइत्युत्तरामन्ववानिति

याथ्यज्ञस्यस्य मृद्धस्याऋीः सामे संमह्यतामितिजतयोर्नर तः प्रती

चीसायांह्नि स्पमार्ष्ठ्हींदक्षिणतः प्रातः स्वींमुपमार्जनंकुर्त्वोअनिलिंप

त्योषधीस्रीणामीतिमनसोत्तरंदक्षिणतः पाणिमुत्तानंनिदस्मतिपिद ॥२१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रीणामीति मनसाद्भिः प्रदेशिन्या प्राश्योपहिमुदङ्ङ्यावृत्य प्राङ्मुख्या-
न्नहिशि यि त्वा प्रत्यग्दृंजं पर्यस्य निर्लिप्य प्रक्षाल्याचम्य प्रागुदीचीरप उ-
सिंच्य प्रागुदीचीमुदिश्य त्येतदेकहोमेकर्मसर्वे छितुजु कल्प्यं णांस्क्र च मुत्त-
रेण गार्हपत्यं निधाय ॥ २ ॥ अर्द्धः ॥ ७ ॥ इह पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधात्विह प्रजां
जनयतु प्रजापतिः । अग्नये रयिमते पशुमते पुष्टिपतये स्वाहाग्नये गृहप-
तये स्वाहाग्नये स्त्रीं चतुर्थीं गार्हपत्यो तस्मा विद्व वीरण्यं नुवगिबजुबजु
मेन्नूयास्वाहा ॥ न गोदिवस्यवीमहित्नुवः प्राणो न्नूयान्नूयो मे न्नूयास्वाहा ॥ धि

स्वाहा २

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

योयोनः प्रचोदयात्स्वगोभिः सर्वंसर्वं मे भूयात्स्वाहा। अग्नयेन्नादायान्नप
तये स्वाहेत्यन्वाहार्यपचने चतुर्थीं महाव्याहृतिभिस्तिस्रो ब्रह्मवर्च
सकामस्याविलतास्वचतुर्थीयाः स्रुच्यापरस्त्रेधा तां करोत्यग्निहोत्रस्था
न्यां गार्हपत्यस्य पश्चादंजलिं च पत्न्याः संत्वास्त्रजामि प्रजया धने
नेत्यंजलौ प्रतितपयस्कं वनि दधाति ॥१०॥ दक्षिणतोन्वाहार्ययं यजमान
मुपत्रयंतात् अध्वरमयमग्निः सह स्त्रिणा उत्रावामयंत योनिरयमित्त
स्य प्रजानामिति पश्चात्त्रिः प्रथमामुत्तमां वायुर्दक्षिणेनेस्यायुर्मेदेहि ॥२२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वर्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहितनूपाअग्नेसितन्वंमेपाह्यग्नेयन्मेऊनंतन्व१
स्तन्मआपृणो॥इंधानास्त्वाशतंहिमाद्युमंतंसमिधीमहिवयस्वंतो
वयस्कृतंसहस्वंतःसहस्कृतमग्नेसपत्नदंभनमदब्धासोअदाभ्यमि
तिजपित्वाचित्रावसोस्वस्तितेपारमशीयेतित्रिःसं॰त्वमग्नेसूर्यस्य
वर्चसागथाःसमृषीणांस्तुतेनसंप्रियेणधाम्नासमहमायुषासंवर्च
सासंप्रजयासंप्रियेणधाम्नासंरायस्पोषेणग्मिषीयेत्युपविश्यांधस्थां
धोवोभक्षीयमहस्थमहोवोभक्षीयोर्जस्थोर्जंवोभक्षीयरायस्पोषस्थ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

२ गौपत्येनेत्यस्याजन्नारमुपस्थन्येपत्वाग्नइतितत्वेनाग्नेत्वंनइतिवद्वैपदेनगार्हपत्यमिन्नर

रायस्पोषंवोजन्हीया॥१४॥रेवतीरमद्ध्वमस्मिन्योनावस्मिँस्त्रोकेस्मिन्गोष्ठेस्मि

न्क्षयेस्यामाशिष्यस्यांप्रतिष्ठायामिहैवस्थातामापगातामितिगामन्त्र्यति

संहितासिविश्वरूपूर्जामाविशगौपत्येनादितएहिसत्तन्तएहीतिगामन्त्र्येतिका

म्याएतमयिवःकामंधरणमितिवत्सस्यजन्नादमुपस्थश्यसोमानंस्वर

णमितित्र्यचेनोत्तरतोन्वाहार्यपचनमंतरेणगार्हपत्याहवनीयोमा

हित्वंजपित्वाहवनीयमुपतिष्ठातनस्तविश्वेवीरण्यंकदाचनस्तरीरसिपरि

तेदूजनइतित्रिरतांसवैस्थितुजुकन्महांहितिमिस्तिस्रःस्तिस्रःसमिध्वेन्यार३॥

व्या१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दध्मत्याहवनीयेऽवेक्षहावीदेवस्तांतुरस्यानुचारमेमाहंत्वद्यवङ्गिन्नीत्याह
वनीयस्यदक्षिणतोंगारानुपस्पृश्यततोसितंतुरस्यानुमासंतनुहिप्रजया
पशुभीरायस्पोषेणास्मुप्रजास्वेनसुवीर्येणमानुषस्तांतुरस्यानुमार
मस्वमात्वंमद्यवछिन्नाअसावितिज्येष्ठस्यपुत्रस्यनामाग्निव्याहृत्यया
वंतोवानवंत्यात्मनोजाताःपुत्राःसत्येनावभृथमन्यावेम्यस्तुव्रतमित्या
वम्यवावंविसृजते॥१२॥अथप्रातर्भुवस्वःसुप्रजाःप्रजाभिर्भूया
संसुपोषःपोषैःसुवीरोवीरैरभयंतमयांनाअस्मामनसाप्त्वोपति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

२४

छेलोकमुपेमिस्वर्गेत्याहवनीयमग्रेणतिष्ठन्नितरावभयंते नयंनोअस्तुवा
वाचोपतिष्ठेप्रजामुपेमिपशूंस्चेतिगार्हपत्यमनयंतेनयंनोअस्त्वप्राणे
नत्वोपतिष्ठेव्यानमुपेम्यायुस्चेत्यन्वाहार्यपचनमनयंवोनयंनोअस्त्व
कामेनवउपतिष्ठेवित्तिमुपेमिभूतिंचेतिसर्वांसमानंसमित्येत्यावृत
या स्यविसर्जनादृतेनैकंवसायंप्रातरनुपस्थानंवाप्रातः॥१३॥ ठ॥ प्रवत्स्यन्न
ग्नीन्समीक्षेतनयंवोनयंनोअस्त्वितिनर्यप्रजांमेपाहिमानुषान्मानया
त्याहीतिगार्हपत्यमथर्यपितृंमेपाहिपित्र्यान्मानयत्साहीत्यन्वाहार्यपच॥ २४॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नं तमुत्तरेणगत्वा शंस्यपश्चान्मेपाहि देवान्मानयात्पाहीत्याहवनीयम
न्नमन्नमिति त्रिणिपदान्यनु धृत्वा सकाशाद्वाग्यमनमग्न्युपस्थानस्या
नर्थत्तु हंश्च वसन्नुपेत्याजमानंच पर्वण्यनपेतं हिकारणं संधिवेलयो
र्विबम्य वाचंयत्वा पुनरावम्यमहाव्याहृतिभिर्विसर्गोऽस्य त्तु विषये
त्नीनां वाचंयच्छेत् ॥ २४ ॥ प्रोष्यायंस्तथावेवसमीक्षणमागन्मवृत्रहं
तममस्मन्यं वरुत्तु वितमी ॥ अग्ने सम्राजनिदं नमनिसहस्राय छर्स्व(
शंस्यपश्चान्मेऽनुगुपस्तान्मे पाह्येव देवान्मानयादनुगुपस्तास्मान्मापो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्येवेत्याहवनीयं च एतापञ्चयनं समिद्धाक्तनेबसर्वैष्ययामग्निः पुरीष्योरयि

मान्पुष्टिवर्द्धनः॥ अग्ने पुरीष्याग्निः कम्मम मग्नि सह आयछस्वार्थयीपि नु

मेनु गुपस्तं मेपाह्येवपित्र्यान्मानयादजुगुपस्तोस्मान्मापाह्येवेत्यन्वाहा

र्यपचनमयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्या त्वज्ञयावस्तु वित्तमः॥ अग्ने गृहपते

ग्निकमन्नमग्निसह आयछस्व।नर्येप्रजांमेजुगुपस्ताम्मेपाह्येवमानुषा

न्मानयादजुगुपस्तान्मापोह्येवेतिगार्हपत्यं बावेतो ग्नीन्प्रवसतितेन

विवोस्त्व्यातः॥१४॥ ७॥ वास्तोष्पतीयं जुहोत्यदन्नारात्रावरार्द्धे संप्रयाः॥ २५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्मिन्निष्ठस्य यदग्निर्लोयुक्त उपोहस्वीवरं वास्तोष्पते प्रतिजानीहीत्यनूच्य वास्तोष्पते शग्मया यतियजति कृतेनानाहितं त्यजेत ॥ ३६ ॥ समारोहयमा णो गार्हपत्ये पाणीं प्रतितप्य प्राणमस्मिन्न त्रातो हि मे प्राणानारोहेति सकृ त्सकृन्मंत्रेण द्विर्द्विस्तूष्णीमयं तेयोनिरिति वारणी प्रतितपति सकृत्स कृन्मंत्रेण द्विर्द्विस्तूष्णीमेवमाहवनीयाग्नित्यहृतादन्यस्मिन्नन स्तमिते वमंथने ॥ उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन् आयुः प्रजां रयिमस्मासु धेह्यजस्रो दीदिहि नोडुरोण इत्यात्मनोरण्ये

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रुपावरोहमंथनांल्लौकिकंवालौकिकेवा॥२७॥७॥ इतिशांखायनसूत्रे
द्वितीयोध्यायः॥ ॥संस्थितायांपौर्णमास्यामिंद्रायविमृ[illegible]धेमा
वास्याविकारइंद्रस्त्रत्रंमृगोनभीमोजुष्टोदम्नाग्नेत्राद्धितिस्विष्टकृ
तोद्वितयेमावास्यायांसंस्थितांपौर्णमासीविकारायवेमृधस्यात
स्विष्टकृतोयावज्जीवंवप्रयोगश्रांतातां॥१॥ अनागतेपर्वण्यामावास्ये
पवृत्तमनुदितेधिरस्मयेदात्रइंद्रायप्रदोत्रेविस्मकवेक्षिप्रिविष्टायतिनि
रूप्तेजाननंनेववित्तजेदग्नेह्यदानोश्रग्नेहृहतःसहस्त्रातेत्रातातूनरामावास्या॥२॥
स्त॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

विकारो धनुश्चत्रीभूद्दक्षिणाकालो वामावास्यं नान्याहर्त्तिः पिंडपितृयज्ञ
स्यास्ति॥२॥७॥ अतीते पर्वण्यामावास्ये प्रवृत्तेऽभ्युदये ष्टिरग्नये पथि
कृते इंद्राय वृत्रघ्ने वैश्वानराय त्वष्टा हि व[illegible]श्च अग्रादेवानां वार्त्रहत्या
स्य य सहस्रानुमतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिं अजस्रं नानुमीमहे
नाग्निं यज्ञानाममावास्या विकारोदंजे पानहं दक्षिणासंस्थितायां वा
मावास्यं नान्याहर्त्तिः पिंडपितृयज्ञस्यास्ति॥३॥ अग्नये ग्निमतेऽन्नाव
न्नावत्युद्धृते पथिकृते तं तरेणा विहारं चक्रीवति हृत्ते नियताति पत्तोऽवकीत

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ये मिथः संसृष्टे भुवि विचयेग्राम्येण संवर्णीय प्रदाव्येन स्रुवयेक्षव्येणाहु
ये मते वेधातन व्याधिष्ठाहुन्नयाद्भनं गं निषन्नस्केपधिन्नते सार्वे कांमि
27 न्यमये कामाय व्रतपत येव्रत्यवेलां प्रोष्याव्रत्यं वा चरित्वा व्रतम्न तेस्कन्ने
मौ त्वाग्रहदाहे त्वामवते मरुद्भ्यो ये प्रजातायां ॥४॥ अग्निमग्निं हवीमभि
रग्निनाग्निः समिध्यते ॥ आयाहि वीतये ॥ अग्निं देववीतये कयानो
अग्ने विवस्वदामग्ने मानुषीः कुविस्तु नो मा नो ॥ अस्मिन्महाधने स्वन
उत्तरो महाकेडुर्ईयाश्याम ते वयमुत्ता पथस्यात पथस्यायो ग्निः उरेष्ठ ५॥२७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ध्वसमस्तुकामोन्नतस्यनवास्यसम्राज्नेकोविराजत्यश्याम तांत्वमग्नेव्रत
न्वच्छुचिरग्नेदेवांइहावह । उपयज्ञंहविश्चमः ॥ व्रतानिबिभ्रद्व्रत पात्र
दाभ्योनवानाहृताव्रजरःस्तुवीरः ॥ दधद्रत्नानिसुमनीकोग्नेगोपा
यनोजीवसेजातवेदः । त्वष्टारमग्नांसिपस्युतस्त्वेवनिस्त्वेउवीलीकहोतमी
रुलस्तेषसंदृशायातयश्याविवचस्वन्ना हिरण्यरवादृत्यावातचिषोमरु
तः ॥ त्रियेकमितिवा ॥ ५ ॥ ८ ॥ ज्ञातयोसंविदानावऊदेवतामिंहिंनिर्वपे
रन्र ॥ अग्निःप्रथमोवसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रे रभिरक्षतुत्मना ॥ इंद्रोम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रुमित्रं उथाक्तणोत्वादित्यैर्नो वरुणः शर्म यंसत् समग्निर्वसु। भिर्नो अ
व्यात् सोमो रुद्रियाभिः स्तन्नुभिः। समिंद्रो रातहव्यो मरुद्भिः समा
दित्यैर्वरुणो विश्ववेदाः। संज्ञानमितिं जपेरन्॥६॥ मित्रं विंशाया:
पंचदशासामिाधनीरग्निनारभिंगयस्यान इत्याज्य नागे। अग्निः सो
मो वरुणो मिंत्र इंद्रो बृहस्पतिः सविताया: सहस्त्रीं रूपाणिददतीस
रस्वती। पृषान्न गं सविता मे ददातु। बृहस्पति र्ददिंद्रो बलं मे मित्रः
क्षत्रं वरुणः सोमो अग्निः। न्त नो रास्व सहस्त्रवयुतन्नो ब्रह्मन् विषइ॥२८॥

२ पूषा नो गा अन्ति सरस्वती त्वष्टा रूपाणि समनक्तु यज्ञैः॥
त्वष्टा २

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिस्त्रिष्टन्नतःसहस्त्रंदक्षिणांदेवतानुक्षव्यंपुरोनुवाक्यावक्षिन्नित्मेछयाज्या
वदादेन्नो ऽस्य यथासंप्रेषितंवा॥७॥३॥फाल्गुन्यांपौर्णमास्यांप्रयोगोदी
क्षितायनानांवसिष्ठयज्ञस्यामावास्यांसाकंप्रस्थाय्यस्यच।पंचदश यां ३
वर्षाणिदाक्षायणयज्ञस्यसवसरंसंवत्सरंवासर्वेषांनप्रयुंजानस्य
नित्योदुन्नीहर्णमासोवर्त्ततेदाक्षायणयज्ञस्यापौर्णमास्यानिरुवे
कररग्निषोमीयोवाग्नेयःसान्नाय्यांचेंद्रंपौर्णमास्यामपरपक्षंदीक्षि
तव्रतोतिथिभ्योददातिसत्यव्रतोवान्यंजनहतादिकपद्धृतितानिनव

स्त्र हविरुच्छिष्टाशनो न सौहित्यं प्राप्नुयात्सोमो मे राजानं वृंडमसंत्तक्षयामीति
मनसाध्यायन्नमावास्यानिर्वपेत्कदिंग्नो वामेयो मेनाव रुली
29 व पयस्यामावास्यायामृते न यज्ञ उत वांविह्नु उ राज्ञां योर्वकाद्र्वनावाह्य
वाजिनो य जन्तुनमेय प्रयाजे निगच्छेति यथार्थं च स्तुत वाज्जेवाजिनोदे ह३
ह३ वाँ विजो षयिष्टां तव्ह्वीयिष्टां तमेहोस्मायः कृरिष्यं तेन्त्रां नो नवं त्व वा [illegible] ।
याज्ञ२ जिनो वा न इ व्यक्तर्व्ह्वरनवानं जयेति वाजिनस्याग्नवी हीत्यनु वषट्का
रो [illegible] यजमानो ब्रह्मा होता ध्वर्युराग्नीध्र [illegible] समुपहू यन्त इयंति भक्ष ॥२९॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मोजद्यान्यश्चयजमानोयन्मेरेतःप्रध्सवतियद्वासिक्तंप्रजायतेराजासोमेन
तद्धयमस्मात्सुध्वरयामसिवाजासिवाजिनमसिवाजोमयिधेहीतिमद्ध्मंत्रः(
।।२१।।इत्यादधस्याग्नेयःसरस्वत्येवाग्नीषोमीयःसोमांश्चयाजःसान्ना
य्यांवैंद्रांपोर्णमास्यांव्रतानिचदाच्छायणयाक्षिकायन्याग्नेयःसरस्वते
त्वैंद्राग्नोमैत्रावरुणीवपयस्यामावास्यायांसमानंवाजिनौ।।२२।।सावं
सेनियज्ञउत्तयानिहवींष्येकस्यामिष्टौपौर्णमासानिषद्वौण्यवैंत
स्वास्माकमग्नेअध्वरमित्यत्तरस्याग्नेयस्यनामावास्यांयजतेपिंजापद

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तु१

यज्ञं करोति नत्रौ न कुयज्ञे साकं प्रस्थाय्येव विकारो होऽत्र स्ति॥१०॥ सावी
स्ते नियज्ञेन वसिष्ठयतो व्याख्यातः हवींषि त्वामावास्यानि न पौर्णमासीय
जत इति दक्षीपूर्णमासायनानि काम्यानि पांच दश्यं च सामीधेनी नामाम
ध्या न्नाने वक्रवौ पौर्णमासी विकारः स दायजतेऽन्यत्र पर्वणो न्यायन मि
आग्ने न्यान्वहन्त यैंद्रो वैश्वदेवो मावास्या विकारः स दायजतेऽन्यत्र पर्वणो
दीक्षितः तस्मा जिनं प्रतिमुंचते ऽग्रायणमित्यावहन्ते संवत्सरं प्रयोगेव
॥११॥ सोमीश्यामाके हविर्वै णुयवी वैंद्राग्न्यमाग्नेन्द्रो वा वैश्वदेवो ह्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वा पृथिवीयश्च व्रीहियवानां सहदाज्य नागइमं यज्ञं यातेक्षमानि दिवीति

सोम्यस्य मधुपर्कौ दक्षिणो यं वामस्याशु विन्वा बाद्याय ये सुकर्माणः सुरुचो

महीद्यौरुर्वी पृथ्वी विश्वदेव द्यावा पृथिवी यो वो पांसुविरा जो स्विष्टक्र

तो वस्त्र प्रथम जो दक्षिण समानतं त्वा वा दर्श पौर्णमासाभ्यां दर्श

पौर्णमासो वा नवानामग्निहोत्रं वा यवव्रा ... सायं प्रातरग्निहोत्रं वा

नवानादयित्वा तस्यैव धूटानसायं प्रातरग्निहोत्रंजुहुयाज्जाहपत्ये वा स्था

लीपाकं श्रपयित्वाग्र यणदेवताभ्यः स्विष्टकृद्वितीयो स्वाहाकारेण

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हवनीयेजुहुयात् ॥ १२ ॥ अर्धः ॥ फाल्गुन्यां पौर्णमास्यां प्रयोगोश्चातुर्मास्या
नां चैत्र्यां वा वैश्वानरीय पार्जन्येष्टिः । हवीस्यां पौर्णमास्यां पर्जन्या यथस्य
व्रतमुत्तरस्यां वैश्वादेवमाग्नेयः सौम्यसावित्रोसारस्वतापो ष्णोमेरुम्याः
स्वतवस्योवैश्वदेवीद्यावा पृथिवीयश्च हिरण्यपाणिमूनयजदीन्र
यमपन्तवस्त्रुक्कं तइहेहवः प्रचिन्न मग्निमंथनीयाम्यासन्नेघुह विष्णु
पश्चाद्धेरवस्त्वायाग्नयेमथ्यमानायेतिसंप्रेषितान् भिन्वादेवसवितर्म
हीद्योस्वामग्ने पुष्करादितिवतिसृरउतकं वउजंतवइतिजाताया

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यं हस्तेन खादिन मिति हस्ते मक्षमयमाणायोत्तरे श्रद्धियमाणायाग्निनाग्निः
सुमिध्यते वं स्थूने अग्निनातंमर्जयंते त्यग्निमंथनीयानववग्नयाजा
स्युद्यान्तमावंन्तरेण वच्चारो ऊ रा श्रग्न अग्नस्य व्यं रुषासानक्ता अग्ना
स्य सवीतां दिव्याहोतारा श्रग्न आज्यस्य वीतां तिस्रोदेवी रग्न आज्य
स्यस्तु सद्धं तवाज्यभागोसावित्रद्यावापृथिवीयेचोपांशुविराजौ स्विष्टकृ
तो वक्ष्यः प्रथमजादक्षिणाननानुयाजानग्रथमन्हिती त्यो तु षन्नंतरेण
दवीर्द्वारावसुवानवसुधेयस्य व्यं तु देवी ऊ षासानक्ता वस्वनेवसुध्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यस्यावीतां देवीज्येष्ठी वसुवने वसुधाय यस्य वीतां देवीऋजीति वसुवने
वसुधेय यस्य वीतां देवा देव्याहोतारा वसुवने वसुधेय यस्य वीतां देवी
स्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीर्वसुवने वसुधेय यस्य व्यंतु समानं वाजिनं संस्थिता
मा४ यां पौर्णमासं मां नक्षत्रानी ब्रह्मचर्यं ब्राऽङ्धः श्रोतस्तत्काले वाजाया
हुपेया सत्यवदनं चांतरालं व्रतानि ॥ १३ ॥ आषाढ्यां वरुणप्रघा
सा: फाल्गुनीप्रयोगस्यावेत्रीप्रयोगस्याश्रवणायां पौर्णमासं तानि देवस्व
दर्वि कान्येंद्राग्मा वारुणी पयस्या मारुती कायम्धेमं मे वरुण तत्त्वया

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मिमकृतोयच्चयूयमस्मान्हिहिरण्यगर्भोयिः प्राणंद्रत्याहवनीयाच्छाग्नीध्रमप्रण
यंति प्रदेवं देव्येतितिसृणामासीनः प्रथमामुत्तरेणान्वनुसंयन्तिजायास्त्व
धम ति साद्यमानयोरिध्मायारग्ने विश्वेभिः स्वनीकसीदहोतात्वंहृतइत्याग्नि
प्रयेणोनीयाय त्रवासीनः प्रथमामन्ववोवन्तस्थित्वोऽस्तज्यमा उत्तरस्यां
वेदौ होतृकर्मोपांशुकायोगोमिथुनोदक्षिणाद्वयोर्विदंसृणातिवारु
णयानिष्काबेणावन्तथमावेतियथासोमउरुंहि राजाशतांलसमानमन्य
द्धिम्बादावना॥२४॥३॥कार्त्तिक्यां साकमेधः फाल्गुनीप्रयोगस्याग्रह

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यएष्यांत्वेत्रीअयोगस्याग्रयेनीकवतेहर्वस्यांपौर्णमास्यामिष्टिःहवीष्कृ ॥
अनीकिंद्विषोद्दयाग्नेविश्वामित्रिस्तुतिंमिःरयिंनादेहिजीवसेसिनानीकृ
नमध्यंदिनेमरुद्भ्यःसांतपनेभ्यःसांतपनायायानोमरुतःसायंमरुद्भ्यो
गृहमेधिभ्योग्निनारयिंगयस्फानद्दृत्याधनागोग्रहाम्मेक्षससंआगत
प्र बुध्न्यावस्त्वांश्चित्रमश्वस्तमयक्षाहिष्णमितिस्विष्टकृतातानिगदमा
नसामिधनीरन्वाहाज्यभागःप्रभृतीजोक्षसांतातस्यनिक्षाषंप्रातःहर्षिदार्वि
ञ्जवेहिंमरुद्भ्यःक्रीळिभ्यंक्रीळंवःपर्वतश्चिन्महाहविष्यंमान्तानिवा ॥ ३२ ॥
ह्यै

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रुणप्रवासिकानिमाहिंस्रोविश्वकर्मणश्चवाचस्पतिंयातेधामानिपरमाणीत्क
पांश्चविश्वकर्मणएकश्चाग्निंप्रणीयतत्रऋषभोदक्षिणानवाजिनंनावभृथो
न्नवंतिसमानमन्यञ्चरुणप्रवासेः॥२५॥अपराह्णेपित्र्यात्रिरिष्टिविरिष्टिःसो
मायपितृमतेपितृभ्योवासोमवद्भ्यःपितृभ्योबर्हिषद्भ्यःपितृभ्योग्निष्वात्तेभ्यो
ग्निश्चकव्यवाहनःस्विष्टकृद्भवतित्वंसोमप्रचिकितःसोमोधेनुंत्वंसोम
पितृभिरितिसोमस्यपितृमतउदीरतामंगिरसोऽयनःश्रवइतिसोमवतो
मुपहूताःबर्हिषिपितृन्बर्हिषदइतिबर्हिषदामवसृष्टजाययावहाग्निष्वात्ताइत्यग्नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

क्रान्तानामाके कायाद्याद्वेद्वे सर्वेभ्यो रोनुवाक्ये असंततेनानाप्राणावेये तान् भु
सन्नमयन्नद्दिनित इत्यग्नेः कव्यवाहनस्या प्राचीनापवीत्येतादेवतायजति निगम
स्थाने भुवान्ननुवर्त्तयति पितृमं तं परिहाय यज्ञोपवीती त्रिजानुकल्पेः
मंत्रोऽपि भुस्वधस्वधा वे क्रियमाणे ये स्वधामहे स्वधानमइ इति ये यजामहे
वषट्कारायाः स्थाने दक्षिणान्वाहार्यपचनोऽपरिश्रितेऽन्तरं त्ययेणविदि
दक्षिणातिष्ठति नव बर्हिराक्रामत्यकसर्गेजपानां कर्माणि हस्तं जपमं
त्राएकपस्यदिवेत्पाचार्याः कमण्डलन्यायउञ्चातस्व्वेत्य कांसामिाद्य ॥३४॥

नीत्रिरनूयानाषेयमाहापबर्हिषःप्रयाजानिष्टानो अग्ने स्तुचेउनात्वंसोममहेभ
गमितिजीवनवंतावाज्य भागाउपकृत्येत्तान्नशाम्नंस्वप्रायनागात्रप्रास्यांति
पित्र्न्योदत्तो ॥२६॥ अथाविष्ठाजनायन्कर्वराणिसहिष्णुणिंकृवरायगाउस्सो हि २
प्रव्युपे देद्ध रुणांमध्वे अग्नेस्वांयत्तनं तन्व मेरयंतेतिजपंतउत्तरेणन्वाहार्य
पचनंगत्वास्तुसंदृष्टांत्वा वयमप्नन्तमीमदंतोपो भुष्टणुहीत्पाहवनीयमु
पस्थायमनोन्वाहुवामह इतित्रिनेनदक्षिणाग्निमामनस्ते मनः पुनरितिद्व
युरग्निंतमन्य इति त्र्यवेनाग्नेत्वंन इतिचाह्वपदेनिगार्हपत्यं तद्बैरित्यादि
हें

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

॥

प

समुपस्थायायावबर्हिषावनुयाजान्विष्ठानस्सूक्तवाकयजमानस्यनामगृह्णाति
त्रायंताचत्र्यंबकान्संस्थाप्यमैत्रश्चरुरदितत्येवामित्रस्यचर्षणीधृतोमहांश्रावि
त्यःसंस्थितायांपौर्णमासं॥१७॥२ शुनासीर्येपोर्णमांतानिवैश्वदेविकानि
शुनासीर्येवायव्यंपयःसौर्येश्च शुनासीराविमांशुनंनःफालास्तववायहूतस्य
ते ध्यर्यविश्वचत्तवांसस्तरणिर्विश्वदर्शतादिवोरुक्मइत्युपांशुत्सोर्यैश्वेतो श्व: ३
दक्षिणागोवासीरंवाद्वादशायोगंनवाजिनंसमानमन्यद्वैश्वादव
मापौर्णमासंचमध्यमानेइंद्रश्चनुशुनासीराविति मंत्रमिमिहृतांगर्भं॥३५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

धत्तं स्वस्तये ।ययोरिदं विश्वं भुवनमाविवेश ।ययोरानंदो निहितो महश्च शुनासी
राहवृतुभिः संविदानाइंद्रवंताहविरिदं जुषेथां ।इंद्राय शुनासीराय स्रुचो जुहु ५२
तनाहविर्जुषंतां प्रतिमेधिरः ।प्रहव्यानिहृतवंतास्मेहयेश्वाय नरता संजो
षाः ।इंद्रश्च मनुभिर्ब्रह्मणा संविदानः शुनासीरो हविरिदं जुषस्व ।शुनेंद्र वेमा
श्चायंतः ।साकमेधैरिष्ट्वान्चतुर्थे शुनासीर्यंमाघ्यां वा पौर्णमास्यां सोमनो
सर्गः पशुनेष्यावा ।पंच वर्षैरिरविद्धः ।शुनासीर्यमपरेद्यु वैश्वदेवं ।।१८।। वि
च्यपसेचे प्रायश्चित्तमर्थीनोपप्रतिनिधिः ।भूर्भुवः स्वाहा ।।प्रायाश्चाग्नेस्यन

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मित्रास्ति सत्यमित्वमयास्त्र सि॑ श्रयासामनसात्त तोयासंहव्य मूहिषेयाा नः
त्वगुहिनेषजं स्वाहेतिप्रायश्चित्ताऊतिसर्वे षु दोषेषाहवनीयः सर्वाऊती
नांनु रूक्ष पात्रं चउगृहीतं प्रायश्चित्तेष्वनंतरंदोषात्प्रायश्चित्तं नद्यनिर्दातव्यो
येप्रवृत्तिरुत्तरस्यास्तिप्रत्यहं विहितांवैकेष्वादोषेषु प्रायश्चित्तं तत्रो नये
कुर्यात्सर्वप्रायश्चित्तं चाधिकारिकं चानुधृत्यं त्वेदाहवनीयमन्यत्तमिया
तूबऊविदाब्राह्मणोनोद्धरणं ज्ञातरूपं चकुर्यात्प्रबध्यात्प्रातः हरंतिरजत
मन्यदितस्वरोदक्षिणाहवनीयेनुगते गार्हपत्याउद्धरणमग्नयेविहिज्ञेो।। ३६ ।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिष्ठत आयो उदन्ते स्तुवपोबि ज्योतिषा गार्हपत्येनु गते स्वर्वीमध्यवसा
याहवनीयमन्यं प्रणीयनुरुक्रया समारोह्यवो दङ्दवस्ये ऽन्नयोरनुगत
योर्गार्हिप सो ऽन्नुकाद्भुत रार एयामंथनमुल्कुको विद्यमाने रणी भस्मनासं
स्पृश्य ग्नयेव्रतपस्वतेजनवतेपावकवतइष्टिः आयाहितपसा जने
का ग्ने पावको अर्चिषा। उपेमांसुष्टुतिंममा। आनोयाहि तपसा जनेषा
ग्ने पावक दीद्यत्। हव्या देवेषु नो दधत्। दित्य ग्न्युदित्य यो स्वनस्तमितया
र्वान्येनवानष्टयोः कारणेनाग्न्याधायनो त्पादयेत्। ११। उपस्त्टरा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वेदग्निहोत्रीवाश्येतस्त्वयवस्मादितियवसामुष्टिंप्रयच्छेदुपविश्नेदोत्रायस्मान्नी
षानीषीद्सितनोअभयंत्वधिप्रजाभ्यःसर्वाभ्योमलनमोरुद्रायमीढुषे
37 इत्याईदंउनो छायोदस्त्वादेवादितिरायुर्यज्ञपतावस्मादिंद्रायत्वएवनी
न्नागंमित्रायवरुणायचेत्यनुमंत्रयोतवेध्यायवादद्याद्धविर्षिसुशेमनाते
नामहीतामधृतांसिनंपिंद्रस्वतीभ्यंयतेमातरतोमाद्रवितामयु स्कन्नोछ्रा
यंवोयपोरोजसास्कनितारजांसिवीर्येभिवीरतमाज्ञाविष्णायापत्ये
तेअप्रतीतासहोभिविंस्कन्नगन्वरुणाश्चवीदूताविल्यग्निरुपनिनीयास्क्राः॥२१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नस्थितत्राजनिदिवं देवांस्तृतीयंयज्ञोगान्ततोमाइविणमङ्गंतरिक्षंपितृंस्तृतीयंय
ज्ञोगान्ततोमाइविणमङ्गपृथिवींमनुष्यांस्तृतीयंयज्ञोगान्ततोमाइविणमृ
त्यनुमंत्रयेतयद्ब्राह्मणोऽनुगुप्सुर्नितृयेदेतउएस्यात्रह्मणांतस्मापः प्रतिप
क्षेषेविविद्यमानेनेनसमापनेयोषामावेष्यउत्यादत्यत्तस्मिन्द्रव्येवि
द्यमानेयस्यामान्यतमंमन्येततस्त्रतिनिदध्यादेवत्रातिनिधीनीद्व
यो विकारस्यस्त्राह्मानामप्रत्नदिवतेउएेनाहृत्निरग्निहौत्रस्यान्पद्धविःसं
स्कृत्यप्रयच्छेदेवतायेनाहृत्तिःप्रत्नदोषेस्तित्युयातस्विएत्नादिनंन

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

38

ह्राश्चान्येनपरमन्यास्तुदेवतास्विष्टास्तुउछेननाशोभवतितंत्रेप्रदानमावर्त्त
तेसर्वैर्हविर्दोषेन्नतस्यानाहृत्त्रिगुणत्वोपसन्निपातप्रध्वसनत्वान्मंत्रेनाकु
लापेदनुजपेदितिजातकर्ण्येन्याभ्योगृहीतेन्याॅवावाहितासुचोदितान्यप्र
प्रयच्छेदान्येनावाहितायजेत॥१०॥ ब॥ इष्टिपशुबंधपुसोमेवप्रायश्चि
त्तेब्रह्मानुहोत्यृग्वेदेवेद्दोषःस्यात्भूःस्वाहेतिगार्हपत्येयजुर्विद्वेन्येभुवः
स्वाहेत्यन्वाहार्यपचनेसोमेत्वाग्नीध्रीयसामवेदेवेद्स्वःस्वाहेत्याहव
नीयेन्नभुवःस्वाहेत्यज्ञायमानेदोषेनुपस्थायमसगैप्रतिदिशामुपस्थानमु ॥३९॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पस्छायाप्रसगैर्यथाप्रोष्यसमारोप्याप्रसगैर्मंथनंनारोण्योरस्त्युपस्थानं
नाहोमेनानित्ययावाग्नीनुत्सृजेत्प्रायश्चित्तं तुत्वाती तानि कर्माणि प्र
तिनिदध्यात्प्रतिनीदध्यात् ॥ १ ॥ ७ ॥ इति शांखायनसूत्रे तृतीयोध्यायः ॥
॥ ॥ पत्नीयजमानौ व्रत्यमश्नीयातां प्राग्वत्सापाकरणाद्यदन्यन्मांसम
रणमिथुनमाषेभ्यो येनचवैश्वेण यक्ष्यमाणः स्यात् ॥ १ ॥ ७ ॥ अग्नीनन्वा
दसती ष्टिपर्युबाद्य स्रुवेक्ष्य रावनीये महाव्याहृत्योत्तमया प्रथमया गा
र्हपत्ये दक्षिणाग्नौ मध्यमया पाहेवेचतस्त्रीमाहवनीये दशामीसम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

39

स्तानिर्मस्तव्याहृतीनां वास्थानेव तस्त्रोविहव्यस्यानुश्रव्यौणपस्थानेंवक्रोषेण
पनः स्रोऽश्ववदघमितिससाम्नेनययस्त्वाहृदात्वँनोऽग्नेऽध्वरादितिवाद
शभिः प्राग्नयेवाचमिंमंस्तोममितिचोपस्थानंस्त्रकाभ्यांसंप्राशीप्रागहीयि
महाव्याहृतिभिः पैज्यं कोषीतकंविहव्येनाकृणमुत्तमं ॥२॥ पिंडपितृय
ज्ञोपराह्णेमावास्यायांदक्षिणतःपुरस्ताद्वृपीस्थालीस्यपंपात्रीमुष्लस्व
लमुसलेत्थसंस्थाप्यगार्हपत्यस्यपश्चाद्दक्षिणतोऽभ्रकुशोच्छस्यचानि
ष्पयोपरिक्षाद्वीहीन्याज्यांपुरस्ताद्धृपेस्थालीमाप्यसव्यंजानुनीचा॥३९॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मुष्टिनाव्रीहीन्ग्रह्णाति पितॄन्ध्यायन्नथ षो बिनाश्रप ततः सस्थाल्पन्यासस्तत्फ
लीकृतांदक्षिणाग्नौश्रपयित्वाभिघार्यप्रत्यंचमुद्वास्यावस्त्विपरिसमुह्य
परिस्तीर्य पर्युक्ष्य दक्षिणंजान्वाच्य यज्ञोपवीती प्राङासीनो मेक्षणेनजुहोति ॥
॥३॥ अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा यमायांगिरस्व
त३ ते पितृमते स्वाहेति मेक्षणमनुप्रहृत्य दक्षिणा दक्षिणाग्नेरपहता असु
रा रक्षांसि वेदिषद इति स्फ्येनोन्मज्यान्युद्धृत्य ये रूपाणि प्रतिमुंचमाना
असुराः संतः स्वधया चरंति परापुरो निपुरो ये भरंत्यग्निष्टांल्लोकात्प्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

णुदातस्मादित्युक्त्वामुकमुष्मा एतस्य दक्षिणार्द्धे निधायामुष्मै कुशान्स्तृ कृत्स्नु

नानुमृष्टे निधनयासावव ने निक्ष्व ये च त्वामत्रान्विति पिण्डनामादि स्यकु

त्रोष्ठयो निषिंचत्यवाचीन पाणिनैवं दक्षिणतः पितामहस्य प्रपितामह

स्य चासावेतत्ते ये च त्वामत्रान्विति पिडान्यथावने जितं निधनयो नावे

कस्मिन्पितृनेदे न जीवपितुरस्ति न जीवान्तर्हिताय येभ्यो ना पिता तेभ्यः

अत्रोहो मा तंवात्र पितरो मादयध्वं यथा भागं पितरस्त्रावृषायध्वमित्यु

दङ्परीवृत्य त्रिरातमनादासिचामीमदंत पितरो यथा भागमवीवृ ॥४०॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हृषैतिप्रतिपर्यावृत्यताप्येवावनेज्या॥ ७॥ ८॥ नमोवः पीतरोजीवायनमोवः पि
तरश्शोषायनमो वः पितरोघोरायनमोवः पितरोरसायनमोवः पितरोबलाय
नमोवः पितरोमृत्यवे नमोवः पितरोमन्यवेनमोवः पितरः स्वधायैनमोवः
पितरः पितरोनमोवोयेत्रपितरः पितरस्थ इपान्त बांश्चेषांत्त्वयास्थयइह
पितरोमनुष्यावयंतेषांश्रेष्ठांत्त्वयास्मयात्रपितरः स्वधायुष्माकंसायइ
ह पितरएवडरस्माकंसगृहान्नः पितरोदत्तेत्येतद्धः पितरोवासोवह्यंपितरइति
त्रीणिस्त्रूत्राण्युपन्यास्योर्जंवहंतीरमृतंघृतंपयः कीलालंपरिस्त्रुतंस्व

धनस्थ तर्पयत नः पितृन्नित्युदकन्नोर्षन्निनीयावघ्रायापिंडानवत्सयप्राश्नीयाद्दू
ब्राह्मणाय वा दद्यादप्सु वा प्रवहरेन्मध्यमं पिंडं पत्नी पुत्रकामा प्राश्नीया
त् आधत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजं । यथेह पुरुषोसदित्युक्तुक
मन्त्रोक्तत्वात्सकृदाच्छिन्नानु प्रहृत्या । होऽग्निहोत्रं यवाग्वैव सायं प्रातः स्वयं
होमश्च पर्वण्यतनेवध्यामिष्टिना नाहिताग्नेः पितृपितृयज्ञः क्रियेत ।
॥५॥७॥ दक्षिणतोन्वाहार्यं ब्रह्मकर्म पश्चात्तु पित्र्यायां यजमाननिमित्तो
विपर्ययाग्नेयेन यजमानमासन्नस्य मानं होत्रा दत्तेषां निरसनं तथोपवेशः ॥ ४१ ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नंकमीदोदेव्रा एथ्यक्षेत्रआगच्छतांविकारो वृहस्पतिर्ब्रह्मास्यथ्वर्यं तं पाउसव
त्पर्वतिं समांपात्न वृहस्पतिर्दिवा ब्रह्मा हं मानुषोन्नर्सुवः स्वरोॐमित्युप
वित्र्यसात्र्पंचसर्वकर्मणां मंत्रवस्तुवाग्यमनं सर्वास्तु गतिष्वथ्यथाव्रज
त्यथन्यथाततः प्रत्यायंत्यनुसमेत्यग्नौ प्रणीयमानेसदस्येनोपवेशन
मश्वो ब्राह्मणोग्न्याधेयेसर्वेषांवाकर्मसतायामंत्रितं तुमित्युक्तायथा
कर्मप्रसोतीति॥६॥ प्रणीताकालेवाग्यमनं हविष्कृतावि सर्गइष्टे चाक्षिष्टन्त
त्यानुयाजप्रसवनं विसर्गोमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षइतिप्राशित्रं प्रती

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नार

द्यदेवस्यत्वासवितुंप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतिप्रति

गृह्यपृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याउपस्थइतिप्राग्दंडंस्थंडिलेनिधाय

पापकनिष्ठिकयांगुष्ठेनचप्राशित्रंगृहीत्वाग्नेष्ट्वास्येनप्राश्नामीति

प्राश्याचम्यसंरवादंछांतिरसीत्याचम्यप्राणान्संमृशतिप्राणपाअसिप्रा

णंमेपाहीतिनासिकेमुखंचचक्षुष्पाअसिचक्षुर्मेपाहीतिचक्षुषी

श्रोत्रपाअसिश्रोत्रंमेपाहीतिश्रोत्रेइंद्रस्यत्वाजठरेसादयामीति

नाभिंकोदात्कस्माअदात्कामादात्कामायादात्कामोदाताकामःप्रति।।८२।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गृहीताकामेतत्ते इत्यन्वाहार्यं प्रतिगृह्य ब्रह्मन्प्रस्थास्यामीत्युक्तो देवसवित
रेतत्ते यज्ञं प्राऊ बृहस्पतये ब्रह्मणे तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामवेत्यादावेन ८२
सवित्रा प्रसूत इति जपित्वा प्रतिष्ठेति प्रसौति प्रणीतास्तु विमुक्तास्त्वं ज्ञाने
ब्रह्मणः प्रज्ञानं ब्रह्म न्यायस्य ॥७॥ अदब्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि रायस्पो
षाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्यायाग्नेर्जिह्वासि सुभूर्देवेभ्योधाम्नेधाम्ने
मे नवयजुषे यजुषे इत्याज्यमवेक्षते पत्नी तेजो ऽसि शुक्रमस्यमृतमसि
विश्वदेवमसीत्यासन्नांवादो यजमानो ऽध्रुवा ऽसदं न्रतस्य या नो

सुकृतस्य लोके ताविष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिमित्यासंन्नानि हवीं
ष्य षिनृम्ण ज्ञयपाहि मां यज्ञन्यमित्यात्मानं हृदि स्पृशति पाप्मानं मे हृस्व विद्यासि विद्य
मपाप्मानमित्याचम्याग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतामि
दमहमनृतात्सत्यमुपैमीत्याहवनीये समिधमाधाय वावं यज्ञत्वग्ने
वायो विश्वच्छंदमः सत्नोकलां वाञ्छीयेति ध्यायाद्यः कामो वास्यादनु पद्
स्यमन्नाद्यमाभवानीत्या काशां समुद्रं वा ॥८॥ ॥ख॥ मयीदमिंद्र इंद्रि
यं दधात्वस्मान्रायो मघवानः सचंतां अस्माकं संत्वाशिषः सत्यानः ॥४३॥

43

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

संवाग्निषड् तीत्नायामुपद्यमानायां ब्रह्मपिन्वस्य प्राणं मे पाहि प्रजां मे
पाहि पशून्मे पाहि ब्रह्म मे धुक्ष्व क्षत्रं मे धुक्ष्वेज्ञों मे धुक्ष्वादित्यांत्वा द्विरसि ८२
दिशो मे कल्पंतां कल्पंतां मे दिशस्ताश्चत्वृष्मास्त्वराध्यासमित्रो पितरो मा
दयध्वं यथाभागं पितरश्चावृषायध्वमिति बर्हिषदं ब्रराञ्जाञ्चाम भिमृ
श्यामीमदंत पितरो यथाभागमवीवृषतेति प्रत्यवक्षय प्रजापते न
गोस्यूर्जस्वान्पयस्वानद्दितिरसि मा मे क्षेष्ठा अमुत्रा अमुष्मिंल्लोक
इहावत्यन्वाहार्यमभिमृश्यानुयाजेष्विष्टेषु व्यूहतिस्रुचावन्ये स्वीया
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मयोरुद्रेति मन्त्रे षंवाजस्य माप्रसवेनप्रोहामीत्युक्तानेन दक्षिणेन
उत्क्रं प्राचीमग्निरग्नीषोमौ तमपनुदंतु योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मो
वाजस्येनंप्रसवेनापोहामीतिनिवासव्येनोपहतंप्रतीचीं यथादेवतम
न्यत्राग्निषेगृहपतिंगार्हपत्येस्रुवेणाजुहोति ॥१॥ छ॥ यंवांदेवा अ
कल्पयंस्तजोभागंज्ञातकत्र देवा तेनप्रीणामि तस्य ते पतमरुहाहा
कूहूस्वाहा। गंधर्वीभ्यांनारीणाभ्यां मूहहा वाजसूभ्यांस्वाहा। अग्नेपृ
थिव्या अधिपतेवायोंतरिक्षस्याधिपते सवित्रप्रसूतानामधिपतेसूर्य॥४४॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नक्षत्राणामधिपते सोमौषधीनामधिपते त्वष्टः समिध्वं रूपाणामधि
पते मित्र सत्यानामधिपते वरुण धर्म्माणामधिपत इन्द्र ज्येष्ठानामधिप
ते प्रजापते प्रजानामधिपते देवा देवेषु पराक्रमध्वं प्रथमा द्वितीयेषु परा ५२
क्रमध्वमित्येवमेकोत्तरामेकादशान्यो विश्वेदेवास्त्रयस्त्रिंशास्त्रिरेक
दशिन उत्तरोत्तरवर्त्मान उत्तरसचानो विश्वा वैश्वानरा विश्वो विश्वम
हस इहमावतास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्मिन्कर्मण्यस्यामाशिष्यस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां देवहूत्यामयं मे कामः समृध्यतां स्वाहेति यत्कामोत्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वतिप्रजापतेइतिचतुर्थी॥१०॥आप्यायतांध्रुवाहविषाघृतेनयज्ञेयज्ञेप्र
तिदेवयन्त्यः।सूर्यायाऊधोदित्याउपस्थउरुधाराप्रथिवीयज्ञेअस्मि
न्निल्याप्यायतिध्रुवांसमिष्टयनुहूयमर्मनिमन्वारन्नते।सदसिसन्नेमेन्दूयाः
सर्वम[illegible]सिसर्वान्निन्दूयाः पूर्णमसिपूर्णंमेन्द्रयाअन्हितिरसिमामेद
क्षाअमुत्राअमुष्मिंलोकइहावतिइष्टपात्रमनिमध्यदिशोविष्णु
तिप्राच्यादिशासहदेवास्तविजोमाऊर्यंतांदक्षिणयादिशासहमा ॥४५॥
साः।पितरोमाऊर्जयंतांप्रतीच्यादिशासह[illegible]हांपशवोमाऊर्जयंतामु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

चीच्यादिशाआपओषधयोवनस्पतयोमार्जयंतामूर्ध्वायादिशासद
यज्ञःसंवत्सरोयज्ञपतिर्म्मार्जयंतामितिसप्तदशमन्मत्रेणदिग्वि
स्त्रृस्नीमापोहिष्ठीयाभिस्तिसृभिरभिमृश्याच्छायांवायव्यारोद्र
सेतिप्राचीन्निनीयोदीचीवासमुद्रंवःप्रहिणोमिस्वांयोनिमभि
म गच्छतअरिष्टास्माकंवीरामापरासेचिनोधनमित्यभिमंत्र्यतांनोदे
वीयाभिश्चतसृभिरुरोभिमृश्यसमिंद्रणःसंवर्चसापयसासंत
नूभिरगन्महिमनसासंशिवेनत्वष्टासुदत्रोविदधसुरायस्इति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्राणानतुनोमाहिंसीस्तस्मोयदिनिष्टमितिमुखंविमृज्य ॥४१॥ अर्द्धः॥ विष्णुक्रमा

क्रमतेदक्षिणाद्वेदेःश्रोणिदेशादाहवनीयादिवि विष्णुर्व्यक्रंस्तजागते

नछंदसातमहमनुव्यक्रिंसिततोनिर्भक्तःसयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्वि

ष्मइत्यन्तुधृत्यदक्षिणंपादंहीनतरंसव्यमंतरिक्षेविष्णुर्व्यक्रंस्त

त्रैष्टुभेनछंदसेतिद्वितीयंपृथिव्यांविष्णुर्व्यक्रंस्तगायत्रेणछंदसे

तितृतीयंदिक्षुविष्णुर्व्यक्रंस्तानुष्टुभेनछंदसेतितिर्यग्विक्रामति

समानउदकोग्निन्मस्वरितिप्राङीक्षतेसंज्योतिषाभूमेत्याहवनीयं॥४२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

समहं प्रजया संमया प्रजया सं महं रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषो व सुर्य्य
ज्योव ज्ञीया न्नया समिति प्राङे व स्वयं न्नरसि श्रेष्ठो रश्मिरायुर्द्दा न्नस्या
युर्मे दि हि व चोदा असि वर्च्चो दि हि तनूपा असि तन्वं मे पाहीदमहं
मा न्यो दिग्भ्यो स्यै दिवो स्मादं तरिक्षाद् स्मादन्नाद्यादस्यै प्रतिष्ठा
यै हि षं तं न्नातव्यं निर्भजामि निर्भक्तो द्विषन्न न्नातव्य इत्यादि मु ५३
पस्थायेंद्रीमावृतमावर्त्ते आदित्यस्यावृतमन्वावर्त्त इति दक्षिणां बा
हुमन्वावृत्य सव्यावृद्त्य गार्हपत्यमग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यग्नेगृहपतिनाभूयासंसुगृहपतिस्त्वंमयाग्नेगृहपतिनाभूयाः॥
अस्थूरिणौगार्हपत्यानिसन्तुशतंहिमामस्यममुष्याइतिछत्रनामा
त्यनिर्व्याहृत्यभूर्भुवःस्वःसकामेनगमयेत्पस्यागारमुपस्पृश्य
यज्ञोबभूवसआबभूवसप्रजज्ञेसउवावृधेपुनः॥सदेवाना
मधिपतिर्बभूवसोस्मानधिपतींकृणोत्वितिजपित्वाथैवा
चम्याग्नेव्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतेनारात्संयएवास्मि
सोस्मीत्याहवनीयेसमिधमाधायविसृज्यवाचं॥१२॥ये॥४७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

योहरेद्धरियोनात्र्प्रतिसमानोनिष्ट्येत्त्वरणाद्विदग्नाइध्मस्येवप्रम्या
यतोमातस्योच्छेषकिंचनेत्याहवनीस्येयेविहामाणुपसमस्यगा
मांत्र्प्रग्नइतित्वंजपन्यचक्षयंतद्वद्धुःसंहत्रास्तेमाच्छिस्मियत्तेतपस्त
स्मेतमाहहीत्यादितामुपस्थायतथैवाहृत्यसव्याहतुपविश्य
।इदंहविःप्रजननंमेत्र्प्रस्तुदशवीरंसर्वगणंस्वस्तयेत्र्प्रात्मसनि
प्रजासनिपशुसनिलोकसनित्र्प्रग्निःप्रजांवहुलांम
करोत्वन्नंपयोरेतोस्मासाधत्तेतिपयोमहांप्रजातिकामोदधि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कोकौ=प्रकारिषमितिवासंबन्तृषंदधिनन्हांसंयन्हपतिरात्रिषौतियजेमा
नमागंप्राम्मातिसमिष्टयस्नुषासहप्रवसतिजुहोति॥१३॥जीवताक
र्मीणिविसमासेचेदपिप्रेयान्मरणांतमेकाहेष्णुनास्तितस्यसमाप
48 नमाहवनीयेसवीणिहवीष्यनुप्रहत्यसंहायरोमनखानिप्रेतस्या
कृत्यानंतस्यदक्षिणस्यांदिशिदक्षिणाप्रवणेदेशेदक्षिणोदक्षि
दक्षिणप्राक्प्रवणेनवाचेतनीसोतिपत्नाभ्राश्चारथयाविमृज्यस्फ्य
नोन्मृज्यान्युक्षाप्रागदक्षिणांदक्षिणाग्निमंतरेणगार्हपत्यंदक्षि॥१४॥
वींविंतिस्त्रचाभ्रस्तादाहवनीयंपृथ्वांनिधमयगार्हपत्यंदक्षिणाता१४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

णाग्निस्व इ चोत्तानौ चितो निपात्य दक्षिणतः पश्चाद्वा गामनुस्तरणीम
जां वारोहणीं दक्षिणामुखी प्रोत्य जीवंत्यास्संज्ञप्याया वावृक्को उद्धृत
उद्धृत्यान्वाहार्यपचने का वोल्मोरु वा तिष्ठवेत्पुष्पा पाण्यो राक्षमयप्राणा
यतनेष्व हिरण्यपत्राकत्वान्कत्वाग्नेवीम्मीति वपया मुखं प्रच्छाद्य दक्षि
णे पाणौ जुहूमुपभृतं सव्ये स्रुवा मुरस्यग्निहोत्रहवणीं कंमे स्रुवौ
नासिकयोः प्राशित्रहरणं दक्षिणे कर्णे प्रणीताः प्रणयनं सव्ये
सिरसि कपालान्यष्टगुग्रावाण उदरे समवत्तधानीं पार्श्वयोः पात्र्यो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्यं दक्षिणो पार्श्वे तस्मा जिनं स्य उपस्थेऽरणी ज्येष्ठीवतो स्योन
स्व ल्वम्म सन्ने पादयोः श्रयद्धा कृते पत्नोऽग्निहोत्र पात्रैः त्रौ तानि वृत्त
नि[illegible]नेप षदाज्येन चरुं सरघित्वा। अयं वेत्वं त्व मस्मा दयात त्यया नि
च्च मस्य योनिः। जातवेदो वस्त्वैनं स्वकृतां यत्र लोकः॥ अयं वै
त्वामजनयद[illegible] यं च मधिजायतां। असो[illegible]स्वाहे
त्युपोहं त्याग्निनिः॥१७॥ एमेनमन्नइति संप्रदीप्ते दक्षिणाजपि चासव्या
वृतोन वेक्ष्माणाः प्रागुदंचः प्रक्रमंति ऋचोः पदमित्यनुमंत्रयते ४८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भ्यामापाहि त्वसनाच सोमेत्युदकं संस्पृश्य तिस्रुक्ताभ्यामनमंनिम
ज्जंतासंध्यावमानाऽसावेतत्त इत्येकमुदकांजलिं प्रदायापो
ऽस्मानित्युऽभ्याहतं वासः परिक्षिप्य तच्चक्षुरित्यादित्यमु
मुपस्थायकनिष्ठप्रवर्गः प्रत्यायंत्युदपात्रे दूर्वावियवसर्षपां स्त्वपो
प्याच्छ्रीणामयेनिक्षिप्याश्मन्वतीत्यन्यक्तमश्मानमग्निमुदपात्रं
च संस्पृश्यांतः पदं शय्याहविष्यन्नहिंतापप्रत्यूहनं कर्मणां वितानवर्ज
मेकरात्रं त्रिरात्रं नवरात्रं वा संवत्सरं वयनाहूता निनावाहानिवर्द्धये

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

युरितिहस्माहाकौषीतकिः परपह्वे संवि[illegible]त्यायुज्ञास्तुरात्रिभ्यंत्वम

ग्नइतिद्वाभ्यांसकृदीरेणोदकेनास्थीनिनिर्वाप्यअशाणंकुंन्नेज्ञारीरागपो

50 प्यातेस्तन्मा[illegible]मीति तोष्ठेनि [illegible]ष्मयोछुंचस्वोतरेवातेनिरवायो दं

वमा नेतिमि[illegible]पतेवक्ष्नयारण्येनिखतिंनंज्ञारीरेवद्दन्नयमानेषु

त्रीणिषष्टिज्ञातानिपन्नाङ्गाहूंतानितषामावापस्थानं चत्वारि

ज्ञछिरसिग्रीवायांदज्ञासान्वंसयोर्बीकोः ज्ञतमुरसित्रिंशा

ज्जठरेविंशतिः पष्टृषणयोः त्रिंशच्चार्यूर्वोः ज्ञातंत्रिशाजानुजंघयोः ॥५०॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वतोःपादंगुलीष्ठविंशातिरेवंत्रीणिषष्टिशतानि भवंति उरुषाच्चतिं

स्तवोर्णिसूत्रेःपरिवेष्ठ्यवधूर्णोःश्रालिय्यसर्पिषाभ्यज्याग्निंनिःसं

स्कुर्वतीछन्पत्नीहर्वमारिणीमग्निंनिःसंस्कृत्यसांतपनेर्वानवा

न्यामानीयततःपुनरादधीता॥१५॥॥६॥॥व्रतापवर्गेपरिधिनिकर्म्मा

नुहरोहितंचमोदियीवंप्रायीवंवोत्तरतोमंपश्चादग्नेरूपस्ती

र्योपिविशांतिऊत्रान्वेवमत्रानंतरेणाभित्वेतांश्चात्यक्रमश्मा

नंनिक्षयशम्याःपरिधींन्लवान्नामीमियमिध्मंपत्नाहावाबारसो

॥५१॥

51 नस्कवेणकांस्येन वानुहोत्युपस्तृणतः समन्वारब्धे विमं जीवेभ्यः
परेतु मृत्युरमृतं म आगाद्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु पर्णं वन नः२
स्पतेरिवाभि नः शायीतां रयिः सचतां नः शचीपतिरिति यो ष्वाक
णो दशान्वाध्मन इति द्वादशर्चा यथाहानीति द्रुहिणमन्त्वं स
व्यान्यां समीक्ष्यांजनं सर्पिषा सन्निनीयऽ शोसश्रीणामसी
पयन। की मानारीरिति सलक्षणमन्त्रेणाद्विर्द्विसृक्ष्मी मुत्तिष्ठब्रह्म
णस्पत इति द्वाभ्यां ब्राह्मणस्य दक्षिणं बाहुमन्वारब्धमनुत्तिष्ठात॥५१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नुमंत्रयतेनजुहोवाउच्छमनद्धानहतंवासःकांस्यश्चदक्षिणादक्षिणातोविर्नं

ति२ निवर्त्तर्द्धिर्मिस्रक्रेनप्रत्येनाप्रदक्षिणंग्निःपर्येतिप्रत्येनसिंपरिदिक

मो॥२६॥रुद्रंगवावायजतेस्वस्त्ययनायशूलगवइत्याचक्षतेतेषुरूपकं

उपोषणउएपेनहुत्वेप्रागुदीच्यांदिश्यग्निंमथित्वाप्रांचंप्रणीयउर

स२ स्तात्पलाशशाखांपलाशांनिखायतस्याउत्तरतःपशुमुपस्थाप्य

रुद्रायत्वाजुष्टमुपाकरोमिरुद्रायत्वाजुष्टंप्रोक्षामिरुद्रायत्वाजु

ष्टंनियुनज्मीतिनियुनक्तिपलाशशाखायांपर्यग्निकृतमुदंचंनयं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नयंतिनसंहपयंतिप्राश्विरस्समुदकचाद्‌प्रत्यूद्विरस्सवोदं सादुमर
वमाणंयत्पमुमीयुमहलतोरोमापञ्जिराहते । अग्निर्मातस्मादेन
सोजातवेदाः प्रमुंचतुस्स्वाहेतिरवमाणेजुहोतिवपामुद्धृत्यप्र
चान्यहरविम्नोश्रपयित्वाभिधार्योदात्स्यशिवंशिवमितिद्विः
पर्युक्ष्यान्याकृतीर्जुहोति ॥ १७ ॥ यातीरक्षीनिपद्यतेहंविश्वर
णीड इति । तांचवृतस्यधरयायुजेसमहङ्मरस्वाहा । यस्येदंस
वंतिमीमंहवामहेसामकान्कामपतिः प्रयच्छतुस्वाहेतिद्वितीया ॥ ५२ ॥
मी २

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मग्नेपृथिव्या अधिपतइतितृतीयांप्रजापतइतिचतुर्थीं त्रीलिपत्ला
शपलाशानिमध्यमानिसंहृच्छ्या पस्तीर्यैव पामवृक्ष्यामिवायं
यावतामहमीशेयावंतोमेअमात्याःतेभ्यस्त्वादेववंदेतभ्योनो
देवमृत्ला त्वदातपितरं त्वदमातरं द्यौरस्तु पिता पृथिवीमाता
तस्यैतादृर्वनवायशवायपशुपतयउग्रायदेवायमहादेवाय
रुद्रायशानायशनयेस्वाहेतिवपाञ्जुवानुप्रहरतिपलाशा
निवपाश्रपण्यौ बदृशायातमतिदर्शीयास्वाहेत्युत्तरामाज्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मां० २

ऊतिऊचा तथैव पर्युक्ष्यति पश्चिमेग्नोस्थालीपाकंश्रप[illegible] यत्यु
त्तरतो वह्निनानिस्थालीपाकंस्त्रुवंसमस्यामितिसंनिनीयत्र्यांयोः
त्र्यांयोरितित्रिःपर्युक्ष्यनुलोति॥१८॥भवायस्वाहाशर्वायस्वाहा
रुद्रायस्वाहेशानायस्वाहाग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहेतितथैवप
र्युक्ष्यतान्यवसंनिनीयाग्नेपश्चिमेभवान्यैस्वाहाशर्वाण्यै
स्वाहारुद्राण्यैस्वाहेनांशान्यैस्वाहाग्नायेस्वाहेतिसमानं
पर्युक्षणांपत्नीविकृतनीत्यनाशनिप्रागुदंचीनिक्षयातपत्नी॥५३॥

हित मिश्रमन्वध्यमवध्मयस्रुडसेनान्योनुदिन्नात्यब्वोबिणः प्रतिबोषिणः
संबोधिणो विविन्वत्तः स्वसनाः क्रव्यादएषवो नागस्तंनुषध्वंस्वाहेति
यजमानस्वोपतिष्ठते ॥१८॥ नृपते नुवपतन्नुवनपतन्नृतपतन्नृतानां
पातमहताम्नृतस्यापातमत्नन्नोद्विपादवचतुष्पादेवपन्नाव मत्नन्नस्व
द्विपदस्मचतुष्पदस्य पन्नन्योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मोऽशपोशेषसि
सस्मायोधिनामेनतस्यातवनुरुद्वियंमनइषवसहुर्विसर्गस्त्वं
चातघावदनमास्तन्नस्तुसोमस्वा वडमामाहिंसीः। यावरएप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पतयतोह्रकौजंजन्नताविंवमृल्हदेवस्यभुज्राभ्यांभवुज्रावीभ्यांनमः।

कतुज्रायेमारुज्रायातपितरिमारुज्रायस्थिरधन्वंइतिनस्त्रका

निवरोदह्रितोपाकरणंप्रोक्षणंपर्यग्निकरणमित्यावृत्यः।पास्तु

बंध्यिकयः पत्नाज्ञाशश्चेति देवताय्येवपांदेवतायेहविः स्विष्टकृत

यान्येषांपश्नामाग्नेयः सोम्यश्चाज्यभागोदेवताय्येवपांदेव

ताय्येहविः स्विष्टकृतेवाज्याऊतिश्चानुमतयेस्थालीपाकानां।

।२०।षष्ठनवर्षावीभवंत्याबायस्त्रेचिकस्वस्वरोराजास्मातकः।प्रि।।५४।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यइत्यकद्ग्मुखःप्राङ्मुखोवाअहंवर्ष्मसाहजातानांविद्युतामिवसूर्यः।
इदंतमधितिष्ठामियोमाअभिदासतीतिकूर्चमध्यास्तेधितिष्ठती
तिविराजोदोहोसिविराजोदोहमशीयमयिपद्यायैविराजोदोह
इतिपाद्यंप्रतिगृह्यार्घ्यमित्युक्तोपःप्रतिगृह्याचमनीयमित्युक्तआ
पोहिष्ठेतिस्त्रिसृभिरेकैकयाचम्यमधुपर्कइत्युक्तोयथाप्रा
प्तंतथाप्रतीक्ष्यतथाप्रतिगृह्यजानिसयशसेब्रह्मवर्चसायेत
तिविकारःप्रतिगृह्यसव्येपाणौकृत्वांगुष्ठेनोपकनिष्ठिकयाच

बा२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हरर्विर्हीडुप...हृत्यहर्वीर्द्धैकां स्यस्यु निलिंपति वसवस्त्वाग्निराजानो
555 भक्षयंत्विति पितरस्त्वायमराजानो भक्षयंत्विति दक्षिणार्द्धाद्दक्षिणा
र्द्धेश्वादित्यास्त्वा वरुणराजानो भक्षयंत्विति पश्चार्द्धात्पश्चार्द्धे रुद्रास्त्वें
द्रराजानो भक्षयंत्विति उत्तरार्द्धादुत्तरार्द्धे विश्वेत्वा देवाः प्रजापति
राजानो भक्षयंत्विति मध्यात्हृदं ततस्तन्मंत्रेण विर्हिस्स्रुक्षी
महाव्याहृतिभिस्त्रिस्त्रिभिरकैकया प्रशस्यानुपायवत्तुर्थं ब्राह्मण
यो छिद्रदानं सर्वपानं वापो वा न्यवहरणं शांनो देवीयाभिस्थातस्मा ॥५५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भ्रिरूरोनिम्रश्यसमानेप्राणसंमर्शनंमुखविमार्जनंचाग्ना:प्रवदना
मूलंकीलोशित्फकंउंकुरुतेमातारुद्राणामितिनिजपित्रोमुत्सृजत
चणान्यच्चितिवाक्त्वं:पाद्यमर्घ्यमाचमनीयंमधुपर्कोगोरिति
वेदयतवेदयेत॥२१॥४॥इतिलौगाक्षायनसूत्रेचतुर्थोऽध्यायः॥४॥
आर्षेयान्यूनोनवानानृत्विजोवृणीतसोममन्वयह्वयमाणम्ब्र
ह्मरःसर्वान्वाचंइमामिदंब्रह्मत्युपांशुत्वंमानुषोवायुर्मोद्
ध्वर्युस्त्वंमानुषःप्रजापतिर्मेदेवःसदस्यस्त्वंमानुषस्तत्वोमदे
२ पइत्युसैरेवंसर्वानारित्वोमेदेवउद्गातात्वंमानुषोऽग्निर्मेदेवोहोतात्वंमानु २

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

58 व्याहोत्राणां सिनोयूयंमानुषा।। भर्गोमेवाचोभक्षंमेवोस्त्विति मेवोवर्च
श्चयंमेवोवोयशोमेवोवोमयि भर्गोमयिभक्षंमयिस्त्विति मीयिश्रीमीयि
यशा इति हूतो जपित्वा कश्चिन्ता हीनानु देशयन्यास्ताश्चिंज्यं नीत दक्षिणा
[illegible] नामन्यतम इति हृष्ट्वा प्रतिष्ठ णोति प्रस्थाव ष्टवा।।४।। प्राची
न प्रवणं देवजे यैनं प्रागुदक्प्रवणं यज्ञकामस्यानुकूवन्यत्र होता
हवनीयमादित्यमपश्यपश्चोत्तब्रह्मवर्चसकामस्य छद्मपहोदीहा ड
पेनन्हत्रेसमापनं च।।२।।७।। प्रपराह्णे दीक्षणीयायामावेष्कवी[illegible]।।५८।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

र्गमासीद्विकारः पंचदशासामिदोनीकोपांशुहविर्विराजोस्विष्टन्नतानि

स्येवोपकृतोयंयजमानोस्ययज्ञस्यायुरुदृचमशीयेत्याशास्तेयंय

जमानोस्ययज्ञस्यायुरुदृचमशीयेत्याशास्तइत्याशिषं स्वानदृत्या

यांस्तक्तवाकेवप्राकार्नीयसवनिक्याः अरोडाशेनायानस्तक्तवाके

यजमानस्यनामगृह्णातिप्राकृसवनीयात्पत्नीसंयाजांतात्त्रध्वर्युमन्वा

इन्द्योऽनूनूयाणिकुर्यं यानजमानंमनोमे मनसादीक्षतांवाङ्मेवा

चादीक्षतांप्राणोमेप्राणेनदीक्षतांचक्षुर्मेचक्षुषादीक्षतांश्रोत्रंमेश्रोत्रे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

या १

एदीहतामिस्याऊतीवीनुऊद्द्येकदीद्दोवोपस्थानंममोदीह्यासुपेमीया
हवनीयंवाथंदीह्यासुपेमीतिगार्हपत्यंप्राएंह्यादीमुपेमीतिदह्नि
एाग्निमपरिमितादीहास्तास्तामपवर्गे॥१४॥(७)प्रायएीयेह्निःपथ्या
स्वस्तिमग्निंसोमंसवितारंचान्येनादितिंवरुएोस्वस्तिनःपथ्यास्तुस्व
स्तिरिध्यग्नेनयानेचंपारयचंसोमप्रचिकितोयातेवरमानिहविषा
तस्सवितुर्वरेएयंयइमाविश्वाजातानिसुत्रामाएंमहीमूषुपंवदेव
सामित्यनीकापांसुपांहविर्निर्मितागोमवंतंस्त्वांचित्रश्रवस्तमय॥५७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वा हि ष्व मिति स्वि ष्टकृतं त्रां स्वंतावा। पा। क्रीत्वा ग्राज्ञा न माध्व स्य यत्रा ग्ने

टे सोमाय पर्युषि मा णाये त्युक्तो न ज्ञा दग्नि ग्रे य ग्रे यं॰ हूह स्पतिः पुर ए ता

ते ग्रे स्त्का। ग्र थे य मस्य वर ग्रा पृथिव्या ग्रा रेशा न्न्वन्वे ए पुर्हि स र्ब्बीर इत्यं

ता र ए वर्म नी ति घ्नन्त त्त्व्ये मां क्षि यां श्रो ह्न मा ण स्या वने भ्र्वां तु रि हूं सो

म यास्त्व इ ति च त स्त्रा नु स्न य न्नं ता र ए व र्त्म नी शा। ना म ग्रे ए शा क

ट म व स्त्व प्यू प्र पा द यं ति रा ना नं ये न ब्र जे यु स्ते ना नु सं मि या ग्रा ते

समा न्नि ह वि षे त्य नु प्र प द्या ग्रे ए ण ह व नी यं द क्षि णे ना ति ष्ठ नां गं वे दे इ ति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

परिध्मयो पस्पृश्योक्तस्य तेमदं तीभिरु दकाग्र्यात उद्दमाग्नीषोम प्रणाया
नातू॥ द॥ आतिथ्यादिस्म वीहिः पौर्णमासी विकारो विज्ञो नुकं प्रतद्ध
प ३ स्तुहोतारं चित्ररथं स्त्वास्वस्य इतिम्विदयन् ततो निमंथनीयाग्न्यास
मे हविष्युपांसु हविरिज्नां ता॥ ७॥ ८॥ (उ पस्पृश्य सर्वा अनाधृष्टमस्य
नाधृष्यं देवानामोजोन भिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यमंजसा सत्यमु
पगेषं स्तुविते मा धा इति स हिरण्यपांश्रेव माज्यं पात्रीस्तंबहिषा स
न्नं तान्नन श्रंसमवमृश्यो पस्पृश्याग्रेणाहवनीयं परीत्यांमनु पस्य॥ ५८॥

स्म भिना ३

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्वां त्वा राजानमाप्याययंति ॥ अंशु रंशुष्टे देवसोमाप्यायतामिंद्रायैक
धनविदे ॥ आ तुभ्यमिंद्रः प्यायतामा त्वमिंद्राय प्यायस्व ॥ आप्याययास्मा
न्सखीन्सन्यामेधया स्वस्तिते देवसोमसुत्यामुदृचमशीयेति यमादि
त्या अंशुमाप्याययंति यमक्षितिमक्षितयः पिबंति तेन नो [illegible] राजावरु
णो बृहस्पतिराप्याययंतु भुवनस्य गोपा इत्युरांस्यभिमृश्योपस्पृश्य
दक्षिणेनानान्पाणीन्प्रस्तरे निह्नुवते सव्योत्तानान पराङ्प
रावतः प्रेषेनगायन्तमृतवादिभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्यामित्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

59

[illegible]यनप्रमन्त्युपसद्भ्यस्सहिसंस्थितायां॥ अत्र प्रवर्ग्यः प्रथमयज्ञो विक
ल्पः श्रोत्रियस्योत्तरेण गार्हपत्यं महावीरपात्रेषु साद्यमानेषु सर्वया
वाराज्ञा प्रपद्योत्तरेणाहवनीयं खरोपस्थानं च गत्वा पश्चात् पुष्पा
विश्य होतारं निष्ठुहीत्युक्तो नवानमेके कांसप्रवणावामनिष्ठोति॥ ब्र
ह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः। स बुध्न्या उपमा
अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसत[illegible]श्च विवः॥ इयं पित्रे
रा[illegible]ष्ट्र्यत्वग्ने प्रथमाय जनुषे भुमनेष्ठाः। तस्मा एतं सुरुचं ह्वारमह्यं घर्मं॥ ५९॥ त्रा३

श्रीणाँति प्रथमस्य धमसेः। अभि त्यं देवं सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यस
वं रत्नधामभि प्रियं मतिं कविं। ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि
हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः पाश्वस्वपाश्वरिति कं जनतियमिति वि
नेज्यमाने संसीदस्वेति सादयमाने भवानो अग्ने सुमनास्त्वपोषि अग्ने यो
नः समुत्य इत्यंगारे अपाद्यमाने कृत्तिगुघ पाज इति पीवपरिश्वागि
र्वीणा धिद्धयोः अक्रांतम् अहान्विषन्नपतंगमर्कं स्वर्के द्रसस्येति स्त्र
के पवित्रं त इति देवित्यवित्रं क्षिपणाम् अतन्वत बमैत्रातें वें अवाणस्तुवि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

अत्र तर्हि राय वो वि चक्षणं त्रिराक्ता नाम सूर्मस्य मन्वताय वेनइति सूक्तेना
केस्तु पर्लीमित्युद्धृत्य गणानां त्वेति सूक्तं बृहद्दे मा विदथेस्तु वीराइति वी
रकामायेवीरंध्यायाकाराक्षदिति नवानो विश्वामिसूक्ति नि रि ति ति
स्त्रः श्रात यर्विवा ए ति स्वर्वो हि सूक्तमाभातीत्य पराक्तेस वी मीले द्वावीय
मुक्त ज्यवावमुत्तमां परि रिक्षोधरूचितो ब्वमंडू स्तुक्तेसू सूव दि त्यामि हु
त्योत्तमयापरि रिक्षयोपस्थश्योर्द्धयानकाशानामनुवाके नमा हविवी
रमुपस्थायोपस्थश्योपविशति ॥१॥७॥ उपक्रयइति गव्यात्क्रयमा ॥६०॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ई एव
नायांहिरण्वती त्यायत्यामग्निवा देवस्सवित रित्यग्निं धीयमानायां
समीधसींत्संवत्सर इवेत्युपसृज्यमानायांस्तेस्तनइतिस्तनंवत्से ५२
निपद्यमानेगौरमीमेदित्युन्नीयमाने नमसेउपसीदतसंजा
नानाइत्युपसीदंति । दोहेनगांउ हति सम्राडग्निरात्मन्वतुसे
षिच्योअग्निरश्विना तप्तोवांघर्म आ गतं डुह्यांत गावो वृषणे
ह्यथनवो दस्रामदंति कारवः । समिद्धो अग्निर्वृषणा रयिर्दिवस्त
प्तोघर्मोदुह्यातवामिषम्मधु वयं हिवांउरुत्मासो अश्विना हवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

महेसधमादृष्ठकारवस्तदुप्रेहृतमभितिअघमानायामधुहृउक्ति
ष्ठब्रह्मणास्यत इत्युत्तिष्ठत्युपह्वपयसागाधुगोष्ठुमावमेसिं
चपयउस्त्रियायाः॥ विनाकमस्वयस्पवितादसूनाश्रेनुघावापृथि
वीसुप्रणीतइत्याश्रीयमाणयोः पयसोरास्कृतेसिंचतश्रियमा
ह्नमश्विनोर्ब्बीबिरित्यासिच्यमानयोउरुष्यदेवः सविता
हिरण्ययेत्मधम्यमानेकर्मविपर्यासियथाकर्मप्रेउब्रह्मण
स्पतिरितिप्रवंजस्तुनाक्रेस्तुपर्षामित्यनुसंयन्तोतृषदनउपविश॥६१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्सु१ तु१

यव्यमस्यायजनेक्रतुनापिबतंशोवांवमोनिहतिस्वहोताध्ववाम

ध्वर्युध्वरतिप्रयस्त्वान्मिक्षमेउध्यस्याश्विनातनायावीतंपातंप

यस्त्रउस्त्रियायाइतिसमस्तान्यांवषट्त्वत्यवमस्यामवीहीत्य

नुवषट्करोतीतिध्वर्युःउधापराहेस्यपिबतंयउस्त्रियास्त्वा

कृतंहुतंपयोयस्त्रवामश्विनानागतंमंध्वीवचारिविदथ

स्यसत्पतीतस बमेपिबतंरोचानदिवइतिसमस्तान्यांवष

ट्त्यतत्येवानुवषट्कत्यस्वाहान्तयंश्चचिद्धिवहुबामायान्न

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्चिनोश्यमसोदेवपानस्त्वमीविश्वे अमृतासोजुषाणागंधर्वस्यप्रत्या
स्त्रा° २ स्नारिहंतीत्यभिहुत्यसखेसखायमित्यायतिगंधर्वइच्छेतिसाह्य
मानेतंह्येमिच्छेतिप्रागाथिकामावक्ष्यीतिहविर्हविष्मइतिपुरास्त
मात्वाएमह्रोहोतुःअस्यह्रोयजमानस्यदक्षिणामीचक्रतंहवि
र्मधुहविरिद्रतमेग्रावश्यामतेदेवघर्ममधुमातावाजवतःपितु
मातइतिन्नमंत्रः संसाद्यमानेष्मह्वावीरपात्रेष्वायस्मिंन्सप्त
वासवारोहंतिप्रव्यारुहाःऋषिर्हिदीवश्चत्मइंद्रस्यवामीअ ॥ ६२ ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिष्ठेदित्यनिष्टुत्यस्तृयवसादिति परिधमयोपश्योऽसृज्यते स्तुत्येवाहं त्याग्नी
ध्रीयेप्रवर्ग्यस्तृप्तबहिष्पवमाने माध्यंदिनेव प्रस्तरे निकृत्य ॥ २० ॥ अधः
उपसदावरं तिस प्रवर्ग्ये प्रवर्ग्यं संस्थाप्योपसद्याय्यतिस्त्रवीक्षेतिस्त्रः
सामिधेनीरनवानमेकैकां समप्रणवां त्रिस्त्रिराहे मां मे अग्ने समिधमि
ति तिस्रोपराह्ले तृतीयेनह वस्यावचनेनोत्तरां संक्षयावस्यत्यग्निमा
वह सोममावह विष्णुमावहेति प्रणवे संक्षयस्कगादापनेन स्क
चावादाय्योपांश्वयजत्यग्निर्वृत्राणि यउयद्वर्वे सोमक्रतुनिरषाडूं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

63

युक्तः यः स्व्यायतमुक्तो तारोयावद्दारिष्टंक्रुयाद्विपर्यासोपराह्णेयाज्याउ
रोनुवाक्यानामि मांमंत्रअग्नेसमिधमितिद्वितीये ह निह्नवाह्णेतिस्रः सा
मिध्यनीरुपसद्याप्यत्पराह्णेयथाप्रथमेतथाच्दतीयेस्त्वकाप्नास्क्तवि
वर्द्धैरन्नहस्रूवाविपर्यासउपवसथेप्रातरुनेचरणेसंस्थाप्य॥१२॥
अग्निप्रणयनमप्रवर्ग्येमहावीरपात्राद्यासनंसप्रवर्ग्येतत्रप्रस्तो
तासामगायंतितत्रहोतर्निविनोपायोव्याख्या तमग्निप्रणयनी॥
॥१३॥हविर्द्धानिप्रवर्त्तनामंत्रितोदक्षिणस्यहविर्द्धानस्योत्तरंवर्त्मो॥६३॥
पा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्तरस्य च दक्षिणमंतरेण तिष्ठन् विद्वानान्यां प्रवर्त्यमानान्यामित्यु
क्तः ॥ अपेतोऽन्यं न यमन्यजन्यं च वृत्रहन्नपव[illegible]कः अग्रहसातति
दक्षिणेन प्रपद्येन प्रच्यवं लोकमपास्य प्रेतायज्ञस्येति तिष्ठन्न
वा ४ त्यच्यर्घा नः पृथिवी इमं तयोरिकृत वृधमे इावति दक्षिणस्योत्तरं
वर्त्मोपिनिश्रितोनुसंय[illegible]न्तधिद्वयोरिति छंदसाधीयमाने विश्वा दि ३
रूपाणि प्रतीति परिश्रीयमाणे योरावामुपस्थमिति [illegible]न्यस्थ
योः कर्मविपर्यासे यथाकर्म परिचारिणि वर्ण इति परिधिसयय

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रतिष्ठन्प्रथमामन्ववोचत्तस्थिवोऽसृज्यते॥२२॥ मितेभ्युपस्तागारेस्थमी ॥६४॥
षोमेप्रणयंतितत्रन्नृत्यान्नृ बंध्यायाः संस्थानादुत्तरे वा खा जोकतरो
तीर्थंत्तिनमप्रपावोत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्ण्यंसदस्यगच्चोत्तरेणाध्वर्यु
यज्ञपात्राणि च हर्वियाद्दारात्राला तां प्रपद्य च्चात्वालामुखी यस्य पश्चा
5 पविश्याग्नीषोमाभ्यां प्रणीयमानाभ्यामित्यृक्ः सावीहिदे
वप्रथमायपित्रे वर्षाणि मास्मे वरिमाणि मास्मे । त्रयास्मिन्
सविलः सविता तो दिवे दिवक्षोस्य वाम रिपश्च इत्यासीनोन्वचो ॥६५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ति ष्ठ ब्रह्मणस्पते प्रेतु ब्रह्मणस्पति होता देव उपचाग्नि इति चत्वारि त्वतानां गर्भ
मादध्य इति गर्भकामायै गर्भं धाय यादुत्तरेण स दोहु संयन्तान्ग्नी ध्री ये
ग्निं निदध्यत्यग्ने जुष स्वेत्याज तो हूयमानायामुत्तरेण ग्निं सोमा जिगा
तीति तिस्त्रो नु संयन्तु पत्निय मित्या हव नीये हूयमानायां तमस्य राजे ति
प्र पाद्यमाने तस्य प्रागाद्दृत्यनु प्रपद्य दक्षिणेन हविर्धाने राजनि संनु
न्नरत्नौ तता दक्षिणा तिष्ठन्नाच्छ्य नोभयो निं गणेनावास्तन्नाघामे
वावदस्स्वेति परिधाय स व्याहृद्ध हविर्धानयोः हवस्यां द्वायुपविशत्यपर
नर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

५२

याम्धारा अपाद्यमानेनु समेति होता समानमनु वं वनेंद्रह्मिणा वदप
रयाद्धारानि क्रम्य सव्यांडुत्तरेण हविर्द्धनी गत्वा तात्रेवोप वि विशति॥
॥१४॥ अग्नीषोमीयेण पसे वं घे पशुनायजते यूपायाज्यमानाये
त्युक्तोंजं तिवामित्यन्वा होछ्रियमाणायेत्युक्त उछ्र यस्व वनस्पत सर्मि
ग्रा३ द्धस्यश्रयूमाणः पुरस्तात्तिनायत जद्धं ज्ञपुण अद्भोनिः परिवीयमा
णायेत्युक्तो युवासुवासा इति परिधत्त यतिष्ठन्नन्वा हाग्नि मंथनीयाय
नेनयज्ञमिति परिधाय सामीधेनीरन्वाह पशुदेवतामावाद्यानंतरं वनस्पति॥ ५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मध्वर्यूसंमृश्य तिष्ठति मित्रावरुणायोस्त्वाप्रशास्त्रोः प्रशिषा प्रयच्छामि
यज्ञस्यारिष्ट्या इति यजमानो मित्रावरुणाय दंडं प्रयच्छति तेनैव मं
त्रेण यथार्थं प्रतिगृह्य दक्षिणेन होतारं दक्षिणावृत्सर्वः प्रतिपद्य तउ
त्तरेण हविर्धाने दक्षिणेनाग्नीध्रीयं धिष्ण्यं सर्वया द्वारा सदः प्रपद्य
स्वस्य धिष्ण्यस्य पश्चादुपविश्येकादश प्रयाजान्यजति ॥१५॥
प्रैषा मैत्रावरुणस्य सप्रैषेषु होतारोनुवाक्यास्तयानुवचनानि प्र
हाणः सिष्टं दंडं उपराक्रम्यध्वः प्रैषेत्युक्ता होतायज्ञदग्निं समिधो

समिधि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

66

तिप्रेष्यत्यग्निप्रियः प्रयाजनयान्यायदाबेयोयजमानः समिद्धोऽग्रधमनु
षइतिवासुवेषांस्वाडुनाराशंसीतत्प्रयाजस्यदशमिस्परिवा
पर्यग्नयइत्युक्तोग्निर्होतानोऽध्वरइतितिस्रोन्वाहोपप्रेष्यहोतरित्यु
क्तोजेदग्निमित्यूचप्रेषमाहेकुउपाप्रेषोद्धिषुहोता॥१६॥देव्याः
शमितारउतचमनुष्याऽआमरध्वमुपनयतमेध्याडुरऽआशासानामेध ८२
पतिभ्यामेधंप्रास्माऽअग्निंभरतस्तृणीतबर्हिरन्वेनंमातामन्यता
मनुपितानुभ्राताऽनुसगर्भ्योनुसखासयूथ्यः।उदीचीनांऽअस्य॥६६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पद्दोनिधत्तोस्मर्यंचक्षुर्ममयतावातंप्राणमन्ववसृजत्तदिदंतारिक्षमस्यात्मंदिशः
श्रोत्रंपृथिवीशरीरंएकस्मस्यचवर्माछितांनौनाम्नात्रेपिशसोवपाप्मुः सु २
स्विदृतादिदंतस्वेवोष्माणंवारयत्सतूत्वयेनमस्यवृहतःत्रगुताल्मश्रासावा
कृतान्नादोषत्नीकश्यपेवांसाह्निदेश्वोणीकवषोस्तूस्त्रेपणाष्ठीवंतावप क ४
दूंन्नातिरस्यवंक्रपस्त्रात्रअनुष्ठोच्यावयतद्द त्रंगात्रैस्यान्तूनंतनएत म २
तातूल्लवध्यगोहंपार्थिवस्वननातृअत्नारहःसंसृजताह्विनिक्ष
मस्यमाराविश्लोरूकंमन्यमानानिहस्त्ताकतनाय्यरवितारव[illegible]मि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तायद्दत्यग्निधो नवममुद्धास्योऽग्निधो शामीध्वंस्तुत्रामीत्वामीध्वंत्रामीध्वम
मग्निधो ३ इति त्रिः परिक्रम्य योपांशुजपत्कृ न्वा वपा पृच्छेति न पशुं सञ्ज्ञ
67 पयमानमी नेत एषद्धान्यावेन्हलं प्रापश्चित्तमत्र्व वा विस्कम्वीन्जपेत् ।।
।।१७।। श्लोकेन्यइत्यक्तो जुषस्व सप्रथस्तममिमं नो यज्ञमिति वस्क
मन्वा स्वाहाकृतिभ्य इत्यक्तो होता यच्छन्दग्निः स्वाहाकृतास्येति प्रे
ष्य त्याग्नीणमुत्तमायाज्यां तारणोत्तमं प्रयाजं वपायां वाग्यमनेना
न्यभागोपजति वयन्तां तोवादाशपोल्लेमासिकानि गमास्तेषु निग ।। ६७ ।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

छतोन प्रैषेष्वग्नीषोमाविममितिवपया॰पुरोनुवाक्या होतायक्षदग्नीषो
माविति प्रैषो युवमेतानीति याज्या यथाप्रपन्नमुपनिष्क्रमेदमापइति
स २ चात्वालं वान्ते उपस्पृश्योऽज्यते ॥१८॥ पशुपुरोलाशापामं त्रिता वाग्नी
षीयमुत्तरेण होतुस्सृगत्वा यथाधिष्ण्यमुपविशतः पश्वर्थानि विम
न्दर्थे साधयन्ति पुरोलाशः स्विष्टकृत्संवादाय पयुत्त्यामेन्नहेनेनानि ना ३
निगमाः सन्ति पशुतन्त्रो वाध्यमानानामग्नीषोमायोऽघेति पु
रोलाशस्य पुरोनुवाक्या होतायक्षदग्नीषोमाविति प्रैषोऽग्नी

ना १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

षोमाहविरुतमिति याज्येज्ञामग्न इति स्विष्टकृतः पुरोनुवाक्या होताय
क्षदग्निं पुरोत्वा त्रास्येति प्रैषो ग्निंस्तु दीतिमिति याज्येज्ञामुपहूय
पशुनाव रंतिमनोतायै हविष इत्यध्वर्युस्त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतेति मनो
तासूक्तमन्वाहाग्नीषोमाय च्छाऊतिमिति पशोः पुरोनुवाक्या होता
यक्षदग्नीषोमाविति प्रैषोऽग्नीषोमा हविष इत्यध्वर्युर्याज्यायाया वि ६२
रमत्यावसाहोमाद्धुत वषट्करोति देवेभ्यो वनस्पत इति वनस्पतेः पुरो
नुवाक्या होता यक्षद्वनस्पतिमिति प्रैषो वनस्पते रशनायेति याज्या ॥६८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पिप्रीहि देवानितिस्विष्टकृतंप्रसोनुवाक्याहोतायक्षदग्निंस्विष्टकृ
तमितिप्रेषोनिगदायाज्येनाष्टुपक्षयैकादशानुयाज्यान्यजति॥
॥१२॥देवंबर्हिःस्तुदेवांदधिरित्यर्थानंप्रेष्यतियथावाचमर्पिये ८३
सुतथायजत्यष्टमनवमावंतरणागते देवोवनस्पतिर्वसुवने
वस्तुष्वयस्यवेउदेवंबर्हिर्वारितीनांवस्तुवनेवस्तुष्वयस्यवे
तुस्तक्ताप्रेष्योत्कक्तोग्निमघहोतारमितिस्त्तक्तवाकप्रेषमाह
सौमिकंसवनीयेष्टांयोरुक्तेययाप्रपन्नमुपनिष्क्रम्योस्त्तज्य
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

लमैत्रावरुणंत्वाद्भाजांहोतागच्चापत्नीसंयाजान्तेनर्तंसंस्थापय
तिसंस्थापयति॥२०॥इतिशांखायनसूत्रेपंचमोध्यायः॥५॥
॥ ॥व्याख्यातोग्नीषोमीयः प्रकृतिः[illegible]माषमाम्नातं मंत्रा पि
प्रकृतोयथार्थमुत्तरस्यांततावषविकारस्योत्पत्तिरूपेणानानिक
नाच्छद्दविकारमूहंश्रुततत्तद्धविकारोनि[illegible]विवृतयजमाना
न्यांयजमानेभ्यामेधपतयेमेधपतिभ्यो[illegible]मेधपतिनादद
न्धस्तुषसंचषसदंधसन्नषदहन्नितिवारनीयांसाविवरा॥६८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रीयसद्भवायमीदृयमीष्ठरवीहृधतावीहृधंतान्यास्तु स्तैंध्यास्तु
रवीकर्मेंतत्स्यर्थीनेहाछवृविकारोबहिर्विद्दुश्रोत्रंप्राणोस्तुस्वच्छ्रा
निरुक्ष्माज्ञानिनामानिरूपेनंत्रालनाथ कञ्चपपाकवषास्त्रेकपर्णो
विस्थगागाह मस्त्नेतियथासमाम्नातंतोदनासंदेहेचक्षोषन्ततान्य
सर्वाण्यायनिगदास्त्वेकधैकधरः षड्विंशतिः षड्विंशतिंसमासेन श्रिति ३
विषसंख्यान्यायएकाद्वतद्धि देवलयोश्चबहूकवत्सुवन्मिथुनेषु
समान्यामप्यन्यतरस्यामावत्यकारणसंभ्रमनं देवतायानाम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

70

ध्येयस्यस्वरादेर्द्धिदेवत्यस्यास्त्वद्भ्यन्यपश्चान्नेदस्त्वपश्चात्स्वोदगयन
स्याद्यंतायारेंद्राग्ना निरूढपशुबंधः सांवत्सरानाकाम्याबहवोग्नि
मणयनादयोहृदयस्यसांतः पत्नीवोग्नीषोमीयस्यवनीत्योपरि
हार्यमन्नाविष्णवी वयक्ष्यमाणस्यनिर्वचनं वाल्हिषामन्यत्र चाग्नी
षोमीयास्तुल्वाकेनामयत्राणं प्रातरनुवाकेनामयत्राणं प्रातरनुवा
कमन्तत्यादिप्रदिष्टानिशस्त्राणुवचनयोः सूक्तान्येकाग्रतीय
दन्यत्र ॥१॥ महारात्रे प्रातरनुवाकायामन्त्रितोग्रेणाग्नीध्रीयंधिष्ण्यं ॥ ७० ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिष्ठन्त्वपद्योजपतिर्न्नः प्रपद्येन्भुवः प्रपद्येस्वः प्रपद्येन्भुर्न्भुवः स्वः प्रप
द्ये ॐ प्रपद्येवायुम्प्रवं प्रपद्येमनोयजुः प्रपद्येसामं प्राणं प्रपद्येचक्षुः
श्रोत्रं प्रपद्येनमो देवेभ्यो नमो देवताभ्यो नमो महतादेवायन
मो गंधर्वाप्सरोभ्यो नमः सर्पदेवजनेभ्यो नमो भूतायनमोभ
विष्यतेनमः पितृभ्यः प्रतिनमस्कारेभ्योवोपिनमो दिक्षो
मुपर यथारूपं प्रतिष्ठते (राजा) अस्यां मे प्राच्यां दिशि इन्द्र यक्षिवंचं
स्वाधिपतीस्त यक्षिवसंच्यन्मेतास्योदिक्षः पातांस्त यर्देवचक्षंवस

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

71

देवतानामृछतु योनोतोनिदासतीति प्राचीमस्यांमे दक्षिणस्यां दिशि
यमश्चमृत्युश्चाधिपतीयमश्चमृत्युश्चमेतस्यैदिशःपातांय
मश्चमृत्युश्चाधिपतीयमश्चमृत्युश्चमेतस्यैदिशःपातांयमं
चमृत्युंचसदेवतानामृछतुयोनोतोनिदासतीतिदक्षिणामं
स्यांमेप्रतीच्यांदिशिमित्रश्चवरुणश्चाधिपतीमित्रश्चवरुणश्च
मेतस्यैदिशःपातांमित्रंचवरुणंचसदेवतानामृछतुयो
नोतोनिदासतीतिप्रतीचीमस्यांमउदीच्यांदिशिसोमश्चरु॥ ७१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्रश्चाधिपतीसोमश्चरुद्रश्चमेतस्यैदिशः पातांसोमंचरुद्रं
चसदेवतानामृच्छतुयोस्मानतोभिदासतीतिसव्याहुदीची
मस्यांमूर्ध्वायांदिशिबृहस्पतिश्चेंद्रश्चाधिपतीबृहस्पति
श्चेंद्रश्चमेतस्यैदिशःपातांबृहस्पतिंचेंद्रंचसदेवतानामृच्छ
तुयोस्मानतोभिदासतीतिप्राङ्.ध्रुमिस्मिन्मेअंतरिक्षेवायुश्च
वृष्टिश्चाधिपतीवायुश्चवृष्टिश्चमेतस्यैदिशःपातांवायुंच
वृष्टिंचसदेवतानामृच्छतुयोस्मानतोभिदासतीत्यंतरिक्षम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

72

स्यांमेपृथिव्यामग्निर्य्यान्नंचाधिपतीऽअग्निर्य्यान्नंचमेतस्येदिशः
तातामग्निंचान्नंचसदेवतानामृच्छतुयानोतोमिदासतीति
पृथिवीमहहृद्यंततरमऊरूवामदेवामात्मायज्ञायज्ञीयंप्रति
ष्ठानृरहंत्वरहंस्वरहमश्माहमश्माषणःस्तुत्रामामालमिति
न्पित्वादग्निर्होणाहृदाग्नीध्रीयमृतुर्वस्वःस्वाहाग्नयेस्वाहा
षसेस्वाहाग्निर्न्यांस्वाहासरस्वत्यैस्वाहाकुषाणनिमहौंस्वि
सवन्तान्याजसयांदूस्वाहेतिस्रुवेणऊचासव्याहृदविघ्ननिवोः॥७२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हर्वस्यां वायुरुपविश्वातिदेवेभ्यः प्रातयविभ्यइत्युक्तोहिंस त्यमध्यमया
वाचाप्रातरनुवाकमन्वाहत्रीणि पदानि समस्य पूर्व्वीनाम वस्येवा
न्यां ग्रहणुयादापा रेवतीरनूच्या ॥३॥८॥ अग्नेयं गायत्रं क्रतु
म ग्नि ४ सुपप्रयंतोऽध्वरं मीलेपुरोहितमग्निं हतं हणीमहेऽग्निं नत्वेति द
ग्रानुष्टुभस्स प्रथस्तमममभिचाग्ने तमागिराग्निहोता पुरोहितो ह
तां वाग्नेमहत्वाहुं तस्त्वाग्निं स्तोमेनोपसद्याये मे विप्रस्य समिध्य
ग्निमग्निं हिन्वंतु प्राग्नयेवाचं चमग्ने यज्ञानामिति षड्विंशति र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ध्यानुष्टुन्नंत्लते॥अग्नइत्येकाहोताग्ननिष्टत्वंहिद्वैतवदितिनवाग्नेकदातत्र अ
नुषमितिपंचाष्यात्रेष्टुन्नंससस्यपदिति पंचायामत्यैखितित्रीणिप्र
मोदेवमितिपंचस्तक्तान्योग्नेवृहलितिचसप्तागन्ममहाथबाहंतमेना
वःप्रवोयक्रमग्नेविश्वचादितिद्वादशासरकायस्त्वेत्यष्टावदवी
तिवतस्मःसमिद्धाग्निदितितिस्त्रोयमग्निःस्तुवीयस्याप्योप्रि
हंचामसेमनीषिणईलिष्वाहिघुरुचाथजागतंवेदिषदाइति
सातेतिप्रहोतायन्हेनवर्द्धतजनस्यगोपा॥अथपांक्रमग्निंतम ॥७२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्ये॥४॥ अथोषस्यं गायत्रं कस्तउषइतितिस्त्रः प्रतिष्या सूनर्यथानुष्टु
नमुषो न देविरथत्रेष्टु नमुपोरुरुचइतिस्त्रचार्यथबार्हतं प्रत्युत्र
दर्शिसिह वामेनार्ध्य नि इह मुषस्त्वहिं त्रमितितिस्त्रोष्वनागतोमेता
उत्यां इतिनतस्त्रोष्वपांक्तं महेना॥५॥ अथाश्विनं गायत्रमश्विनायद्व
रीरिषइतितिस्त्रः प्रातर्युजेति चतस्त्र आश्विनावश्वावत्येतितिस्त्र
एषो उषापूर्वामहइतितिदेस्त्रा दिहेवेतिषड्चाउदीराथामामेस्व
मथानुष्टुन मानो विश्वाभिरूतिमिर्यदद्यस्थः परावतीतिस्त्रले

अथात्रे ह्युनमानातीतिसूक्तेनासत्याम्यामितित्रीणिवसुरुद्रेतिति
स्त्रोयुवोराजांसीतिसूक्तेतंयुजाथामितिसूक्तेयावाणेवक्षच्छुःप्रत्न
स्यकउअवदितिसूक्तेस्तुंनरेतिसूक्तेपरिहाय पंचपदामावांरथो
रोदसीविबद्धसनइतिपंचसूक्तान्यथवोईतमिमाउवांदिविष्टयोयंवा
मधुमत्तमइतिप्रथमान्तृतीयापंचमीवाप्योम्नि हंयुवोरूपूरथमिति
पंचाधजागतंत्रिष्टुन्नोत्रयेजेपावीयंवोषांवसउत्रामथपांक्तं
प्रतिप्रियतममित्यनमयापरिक्षत्यात्रत्यवावमयावानमितिज।।७४।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नतीतिसाहस्रप्रातरनुवाकश्च्छंदोनन्तरेणवाप्रतिपद्समानोहणीया
नांचेतस्यसमाम्नायस्यत्रीणिषष्टिशतान्यूर्ध्वंवाचातागाथाकाम्नी
पांक्तानिनान्तरियात्पुरोदयाउपांशुहोष्यंतीतिसकाचःपरिक्षनः
स्यातयस्मिन्वाग्यमनौ॥३॥अपयिष्णहोतरित्यक्तःप्रदेवत्रेतिवाद
त्रींपरिहाप्यनवानूच्यैकादशीमाऊतावश्वहूयमानायामाहुताखु
दशीमींप्रतियदापइतिदशयमेनास्तुसमन्याइतिसमायतीक्षाणा
नदेवीरितिहोतृवमस्येवनीयामानास्वाध्येनवइत्यायेतीघुसवी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सुक्काप्रणानेनावस्थाप्यध्वर्यवेबीरपाउइत्यध्वर्युरछत्यक्तेवनंनमुरिति
नत्याहप्रत्यक्कोनिगदंतास्यध्वर्यवाक्षमवेंप्रायसोमस्यजीस्वंतंपयस्य
तंमधुमंतंवृष्णिवनिंवसुमतेरुद्रवतआदित्यवतत्नुमतविनुमतेवा
जवतबृहस्पतिमतेविश्वदेव्यावतेयस्यपीवाभदइंजोवयाणिज
नत।प्रसज्जन्यानितारिषोंबयइत्यध्वर्युरमिनुव्योपोछायाध्वर्युमन्वा
यन्योतेरामध्यदींमन्वयोपोत्नमांवसूक्तस्योत्तमयापरिव्ययप
र्यावृत्योपविशतीति।७।अर्द्धः॥८॥प्राणंमेपाहिप्राणंमेजिन्वस्वाहा॥७५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हाचामुन्नवस्तूर्यायेत्यपांशुहूयमानमनुप्राणित्यपानंमेपाह्युप
नंमेजिन्वस्वाहाचामुत्रवस्तूर्यायेत्यंतर्याममन्ववानित्युत्तरेणा
हवनीयंबहिष्पवमानेनस्तुवतेदक्षिणताब्रह्मामैत्रावरुणश्चोपवि
श्य ब्रह्मन्स्तोष्यामःप्रशास्तरित्युक्तावायुर्भूत्यस्मिचोमागाततत्रपाः
स्याम्नस्तुतदेवस्यसवितुःप्रसवइतिऋपिचोंस्तुतितिप्रसवःसवे
षांस्तोत्राणामसतोमासद्गमयतमसोमाज्योतिर्गमयान्त्यान्मानंते
गमयमृत्योर्मामृतंगमयेतियजमानःपवमानानुपसर्पिष्यंजोनो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सिपचागायत्रंछंदाअनुवारभेस्वस्तिमासंपारयास्ययज्ञस्योदृ
ते २ चमितिस्तुंबहिष्पवमानेस्तुपाल्गीसिपचात्रिष्टुपछंदाइतिमाध्यंदि
78 नेसरवासिपत्वाजगछंदाइत्यामविसमानउदर्कउपहूतादेवाअ
स्य ४ स्यसोमस्यपवमानैविवहणस्यमहाउपमांदवाह्वयंतामस्यसो
मस्यपवमानस्यविवहणस्यमहेमनसाचाममहयामिवावाचा
महयामिप्राणेनचाममहयामिचक्षुषाचामहयामिश्रोत्रे
णत्वामहयामीतिस्तुतेबहिष्पवमानेहोता॥ ॥आग्नेयःसवनीय॥७६॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्वं ज्यायो विकाद्दक्षिणाद्विकल्पे पक्षे काद्दक्षिणे ष्टावर्त्तंत परिव्ययणी
या रज्जानाद्यष्टकात्रिस्त्रिर्नीनायुपेषाग्निष्ठे परिव्ययणीयमु
कानवस्तु सतासमाहे कादन्तोऽन्तरेण परिव्ययणीयां प्रगाथं
स्वयान्वो नर इति वस्त्रक्तज्ञोष मन्त्राहोत्तमयोपशयमनुमंत्रये
ते स्वैष्टकरुच्छ्रितश्च परिवीयमाणे ऋक्षर्व्याप रिदध्यात्संतानाथ्यों
वा द्वितीयेन विकाद्द समानजातीयात्रानुसमियाद्यद्योत्तमे तथा
हेन पशुदेवतामावाद्य वनस्पतिं चवद्रं वस्तु मतेमावाहं द्रं रुद्रं वंत

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स १

मावहे इमा दिव्वंत मनुमंतं विमुमंतं वाजवंतं बृहस्पति मंत्रं विश्वदेव्या

वंतमावहे ति सवनादेवतानान्येभुनिगमस्थाने भुनिगच्छंति स्त

वाके वायुर्यं सम्स्य प्रवरानुहवीण प्रहृत्ताजतीभुहोति जुष्टोवा

वोमया संजुष्टोवाव स्पते दिविवागयते वावो मधुमत्तमं तस्मिंनो

अद्यधत्स्वाहा सरस्वत्याइति सर्वेत्रिस्त्रीभुत्तरां ॥ ८ ॥ अग्ने नये ति

तिस्रो भुवो यत्र सप्रवंभुकाय प्रकारव इत्याग्नेयस्या नोदिवो

बृहतः पर्वतादासरस्वती देवयंतः सरस्वत्यभिनः पावीरवी कन्याश्र ॥ १० ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

होदक्षेमानुक्तानाइतिसामस्वतेस्यचंसोमप्रचिकितःस्त्वमिमाओष
धीःसोमोधेनुंयातेधामानिदिव्यषाल्हयुस्नुयातधामानिहविषे
तिसौम्यस्यपूषेमाआशाःप्रपथेपथ्यांःपथस्पथःशुक्रंतयास्ते
हषन्नूषास्तुबंधुरितिपोष्णस्यादेव्यावृधसंबृहस्पतिःसमजयस्सखि
शुचिःसस्तुष्टुसंनोस्त्वकतासआनोयोनिमितिबार्हस्पत्यस्यवि
श्वेअद्यमरुतोविश्वाऊतीयंदेवासोवथाविश्वेदेवाःशृणुतायेकेच
ज्मातहियज्ञेषुयज्ञियासउज्मामाःस्तीर्णेबर्हिषीतिवैश्वदेवस्यइंनर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इंद्रो राजेंद्रस्त्वसुरूंन आनो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्मा तेस्तु भ्यो
वृषन्नइत्यैंद्रस्य गोमदश्वावद्धयेनरः स्तुचीवोराड्वेधावः शमीयु
यमस्मानिति मारुतस्यो भावामा वृत्रहणा तायो धिहंस्तुविंनुगी
78 र्भिर्विप्रः प्रवर्षणिभ्य इत्यैंद्राग्नास्यानो देवः सविता त्रायमाण
आदेवो यातु सविता यंत्रे वामि मह्यां येत पथा अस्मभ्यं ताहिं वइ
ति सावित्रस्यास्त त्राद्यां तत्वायाम्यवते हे न एवा वंदस्व मां धियं
शोह्नमाणस्योडुत्तमं वरुणेति वारुणस्येत्येकादशिनानां येत्वे ॥ ७९ ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सो
वंद्देवताः प्रजावः॥१०॥ इंद्रानुस्वष्णोत्येंद्रा पोस्म्स्यमाहस्वाणेतिसो
मापोस्मस्यसैवांकमीणात्येंद्रा वेस्मवस्यनासत्याभ्यामित्याश्वि
नस्यविष्णोर्नुकमिति वेस्मवस्याराव्रीतिरात्र्यांभ्रिरिंकद्दतिद्यावाष्ट
थिवीयूस्यजनीयंतइतितिस्त्रःस्सवाह्वधोद्दिवामनु लंयूस्यव्र
तंपत्रावोयंतिसर्वे यस्यव्रतमुपतिष्ठंतआपः।यस्यव्रतेपुष्टि
पतिर्निविष्टः स्तंसरस्वंतमवसेहुवेमेतिसारस्वतोयद्दमाविश्वानु
वनानीतिविश्वकर्मणस्यचत्वथींवरिहाप्योतेपितरितिरोद्रस्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हंस्रद्रोणिरितिवाग्देवत्यस्यातिस्त्रस्तिस्त्रःस्रवीःपुरोनुवाक्यावपायांपु
रोन्नाद्यास्यपश्चातिस्त्रस्तिस्त्रउत्तरायाज्यानेकपञ्चपुरोन्नाद्यांस
वनीयस्यकर्मह्रुन्यायःसर्वित्रवाग्देवत्योवोपांश्चावर्त्तीतपञ्चगणे
79 मनोतापरिव्ययणीयादिवपांतंप्रातःसवनेपञ्चकर्मक्तेचानिष्क्रम्य
मध्येवोपस्पृश्यस्वाचान्तो॥१९॥धिष्ण्यानुपस्थायसदःप्रसर्पत्यग्ने
हविर्जन्येतिष्ठेतःस्तंतमीह्रमाणःसम्राजसिनशानोदोड्रेणानी
केनपाहिमा[illegible]नेपिदृहिमानमस्तेऽस्तुमामाहिंसीरित्याहवनी॥७९॥
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यं रोऽहादित्य दक्षो ऽनुदक्षौ वा पिज्ञो सिउ वस्वानिति मधिचान्तुमक्ष
तं परिषद्योसि पवमान इत्यास्तवं प्रतक्षासिन नस्वानिति चात्वा
त्वं कव्योसि हव्यसूदन इति भ्रामित्रं समुद्योसि विश्ववेनराड् इत्य
करं दक्षिणाहतो विभूरसि प्रवाहण इत्याग्नीध्रं प्रपश्यमानाः सद
स्योपर्यीनिम्रज्ञांति दिवस्पृ एमासि मामासंताप्सीरिति तस्य द्वारो
मामासंताप्त मिति द्वार्यौ संमृश्योत्तर एण्याग्नीध्रीयद्धिष्ण्यं गछे
ति येप्रत्यं चो धिष्ण्यानति क्रामं ति मार्जिंलु चोसि सगर इत्यासादम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

छावाकस्यत्वग्निरसि हव्यवाहनइतिहोतुर्धिष्ण्यंत्वात्रोसि प्रचेताइति॥
मित्रावरुणस्यउथोसिविश्ववेदाइतिब्राह्मणाछंसिनउश्निगसि क
विरसीतिपोतुरवस्युरसिदुवस्वानितिनेष्टुरंघारिरसिबंभारिरि
त्यछावाकस्यशुंध्युरसिमार्जालीयइत्यावट्टमार्जालीयंशुंध्यु
रस्युपसद्यइतिब्रह्मसदनमृतधामासिस्वर्ज्योतिरित्योडुंबरीं
समुद्रोसिविश्वव्यचाइतिसदोनुवीह्याजोस्येकपादितिशा
लामुखीयमहिरसिबुध्न्यइतिर्प्रजा।हितमन्नदा=प्रस्यन्नपति ॥८०॥

80

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रितिव्रतश्रपणं॥१२॥ अग्नयः सगराः सगरास्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणा

नीकेन पात माग्नयः पिपृत मा न मो वो ऽस्तु मा मा हिंसिष्टेति सवनि

ध्यनो ऽधिपतिश्चसिस्वस्तिनो यास्मिन्देवयाने पथिस्तौ दिव्यमुपस्थ दिता

यमे माम्वरुण मन्वृतय उदं चोच्छ्वा तां परिरुप्य प्रवयाक्षाः सदा प्र

सर्पीति निव्देवा अनुमाश्च सपीतं द्विष्मस्तुद्वारणं यतदृद्धनयाम हे

स दस स्पतिम द्भुतमिति जपं ताप्रेण नरेण सनं धिष्ण्या ना च्छंति

दक्षिण धिष्ण्यो दक्षिण धिष्ण्यः प्रवे गत्वा स्वस्य स्व स्य धिष्ण्या स्य प

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ष्वाङ्‌उपविश्यत्युत्तारणसदोगत्वाब्रह्मोपरयाद्वारासदःप्रपद्यदक्षिणे
नाग्नेत्रावरुणंगत्वायथासनमासेनासंस्थितेसवनेपरयाद्वारा
निःसर्पेत्यंतरेणहोतुर्मैत्रावरुणस्यचधिष्ण्यावधिष्ण्यानांविसंस्थि
तसंचरउत्तारणस्वंस्वंधिष्ण्यंधिष्ण्यवतांपश्चार्द्धेनाग्नीध्रीयस्योदं
चोमार्जालीयस्यवादक्षिणाव्यावर्त्तमानाश्चप्रत्यायंत्युद्धंप्रातःसवना
त्समस्तोपस्थानप्रभृतिनाप्रसर्पत्यादित्योपस्थानंरात्रिपर्यायांश्चै षार
नेवनविद्यातनविद्यात॥१३॥८॥इतिशांखायनसूत्रेषष्ठोध्यायः॥६॥८१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

॥ उप्रस्तस्य पुरो ज्ञानोः स्वधीयेस्व रं ति वसनावंतामितिउरोनुवाक्या
होतायक्षद् इंद्र हरिवांइत्यनुसंनौप्रेषोयथासमान्मातं यथासन्नं
विलारयतितानिवयजध्वधृत्यहोतायक्षंहोतर्यजं वाग्नेजुषस्वनो
हविरितिस्विष्टकृतः पुरोनुवाक्याहोतायक्षदग्निंपुरोनाशानामित्यनु
सवनंप्रेषोहविरग्नेवीहीतिवयाज्या ॥ १ ॥ ऐंद्रवायवमैत्रावरुणावा
श्विनश्चद्विदेवत्या वायवायाहिदर्शतेंद्रवायूइमे सुताइत्यैंद्रवाय
वस्यपुरोनुवाक्येहोतायक्षद्वायुंहोतायक्षदिंद्रवायूइतिप्रेषाव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

82

यंपिब शतेनानद्द इति यज्ये त्रयं वां मित्रावरुणेति मैत्रावरुणस्य पुरो
नु वाक्या होता यक्षन्मित्रावरुणे इति प्रेषो गृणाना जमदग्निनेति या
ज्या प्रातर्युजे त्याश्विनस्य पुरोनुवाक्या होता यक्षदश्विनेति प्रे
षो ता वृधस्तनेति याज्यान तानं द्वि देव यानां पुरोनुवाक्याः प्रेषा
स्वाहा तथा [illegible] पजात्यैन्द्रवायवस्य नानाप्रलादे पुरोनुवाक्ये या
ज्ये नानावषट्कारे सह त्रुरस्ताज्जपो ये यजामहे नु मंत्रणस्वा ॥२॥
रे उवसुः पुरुवसुरित्यैन्द्रवायवं प्रतिगृह्य परोदक्षिणेन निष्क्रम्यान् ॥८२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१ नपिधमन १

विष्णवं च द्विदेवत्यानामाग्नेयस्यावनयनादेतु वस्तुर्विहदस्तु रिति

मित्रावरुणाविति गृह्यदक्षिणेनैन्द्रवायवं हृत्वा दक्षिणतः पश्चा

न्निदधात्येतु वस्तुः संयदस्तुरित्याश्विनं प्रतिगृह्य दक्षिणेन प्रावो

ष्ट्योत्तरतः पश्चान्निदधातिसोमस्याग्ने वीहीत्यनुवषट्कारः सर्वा

स्तुसोमयाज्यास्तु द्विदेवत्यर्उयाज्यान्यपरिहाप्यादिसयस्साविन्न

प्राहोपानीवतं वोपांशु वापानीवतस्याऽऽऽउन्नीयमानेभ्यइ

त्यक्रक्त्राव्यावहतुहरयइत्यन्नीयमानसूक्तंहोता यहादिरं प्रातः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्रातःसावस्येति प्रेषइदंतेसोम्यंमध्विति यजतिन्रवद्भिसंबान्तेवद्भाः

प्रतीह इतिहोत्रेवमसंप्रतीद्भ्यवयोध्वसंचावयोध्वरःप्रतिगृह्णामी

तिप्रतिगृह्योरःसंस्यशयतिद्विदेवत्यांश्चमुनरुन्नीतानांहोत्रका

यजंतिमित्रंवयमितिमैत्रावरुणइंद्रचाद्वृषनमितिब्राह्मणाच्छं

सीमरुतोयस्येतिपोताग्नेपत्नीतिरिनेष्टोद्भान्नापेत्याग्नीध्र

याग्नयीदितुक्तेयाज्यात्याग्नीध्रःसान्तकयोनिःसोमंपाययिष्य

तीतिहोतासोमंमनहायिष्यांतयाद्विकैर्नामाध्यायेरसाउपक्रयां॥ ८३॥

83

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वेतिकर्त्तारोन्योन्यस्मिन्नुपहवमिछंतवषट्कर्त्ताप्रथमोनुह्वयति
प्रतिनह्वितंह्विदेवत्यघ्राणघंनाराग्नासवतांवयहणोंहाह्वमसे
तनयतिज्ञात्वानह्वितमवनयाम्यूर्नैस्वंतंदेवेभ्यआयुष्मंतेम
घ्नमितिह्विरेंद्रवायवग्राषस्यावनयनंतत्राम्यावर्त्ततमंत्रो
नवसर्जनैवह्विदिवत्यानामाग्रोषस्यावनयनात्॥४॥इहवस्कः
ऋरूवस्तुरित्येंद्रवायवमध्वर्युर्विप्रगृह्योपह्वातोवायुरिंद्रवा
यूसहप्राणेनसहवर्ब्बसातयोरहमुपहूतः।सहप्राणेनसवर्चसे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिन्नह्नयिचाप्रग्रहणमंत्रेण तुनः प्रग्रहणन्हमंत्रेण तुन नह्नियती ॥८४॥
ह वसुर्विदद्वसुरिति मित्रावरुणंग्र ह्यो पहूतो मित्रावरुणेोस
हचक्षुषा सह वर्चसा तयोरहमुपहूतः ॥ सह चक्षुषा सह वर्चसेति
नह्नयित्वाश्विनं प्रदक्षिणं शिरः पर्याहृत्याविह्नूय प्रतिपयी हृत्या
वेह्यपेह वसुः संयद्वसुरित्याश्विनं ग्रहयोपहूतो द्वावश्विनौ
सह श्रोत्रेण सह वर्चसा तयोरहमुपहूतः ॥ सह श्रोत्रेण सह
वर्चसेति नह्नयित्वोपस्पृश्य चात्रामुपह्वयत उपोयच्छेति चमसा ॥८५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri .

ने

न्होत्रं चमसमन्वारभेते संस्पर्शनं सर्वत्राज्यलेपेन सोमस्योपहूयं प्रसि

ते २ तान्भक्षयंति जसे त्वा ब्रह्मवर्चसाय भक्षयामीति भक्षमंत्रः प्रातःसव

नं ओजसे त्वेन्द्रियाय भक्षयामीति माध्यंदिने प्रजायै त्वा पुष्ट्यै भक्षयामी

य तितृतीयसवने नाराशंसान्नवहृद इत्येतैरभिमन्त्रीनी भक्षयित्वा सव्ये पाणेरव

मसान्कृत्वा दक्षिणेनाप्याययंत्याप्यायस्व समेतु त इत्याप्यायनी प्रातःसव प्या ३

ने संतपयांसीत्युत्तरयोः प्रस्थितानाप्याययंत्याज्ये मरुत्वतीये चा

न्यप्रउगयोर्नाराशंसानि कैवल्य मरुत्वतीययोर्वैश्वदेवे च देवोपि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मि हि

नराशंसोयज्ञेमेध्यःचज्योतिस्तस्य त उत्तमेःपितृमितस्योपहूतस्योपहू

या २ तोभक्षयामीतिभक्षमंत्रःप्रातःसवनेनाराशंसानामृत्विशितिमाध्यंदिने

विकारःकाव्यैरितितृतीयसवने॥५॥अच्छावाकःसीदत्युक्तोयमेण

सदउत्तरेणस्कृतिमुपविश्यपुरोलाशंप्रतियगृह्याच्छावाकवदे

स्वेत्युक्तोच्छावोअग्निमद्यसइतितिस्रोन्वाहप्रणवान्निगदंयजमा

नहोतारध्वर्योग्नीध्रब्रह्मन्पोतर्नेष्टरुतोपवक्तरिषेपयध्वमूर्जोर्जयं

निवोजामयोजिहतामन्यजामयोनिसपत्नायामनिबाधितासोजे॥८५॥

85

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

बथा नीचरीं नेषथा नीलवर्याः अवह इंद्रः श्रेणवद्वो अग्निः अस्थायेंद्राग्नीभ्यां
स्तोमं वोचतोपो अस्मान्ब्राह्मणान्ब्राह्मणाक्षयध्वमित्यपहवमयं ब्राह्मण
इच्छतेऽच्छावाको वेत्यध्वर्युराह तं होत[illegible]रुपह्वयस्वेति तं होपह्वयते तो२
प्रत्येतावामास्तक्वायस्तुवंन्यजमानोऽग्र नीडतमृति[illegible]स्तोपवक्त
कृतनो गाव उपहूता उतोपहूत इत्युपह्वास्यमान उतनो गाव उपहूता
इत्याहानुपह्वास्यमानोऽनुपहूतो [illegible]च्छावाको निवर्त्तध्वमिति सूक्त
स्यया वङ्क्यां तावदनुद्रवेद्यातावाप्रतिकामिनमच्छावाकं प्रत्युप

कृ१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इत्याद्या उन्नीयमानायेत्युक्तः प्रत्यस्मै पिपीषत इत्यच्छावाकः सूक्तमन्वा
ख्यातयवीवभि रिति यजति नहि ताप्यायितं चमसमध्वर्यावप्रदाय दक्षि
७ स्व णाद्वृदपरयाद्वारा सदः प्रपद्यैतस्य धिष्ण्यस्य पश्चादुपविश्य भक्षो जा
८६ त्रां भक्ष प्राश्नाति सर्वः प्रसर्पश्चेदच्छावाकीयां कुर्यात्स्वेन विसंश्लि
५ स्व तसंचरेणानिष्क्रम्याच्छावाकस्य बहिः कर्मत्वं चाकर्मकृते स्वे ध्रुवहो
ताधिष्ण्ये विकल्पो होत्रकाणां याज्यास्तु प्रातः सवने न वानं तो यकं
स्यार्थं इध्रीवात्रवृत यत्सहैव चोपासनं न्यः ॥ ७ ॥ अथ यज्ञिया जेम्य ॥ ८६ ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रं ति होता यक्षद्दिंद्रं होत्रादित्सुत प्रेषैरन्वानं प्रेष्यति तथा यजति येन
प्रेष्यति सा यस्योद्भुत्य होता यक्षन्मासो यजं वामेधमा तिष्यो वं इंस्सोमं
पिबतु न ति यो यः प्रैषां तस्मान्नयते सस्सयजति होतार तु यजेध्वर्यु त्य ३
राहगृहपति र्भूत त्यायर्जिति यथा वषट्कृतं नन्हयति द्विरंततो होता
न्विंपे दिवे वजिघ्रे दत्रद्धिदे वात्यस्तुवति ॥८॥ आज्यं त्वांसिष्ठ
न्नं पितामातरिश्वा छिद्रा पदो सिगसी यानु दक्षिणत्सोमो नीथवि
नीथानि नेषद्बृहस्पति रुक्थामदानि शंसिषदिति जपि त्वा त्वांसा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वो इ इत्या हाव: शास्त्रा दे प्रात:सवने तेनाहूयोपांशु स्तलीशां सं
२ ज्योंप्ति ग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरित्यवसायंत्रोज्योतिरिंद्र इत्यवसायस्सूर्यो
८७ ज्योतिर्ज्योतिः सूर्य इत्यवसायपच्छो वस्यान्सुरो रुचां। अग्निर्दिवेद्धः।
अग्निर्मन्वियः। अग्निः सुसमित्। होता देववृतः। होता मनुवृतः।
प्रणीर्यज्ञानां। रथीरध्वराणां। अहूर्त्तो होता। तूर्णिर्हव्यवाट्। आदे
वो देवान्वक्षत्। प्रच्छदग्निर्देवो देवान्। सो अध्वरा करति जा
तवेदो प्रवोदेवायेत्याज्यं अथ पर्यर्द्धं पच्छो नवानं मरुत्वती॥८७॥

तस्य१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यवेभ्यदेवयोभ्यस्तकंत्रोषंशस्याहुयोत्तमयापरिध्मयोच्छवीर्यंजपतिभा
निभा उपांश्चज्योतिः स्तोकायचोच्छमवावीलुच्छैइत्यध्वर्युरा॰हसवास्तिना
स्त्रयाज्यास्यानइदश्चेतियजति॥२॥छ॥आज्येसंस्थितास्तुवातस्तोत्रवतां
शास्त्राणमेवेतिप्राहोत्तमात्प्रतीहाराहर्इमारूयन्नांसातिप्रउगेतरए
माधुच्छंदसांस्त्वान्ववोव्यवयंतिता॥उरोरुवइत्याचक्रांततासांउरस्ता
द्गार्हवःपरिध्मनीयायेनषड्ढौविश्वदेवीतस्यांवाम्यांवाम्यामवसायद्ग
न्यांप्रणैतिसारस्वत्यांविकल्पःत्रांसेन्नवानित्यस्याहावोवायुरग्नेगायत्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

या

ग्नी: साकं गन्मनसा यज्ञं शिवो नियुद्भिः शिवाभिरिति सप्त च्छ स्वावायवा हिंदग्नी
त्रि २ तेति स्तृणं त्रि: अथमा हिरण्यपवन्नीनराः देवा पती अग्नि श्येवायुश्चेन्द्रश्च
सुमरवा विंऽवायू इमइति तिस्रः काव्ययोराजानो प्रकत्वा दक्षस्य दुराण
शिशाः दसा सवस्थ आमित्रं ऊवइति तिस्रः। दिव्या वध्वय आगतं रथे
न सूर्यत्वचा। मध्वः यज्ञं समंजा थे। अश्विनाय ज्वरी रिषइति तिस्रः। इंद्र उ
के भिर्मदि ष्ठोवाजानां च वाजपतिः। हरिवान्सुतानां सरवा। इन्द्राया हि वि
न ना नो इतित्तिस्रः। विश्वान्देवान्हवामहे स्मिन्यज्ञे सजोषसः। इमं यज्ञ ॥८८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मागमं देवासोदेव्याधियाये यज्ञस्य तन्तवो विश्वश्रासोमपीतये ॥ इमास
श्चर्षणीधृत इति ॥ स्त्रः ॥ वाचामहं देवीं वाचमस्मिन्यज्ञे सुपेशसां सरस्व
तीं ह्वामहे पावकानस्सरस्वती तिति स्रणमुत्तमयां परिदध्यो च्छवी
यं जपति ॥ वाचं मे जिह्वा प्राणं मे हं पाचक्षुर्मे पाहि श्रोत्रं मेवर्च सं मे य
च्छातन्वं मे पाहि ॥ यशो मे धेहि ॥ योषायन्वोः कमवक्षीति विश्वेभिः
तिर सोम्यं मध्विं यजति ॥ ११ ॥ इत्वा स्तोत्रियानुरूपाः प्रगाथान्परिहाप्य
प्यानो मित्रावरुणानो गं तमितिस्तोत्रियानुरूपो मैत्रावरुणस्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्रवोमित्रायेत्यच्छमुखं प्रमित्रयोरितिनवानामुत्तमयापरिधत्तयो
पनःस्तुतमाग। तमितियजयति॥२१॥ आयाहिस्तुष्वमेम तिब्राह्मण
च्छंसिनस्तोत्रियानुरूपोत्रोषः सूक्तस्योच्छमुखमुत्तमेपरिहाध्ये
इन्द्रावृषनमुद्धे ... दनीतितिसृणामुत्तमयापरिधमायंसूक्तेउविदमिति
यजति॥१२॥ इन्द्राग्नीआगतंस्तुतमित्यच्छावाकस्यस्तोत्रियानुरू
पोत्रोषः सूक्तस्योच्छमुखमिन्द्राग्नीउपकयइतिपंवेयंवामस्य
मन्मइतिनवानामुत्तमयापरिदमायंइन्द्राग्नीआगतंस्तुतमितियजति॥१३॥८९

न१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मित्रंवरुणमिंद्रमिंद्रा ध्यिनो इं दे त्र्यग्ने तिस्तो त्रियां बृहत्स्त्रथस्य रायंतर
मछावाकः स्तोत्रियानुरूपं कुरुते नुरूपमुक्थमुखं चतुराहो बाहोत्र
काहे ता चातिरिक्तोक्थे स्तोत्रियानुर्प्याय पवानंतरमनुरूपाय रि
धमनीयायेवानुरूपाद नंतरः प्रगाथस्तस्माद्‌ दूंपवमंमद्य
दिनमुक्थमुखास्त्वेषां रात्रौ यदाध्वर्युराह ग्रावास्तः प्रस्तु हीतोसु
नीतति प्रशास्ताहद क्षिणावृतो परयाद्वारा निःसर्पत्फत्तरणो
ऊंबारींदक्षिणेन ब्रह्मायेणशान्नामु दंखामाध्यंदिनायसवनायब्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

याग्नि: स्त्वसंप्रस्त्राप्य यथा स्वनमुपविशंति ॥१४॥ अर्द्ध ॥ आहोमाध्यंदिने
स्यास्यवनस्य राजानमभिषुण्वंति ग्रावस्तुत्स्वर्वयावांह विद्वांनिप्रपद्ये रार
त्र रस्य हविर्धानिस्य दक्षिणां चक्रमप्रेणदक्षिणा ति ष्ठन्ओमोपन हनेनमु
खं परिवेष्ट्य ग्रावघोषं चास्या प्रेषितो निष्ठोत्यस्वंतन्वन्तर्ह्वंद्वंशोन
२ त्वा वानं वानिं देवस्य वितर्युंजातमन उत युंजते धिय आत्मनइ जरुमंत
मानोमनरदक्षिणेनो पक्रमस्वामनराघायास्वस्मेत्तुतइत्या प्यायित
वतीनां तिसृणां प्रथमामभिष्टुत्यार्बुदस्याद्द द्वितीयामभिष्टुत्यार्बुद ॥ १०॥
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्येद्वेत्ततीयामभिष्टुत्यार्बुदस्येकांमजंतिवा । दत्रा हिपएतमुत्सदं दु
हिपएतंमजंतिम[illegible]मितिमृष्टवतीरभिष्टुत्याकल्लशान्त्रम्नपताकल
शांशुधस्ववतिपरिम्नसोमतेरस्य इतिकलशावतीरभिष्टुत्यापाययितवति
प्रनत्येवंविहृतोद्वितीयोपिस्वरः षष्ठीप्रनत्तयाः पंचार्बुदस्येवंविहृत
स्तृतीयोपिस्वरः स्तिस्रोऽर्बुदस्येकादशीप्रनत्तयायायस्मिंत्पूर्वे हृ
कु२ छहयुर्हिहवतीतितत्रषष्ठीप्रथमेवित[illegible]तेस्वविनंतइतिदेवियत्पूर्वे[illegible] त्र१
मित्येका[illegible]प्रास्यधस्वरा । प्रत्स्वरा : त्रस्यप्रातधस्वरा इति प्रहृरं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तीषु स्मरास्तु गहेभुगह्यमालेष्ठुयाः कामयेत पावमानीनामिंजायेद्ध
मरूचतइतितिस्रोनियच्छस्तु त्रामेश्रहेगहलिर्बुदस्योत्तमयापरिध्वया
९१ सायोस्मीषुमुरूज्यतेसत्राहीनानांत्वंत्येहन्मर्बुदीबाभ्रुधमनिष्ठुयातू।
।१५॥ माध्यंदिनेनस्तुते पावमानेन। दधिबमीणावरांतीयदिप्रवयं
वान्होतर्वदस्चेस्तुक्तउत्रिष्टंतोवपश्यतेतिप्रथमामनिष्टोति तंहवि ग्रा२
रित्यूक्तेद्वितीयास्तक्तस्यदंधिहमस्ययजुत्फक्तस्तृतीययायजत्य
मवानत्मकेकांसमप्रणवामनिष्टोतितथायजतिदधिहमस्याग्नेवी॥ ८५॥

पि १

हीत्यनुवषट्कारा मैत्यादिंद्रियंब्रह्मन्मयिदद्ध्ोमयिक्रतुः। ब्रमीस्विष्टृग्विरोत्र
त्तच्चैकृत्पामनसासू हविराजाज्योत्निषासह तस्यदोहमशीमहीतिमह
मेत्रः पश्चपुरोलाशेनवरिष्यात् डुरोलाशेःसवनीयेश्चरति॥१९॥
माध्यंदिनस्यसवनस्येतिडुरोनुवाक्या माध्यंदिने सवनइतिस्विष्ट
कृतोसाविदेवमित्यन्नीयमानस्यहोतायक्षदिंद्रं माध्यंदिनस्यसव दि २
नस्येतिप्रैषः पिबासोममभिंद्रमंदतुत्वेतियजतिद्वितीयाग्नेत्रावरुण
स्यतृतीयाब्राह्मणाच्छंसिनोवीडेहीतिपोतुस्तवायंसोमइतिनेष्टुरि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

णांयस्सोमाः प्रदिवो विदानाइत्यच्छावाकस्याष्ट्रणेअस्येत्यावीअस्यनदि
देवत्यन्तुयाजाउत्तरयोः सवनयोर्नबहिष्क मीच्छावाकस्यसमान
मन्यस्मातः सवने नेत्वामुपहूय प्रस्थितान्त्रहोथियित्वेषदहिणाकानो
घादद सं स्रातंगवांदद्यादक विंशतिप्रभृतिवाययोपपद्या दां ॥१७॥
अग्नये चामाघं वरुण्ये ददातुसोमृतत्वमशीयप्रायुर्दात्रएधि
मयोमह्यंप्रतिगृह्णा तइतिहिरण्यंप्रतिगृह्णातिरुद्रायत्वामाघंव
रुणोददातुसोमृतत्वमशीयगौर्दात्रएधिमयोमह्यंप्रतिगृह्णा ॥ १८ ॥

९२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१गा बृहस्पतये त्वाम ह्यं वरुणो ददातु सोमृतत्वमशीया त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत इति १

तइति वासो यमाय त्वाम ह्यं वरुणो ददातु सोमृतत्वमशीय हयो दातृ एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत तइत्येक शफं प्रजापतये त्वाम ह्यं वरुणो ददातु सोमृतत्वमशीय प्राणो दात्र एधि मयो म ह्यं प्रतिग्रहीत इत्यन्यदो मितिवा सर्वं कोदात्कस्मा अदा दित्यनुमंत्रयेत प्राण्य पस्ष्ट शातीतरदस्म शातामधुमतीर्द्देव त्रागछत प्रदातारमाविशा तेति दत्वाज्ञपति । शर्दा । इंद्राय मरुत्वत इत्यच इंद्रमरुत्व इति पुरोनुवाक्या होतायक्ष दिंद्रंमरुत्वंत मिति प्रेषःसजोषा इंद्र सगण

इतियजतितंमरुहे चित्वामरुत्वतीयंशस्त्यध्वर्योशोंसावो इत्याहावस्त्रा
त्रादोमाध्यंदिने सवने प्रातःसवनीकोतः शास्त्रमन्वारभ्य यथोतय
इति प्रातिपदं हव शास्त्वाहूयेदं वसोसुतमंध इत्यनुचरंचं शास्त्वा
हूयेइन्द्र नेदीय एदिहीतीन्द्र निहवं प्रगाथं शास्त्वाहूय प्रनूनं ब्रह्मणस्पति
गा. ३ रिति ब्राह्मणस्पत्यं प्रगाथं शास्त्वाहूयाग्निर्नेतेत्येकां शास्त्वाहूय त्वं
सोमक्रतुभिरित्येकां शास्त्वाहूय पिन्वंत्यप इत्येकां शास्त्वाहूय जनि
ष्ठाउग्र इति षट्कं शास्त्वाहूय निविदं मरुत्वानस्मिन्नध्यमः प्रतिगर एकया ॥९३॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भूयसीः शस्त्वा विषमर्चानां मध्ये समर्चानामेकां शस्त्वाऽऽह्वानांस्त्र
क्विद्धावंत्ये प्रथमे चाऽर्विउत्तमाः परिशिष्य तृतीयसवने विंय
तं पच्छो निविदः शंसत्युत्तमे प्रणवः पदे सूक्तशेषं शस्त्वा रूपयोत्तम
या परिदध्यादुक्थवीर्यं जपित्वा ये त्वा हि हत्य इति यजति ॥ १२ ॥ ७ ॥ २
थंतरं बृहच्छं निष्केवल्यस्य बृहद्वामिचाह्वराभिचाह्ववेपीतय इति स्तो
त्रियानुरूपो प्रगाथो रथंतरस्य त्वामिद्धि हवामहे त्वां हि सेर
व इति बृहत्ता यद्वा वाने तिध्याय्या पिबा सुतस्य रसिन इति प्रगा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

९५

घोरथंतरस्योनेयंश्येणवदितिबृहतोऽयमनेतिध्यण्या इंद्रस्यनुवी
र्यालीतिरथंतरंपृष्ठेतमुष्टुहीतिबृहत्पृष्ठेऽनितरांपरीक्षनीयाशं
सेऽकवीर्यंजपिचापिबासोमभिंद्रमंदतुत्वेतियजति॥२०॥उत
उत्तयसाग्निरथंतरपृष्ठेयः सूक्तान्हर्वेः प्रगाथस्तत्सुष्टुत्यबृहतो
योनिंशंसतिबृहत्पृष्ठेरथंतरस्योद्धसामप्रगाथाऽन्तरास्तुसंस्था
स्वेतयोन्यनुशंसनमित्यावदत्तेबृहद्रथंतरयोरेवानुशंसेदिति
हस्माहाकोषीतकिः परिमितत्रास्यः प्राक्ततोऽग्निष्टोमः स्तत्समात्स्मग॥ ५४॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

थमुद्धरतिस्रोत्रियायाहवोनुरूपायधरय्याय्येप्रगाथायस्कायनि
वादपरिक्षनीयाप्येवाम्बानिविद्ररोवरोवा॥२१॥वामदेव्यांमेत्रा
वरुणस्यकयानःश्चित्रःकयात्वंनअत्येतिस्तोत्रियानुरूपोकस्त
मिंद्रेतिसामप्रगाथःसद्योहजातएवावामिंद्रवज्रिन्नत्रोशानुष्ठ
णाइतियजति॥२२॥नोधसंब्राह्मणाछं सिनोरथंतरपृष्ठेत्वपेतं
बृहत्पृष्ठेतंवोदस्मंतत्वायामित्युवीर्यमितिस्तोत्रियानुरूपोप्रगा
थोनोधसस्यानिष्ट्वःअस्तुश्रुतमितिस्येतस्योडात्यमधुमत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

माइतिसामप्रगाथइंद्रःसुम्नीदितिनोवसेसाविसोमःपुरुहूतेतिदये
तउउब्रम्नाणीतिसमानमृजीषीवज्रीतियजति॥२३॥कालेयमछा
९५ वाकस्यतरेभिर्वेस्तरणिरिज्जिषासतीतिस्तोत्रियानुरूपौप्रगाथाउदि
न्वस्यरिच्यतइतिसामप्रगाथोमूयइद्वावृधइमामृत्सुपिबावर्धस्वे
तियजति॥२४॥तस्त्रैष्टुभप्रायेणयथासमाम्नातंबृहतीसर्वांकिऊबासतो
बृहत्युत्तरातंप्रगाथइत्यावक्षतेबार्हतीबृहत्यांसर्वस्यांकोऊनःक
कुभिविहृतीशस्त्रोत्तमंपादंप्रत्यादायोत्तरस्याःप्रथमेनावसाय॥२५॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वितीयेन प्रणुत्यतं प्रत्यादायन्तृतीये नावसायोत्तमेन प्राणेति तास्त्रि
न्वंतिद्वहतीस्तद्वैत्रिरेकङ्काम्नोहहङ्खंतरयो होत्रिकाणांत्रयत्रेते हछेप्र
याध्यस्छेसर्वेत्रयज्ञापज्ञीयस्यैंङ्कनिहवंब्राह्मणास्पत्यानांचातोन्यत्रब
हतानांहहतीशस्त्वोत्तमं पादंह्ि प्रत्यादायावसांह्रीचिन्तोत्तरस्याः प्रणु यां४
त्याद्वितीयंपादंह्ि प्रत्यादायावसायोत्तमेनाद्वैर्वेन प्रणौतितास्त्रिस्रो
हहत्यउत्तमंककुन प्रत्यादत्तेसतोहहत्याद्वितीयंतास्त्रिस्रःककुभः
स्तोत्रियचादनुरूपम्वाद्या॥२५॥एतं ब मैत्र ... नंतद्दंङ्क्षिनिहवोस्तो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रियोव्राह्मणस्यपत्याद्यद्धाभ्यामवसायद्धाभ्यामवसायेकेनग्रणोति
पंक्तीनांपछस्त्रिष्टुब्जगतीनामष्टरपंक्तीनांद्विपदानांचसप्रणवोद्वितीयछ
सत्वर्यश्चयास्तुपंचपदास्त्रेष्टुमप्रायेगंजोतेवायत्रभूनःपदस्यान्नोत
तत्रसमस्येनपदेनभूनःपदस्याविग्रयोगोस्त्युत्तमावाभूनःपदेद्धाभ्या
मवसायद्धाभ्यामवसायद्धाभ्यांप्रणौतिषट्पदानांभूनःपादानांद्धाभ्या
मवसायाभूनःपदानामकेनप्रणौतिद्धाभ्यामवसायेकेनाष्ट
रस्तुप्रणावनीयएकेनावसायसप्तपदानांद्धाभ्यांप्रणौति॥९६॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भ्यामवसायभ्यांप्रथमेषुरात्रिपर्यायेषुगायत्राणांस्तोत्रिया
नुरूपाणांप्रथमान्यादानमभ्यस्यीति मध्यमान्मध्यमेषूत्तमोनुत्त
मेष्वर्द्धर्चशोवाप्रातःसवनंस्तोत्रियानुरूपौ स्वप्रगाथान्परिहाप्य॥
२६॥त्रिपदागायत्र्युष्णिक्ककुप्पुरउष्णिक्ककुब्विराट्स्वर्षाविच्छंदोत्त
राविराड्बृहतीसतोबृहतीजगत्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्चपंचपंक्तेः षट्सप्त
त्यतिछंदसांसहिंशाखोनिमा॥ तमित्यहोकोद्विपदायास्तेषांबृ
सः प्रायेणद्वादशास्त्रेराजगत्यास्तृतीयोचोष्णिग्बृहत्योःस

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तो बृहत्यावथ प्रथमतृतीयो मध्यमः ककुम्नः प्रथमः उरउष्णिहएका
दशाक्षरा त्रिष्टुब्विराजोरुचस्यादशाक्षरास्तामहाद्वरपंक्तिरित्यप
वहते पंचभिः पंचाक्षरैः पदपंक्तिः षट्कंघ्य ष्टाक्षराजगत्याए
केनद्वान्यामित्वनके निवृद्धतिरिक्तेभुरिकसंपाद्यपाद भागेनाह
र्यस्यचर्चः संमितास्तस्यपाद भागेन संपंना गायत्र्युष्णिहावनुष्टु
ब्बृहत्यौ पंक्तिस्त्रिष्टुब्जगत्यावित्यानुपूर्वं छंदसां चतुर्विंशत्याद्
शदीनां च उत्तरोत्तराणां चैव उत्तरोत्तराणां ॥२आ इति सांख्यायनसूत्रे स ॥२७॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

× न्यहस्क २

समोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॐ यथामंस्थं हिनोत्येवमङ्गम ध्यं दिनात्सर्पैत्या
दो तृतीयसवनस्यादित्यग्रहेण चरंत्यादित्येभ्यः ऋक् आदित्यानामवसेति
पुरोनुवाक्या होतायक्षदादित्यानिति प्रैष आदित्यासो अदितिर्
ति यजति नाहुतीमन्वीहन्तेन भक्षयति सावित्रग्रहे वामं वे एस्तुते
पवमानेन मनोतादीन्नातं पशुकर्म हृत्वा तः पुरोळाशैः सवनीयैश्च
रंति ॥ १ ॥ तृतीयेऽस्मिन्नाः सवन इति पुरोनुवाक्या मेर तीये सवन इति
स्विष्टकृत इहोपयाते त्यन्नीयमान सूक्तं होतायक्षदिन्द्रं तृतीयस्य स

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पि१

वनस्पतेतिप्रेषइंद्रस्तमुराजि वज्रिरितियजतीन्द्रावरुणास्तुतपाविति मे

न्द्रावरुणाइंद्रश्चसोममिति ब्राह्मणाच्छंस्यावोवहंचिति पोता मेवनइति

नेष्टेन्द्राविष्णूपिबतमित्यच्छावाकइमंस्तोममित्याग्नीध्रः समानम

न्यत्प्रातःसवने नेत्रास्तुपत्नय प्रस्थितान्नत्रयिष्यानुरो नाशस्यप

रिवापमिश्रस्यनाराशंसान्नीसन्नानीयथाचमसं दक्षिणेन स्त्री

स्त्रीन्पितृननुपास्यंत्यत्रपितरोमादयध्वंयथाभागंपितरश्च आवृ

षायध्वमितिपिंडेपिंडे॥२॥८॥देवायसवित्रइत्यक्तोग्नदेवइतिउये॥९८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नुवाक्याहेतायज्ञदेवंसवितारमितिप्रैषोदक्षनादेवःसविताबरेण्यो
रधन्नदंहपिन्नपञ्चातुनिपिबाञ्जोमम्दंन्येनमक्षवःपरिमावि मर
द्मतेस्यधर्मणीतियजत्यध्वर्योशाशोंसावो३इत्याहदेवःशास्त्रा
दोतृतीयसवनेसोमंप्रातःसवनीकोन्तःशस्त्रंप्रोजदिमनृतेव
तत्सवितुर्वरेण्यंमहेध्यानोदेवसवितरितित्रयोप्यतिपदनुवरो
विश्वदेवस्यानेदेवइतिसावित्र्यैकयास्वदशापिश्वस्वनते
दान्यामिष्टयेविंशतीवतिस्त्रिपिश्वदसत्रिंशताचनियुद्भि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

११

र्वायविहताविमुंचः प्रद्यावा यज्ञैः पृथिवी क्षिताह्वयेति द्यावापृथिवी
यं मव्हानस्मिन्यूती गरः सूपह्वह्नुमित्येकातद्वन्नथमित्यानेव्म
यं वेनोयेच्योमातैवापिन्वइत्येक्रपातिन्यच्छ्रानोमद्भाइतिवैश्वदेव
स्योत्तमेशिक्षानिविदं परिधानीयोत्तमापच्छोहिरद्भवशस्तृतीय
मुच्छवीर्यं जपिचाविश्वेदेवाः शृणुतेममितियजति ॥३॥ वृतस्य
यजेत्यक्रोद्धृतंमिमिक्षइत्यपांश्रुयजतिस्योमस्ययजेत्य
क्रस्त्वं सोमपित्रमिरितियजतिवृतस्ययजेत्यक्रउरुविष्णोवि ॥८॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कमस्योत्तह्यायनस्युधिा वृतं वृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिरेत्यपां
स्तुयनतिविकल्प्यः परीज्यायां सोम्यं होता वेद्यां उत्तिज्यांस पिरूप
स्य ज्ञातिवत्तुषा--त्र सिच्य ह्नु र्मे पाहीति चतुषीविमाष्टि॥६॥ अ
नी तु प्रान्नीव तस्य य नेत्य क्तए ऐत्तिरन्ने सरथमित्यपान्तु यजत्यमहायि
चायहमादायस्य वयावादासस्य प्रपघोत्तरतोने ष्पारमुपविश्यो
पस्थे वानेष्ट रुक्ष्यस्येत्यमुस्रो भक्षयित्वोपस्पृश्य यथेतं प्रत्येत्य॥५॥
यज्ञायज्ञीयस्तोत्रमाग्निमारुतस्याविन्यानरसयष्टशुपा. जसश

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्तिवैश्वानरीयमात्तपितरित्येकाप्रत्नवल्लसइति मारुतंयज्ञायज्ञा
वो॰ अग्नयेदेवोवोद्रविणोदाइतिस्तोत्रियानुरूपौप्रगाथोयज्ञाय
अ३ ज्ञीयस्यांतव्यसीमितिजातवेदसीयमापोहिष्ठीयास्तिस्त्रउतमोहि
100 र्बुध्न्यः॰स्त्रणोचि... त्येकादेवानांपत्नीरितिद्वेराकामहमितिवेः॰प्रविद्
द्वन्मित्सहरपंक्त्यस्तिस्त्रउदीरतामितिपैत्र्यास्तिस्त्रइमंयमप्रात
त्रीकव्यैरंगिरोभिरितिपाम्यःस्वादुष्किलीयास्तिस्त्रोमहानास्नुप्रति १००
नासोययोरोजसाविष्णोर्नुकंतंत्वंतन्वांन्निन्द्येकपातिन्यएवानहंजेमवा ॥ ...

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वे
तिपरिधस्रयोरूकवीर्यन्नपिबाम्रेमरूभिः।सुमनयद्भिरितियजति॥ ॥प्रथ
मानिविन्मरुत्वतीयस्यद्वितीयानिष्केवल्यस्यतृतीयाअन्ततयोर्वेम्ब
देवाग्निमारुततयोरूनमापोनप्त्रेनोयावंतिसूक्तानितावंत्योनि
विदःसूक्तस्यसूक्तस्यात्तवाःऊरुस्तान्निविदोनिविदस्मोवैकस्यास्थे
रूपातिन्याःपरिधानीयायेचवैम्बदेवप्रतिपदनुचरयोराग्निमा
रुतेस्तोत्रियाऽनुरूपयोरापोहिष्ठीयानीदेवानांपत्नीनांराकाया
स्वाहापत्नीनांपितॄणांयमीनंस्विाऽनुषिप्तीयानांचविंयतंशस्त्रं
२१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्विष्ट्वदेवस्याप्यग्रमाग्निमत्स्तस्यापोहिष्ठीयाः परिहायस्तुसोमस्मा
दृयिच्चानुयाजादिज्ञां घृतं पस्तुकर्मत्त्वा॥७॥७॥ हारियोजनेनवर
तितिष्ठास्तुकमितिपुरोनुवाक्याध्वनासोमानामिरेति प्रेषोयुन
ज्मितइतियाज्याक्ष्मनासोमानामग्नेवीहीत्यनुवषट्कारः सोम
स्याग्नइतिवाप्सुक्षतस्यदेवसोमतेमतिविदोनमिष्टुतस्तोमस्य
शस्त्वोक्थस्यइयनुषोयोग्व्यसनिगोसनिर्नदाक्ष्मस्यतउरुतस्यो पक्तो
नद्दयामीतिप्राणेनहान्नद्दयिचाध्वनाव्यादक्षतेन्दयिष्टाहे ॥१०१॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तालिभ्रेतयेनशातःसवनेप्रसंवर्तितेतेनिःसर्पेतियथाहत्यद्वसवर्हतिधि
त्यांश्पमीह्यामीधीयमुत्तरेणहवनीयमायंतिनूनुवःस्वःस्वाहासर्वं
नोअग्नेवमःस्वंनोअग्नेवरुणस्यतदस्तुमित्रावरुणेत्यामीध्रीयेप्रा
यश्चित्ताहुतीर्हुत्वाप्रस्तामामयाँजेपशुभिःश्रयतेत्याहवनीय
स्यमस्मातेद्भनानपा॥टी॥पंचपवत्राकजनादृश्नतःश्रात्मद्दतस्ये
नस्योवयजनमसिमनुष्यन्तःस्येनसोवयजनमसिपितृन्नतस्ये मर
नसोवयजनमसिदेवन्नतस्येनसोवयजनमसिब्राह्मणेनोवि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१०२

वाँश्चकारय च्चाविद्वांस्तस्यसर्वस्येनसोवयजनमसीतिसव्याहृतउ
त्तरेणाहवनीयमश्नुसोमान्यधावमसंपश्चाद्वुपोपविश्यपवित्राण्य
वधस्यवेष्यंतासमापोश्चभिरमतसमोषध्ययोरसेनासंरेवतीर्ज्ग

म४ तीनिःष्यंतांसंमधुमतीर्मधुतिमिःष्यंतामितिसमुपहूतास्मत
त्यस्तुहूतस्यदेवसोमतेमतिविदोयोश्वसनिगोसिनिर्नेहस्तस्यत
उपहूतस्योपहूतोनक्षयामीतिप्राणेनहोनर्मेहायिवाछायंवो
ययोरोनस्येतिप्राचीर्निनीयोदीचीर्वासमुद्रंवइत्यभिमन्त्र्यशंनोदेवी॥१०२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

याभिश्चतस्रभिरुरोभिमृश्य समानं घ्राणसंमर्शनं मुखविमार्जनं
च दक्षिणावर्त्तं त्र्याग्नीध्रीये दधि प्राश्य यथा दक्षिणं हस्तं पत्नीसंयजां
संस्थाप्य जुह्वतेषु समिष्टयजुष्षु ।। अवभृथमवैति भुनमीमेत्वि
द्वियं भुनरात्माद्रविणं ब्राह्मणं वेष्टनं नयो धिष्ण्यासो यथास्थानं. २४
धारयंतामिहि वेति यजमानो धिष्ण्याः समीह्य यात्रान्त बंध्यायां वा
संस्थिता याभिश्चिजः समीहेत उभाकवीयुवा नासत्या दाधमीणा
सत्यस्य धर्मणस्पती विश्वह्या विश्व जा महा इत्यस्तं हिराजेत्यनुसं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यस्मवैसाग्नोनिधनमुपयंतितस्मोवरुणायामिष्टितोवरुणस्यपाश्ना
द्रुत्याश्नुपादमवक्ष्याः॥१०॥ वारुणीष्टिःपौर्णमासीविकारोऽग्नेस्तुभे स्व२
१०३ सोमइतिवाश्नुमेतोतिष्ठन्त्यजस्फडुत्तमंवरुणावतेऽनेनःसवंनोऽग्ने
वमस्वंनोऽग्नेवरुणस्यविद्वानित्यग्नीवरुणावाविज्ञातिननिगद
माहब्रूयाद्वापवर्हिषःप्रयाजानुयाजौचयेनस्त्रियावऊरुतंयेनापा
मृशंतंसुरांयेनाहामन्यषिंचतयेनेमांपृथिवींमहीयद्वांतदश्वि
नायशस्तेनमामभिषिंचतमितिहोतान्यूहतेउपछिवेनचहलुषा॥१०३
३ याजान्यजतिप्रयाजादिरनुयाजांतःस्विष्टकृदंतावाज्यभागौवापरिहाप्यानु ३

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गृहान्पारेमिमानुषइत्यागच्छन्त्यजमानइहोसहस्त्रदक्षिणोपिस्थ्या
निषीदच्चित्यूपविश्याहवनीयेसमिधंदधातिदेवानांसमीदसीतिस
वींस्त्रीमुत्तरांस्त्रस्त्रीपत्नीगार्हपत्ये॥२२॥प्रायणीययोदयनीयाव्या
त्व्यातविपर्यासोयाज्यापुरोनुवाक्यानांस्विष्टकृतंपरिहाप्यपथ्यांस्व
स्तिंवचुर्थीयजतिॱतृतीयंसवितारंमैत्रावरुणीववशानूबंध्यापू
यस्यावावांमित्रावरुणातस्तुवांमित्रावरुणनोमित्रावरुणेतिपुरो
नुवाक्याःयुवंवस्त्राणियहंहिष्ठप्रवाहवेतियाज्याःदक्षिणीयाप्रत्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्ववंध्यायाः संस्थानान्तवेदे पत्नीं वाचयति नस्त्रृणात्पन्न बंध्यायां वाचयित्वा
ग्रेणाग्नीध्रीयं धिष्ण्यं स्तृणाति मापो मौषधीर्हिंसीः आगासि यं द्विष्मस्तं ते
त्रो ३ सुगच्छ ३ भमश्रोध्वम्नोरा जं स्त्वं वरुणनो मुंचयमापो अघ्न्या इति रु
णेति शपामहे ततो वरुण नो मुंचेति हृदयं त्वेम्हेमु पस्थाय स्त्र मित्रिया
न आप ३ षधयः संतितु पस्पर्शय ३ मित्रियास्तस्मै संत्विर्योस्मान्द्वेष्टि
यं च वयं द्विष्म इति द्वाहीणा निरूढं त्याज्यमागा प्रभृति वा पयस्या
मावास्या विकारो निगदेनांतः ॥१२॥ ३ दजुदवसायावेस्कव्य ॥१०४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्मभिर्णीकृतिं कृत्वोद्वसानीयया यजन्त्याग्नेयीष्टिः पौर्णमासी विकारो
यः पुनराधेये तामाह विष्णुः स्विष्टकृत्तत्पंचकपालोऽपौनराधेयिकीष्टिः सं
स्थिता यां सायमग्निहोत्रं जुहोति ॥१३॥ मंद्रया वा वा प्रातःसवनमुद्धे
त्तरामाज्यात्प्रउगं मध्यमया माध्यंदिनमुद्धेत्तरां मरुत्वतीयान्नि
ष्केवल्यमुत्तमया तृतीयसवनमुद्धेत्तरां वैश्वदेवादाग्निमारुतमुत्त
मया वा माध्यंदिनं मंद्रया तृतीयसवनं मध्यमया वा ॥१४॥ यस्मै प्रे
ष्यत्यात स्यापवर्गाद्भावं यच्छत्याप्रवप्रमतिवानुवषट्कारात्स्वातरनु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वाके ब्रलाम हृयिचानास्तोत्रप्रसवात्रसवत्रन्तिचानुवषट्कारादं
तिष्वेषांतंक्षचावसातिवरीणांपरिहरणाद्यस्तेऽस्स्कंदतिदस्सम्यस्कंदे
तिविप्रुषांहोमःपुरस्तात्पवमानानांसपर्तश्चानुसर्पतिमैत्रावरुणश्चा
ग्निचित्यायांवाग्नौप्रणीयमानेप्रतिरथंजपतिविश्वात्राक्षाद्दक्षिण
तःसर्वान्देवानयालिहस्वाहाकृतस्यघर्मस्यमधुःपिबतमश्विनेति
महावीरमनुसंयन्त्यश्विनाघर्मंपातंहार्द्वानमहर्दिवाभिरूतिभिः।
तंत्रायणेनमोद्यावापृथिवीभ्यामितिवषट्कृतेऽपातामश्विनाघर्मं। १०५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मनुष्याना।पृथिवीश्रमंसतां।इहेवरातयः।संचित्यनुवषट्कृतेस्वमान।म
निर्दिष्टमिति।सोमेन्द्रमन्त्रकर्म।।१५।।७।।अर्द्धं।।इन्द्रोमरुत्वान्सोमस्यपिब
तु।मरुत्स्तोत्रोमरुद्गणः।मरुद्धिध्मेमरुत्स्स्वा।यद्वैमेनंदेवाअन्वमदन्।
अमृत्यैवृत्रहत्येशंबरहत्येगविष्टौ।अर्वैतगुह्यापदा।परमस्यांपरा
वति।वधीहृत्रंस्रजदपः।मरुतामोजसासह।आदीत्रलाणिवक्ष्य
न्।अनाधृष्टान्योजसा।हुएवंदेवेभ्योभुवः।मरुद्भिः।[illegible]
सखिभिःसह।इन्द्रोमरुत्वानिहश्रवदिहसोमस्यपिबतु।प्रेमांदेवोदे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

म
वक्रूतिमवतुदेव्यौमानवेत्तु।वित्रस्विन्ना भिरूतिभिः।अवद्ब्रह्मणएषावसा

गमदधोक्रवीर्यैः।रूपमनुरूपंप्रतिरूपंसुरूपमिहेपोयोनमस्माह

एवतेन्वोक्रमवावीजायति।।१६।।इंद्रोदेवःसोमंपिबतु।एकनानांवीरतमः।

न्हरिजानांतवस्तमः।हयोस्थाता।हस्ते।प्रेतावज्रस्यभर्त्ता।पुरांभेत्ता।पु

रांदमी।अपांनेता।सत्वनांनेता।निजघ्निहरिश्रवाः।उपमातिकृद्वंसना

वान्।इसोशंगोदेवोबन्हवान्।इंद्रोदेवइहश्रवदिहसोमंपिबतु।प्रेमांदे

वइतिसमानमथोक्रवीर्यैः।सम्राळसिस्वराळसिविराळसिराजास्य। १०८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मित्रस्य मित्र्या। स्म वयं यं द्विष्मो पश्यत एते चोक्तमवावीं ध्यायेति।।१७।।
सविता देवः सोमस्य मस्तु। हिरण्यपाणिः सुजिह्वः सुबाहुः स्वंगुरिः।।
त्रिरहंन्मृत्यसवनः। यात्रास्तु वक्ष्वस्तु धिती। उमे जोष्ठी सर्वीमनि। श्रेष्ठं सावि
त्रमास्तुवं। दोग्ध्रीं धेनुं। वोढारमनड्वाहं। आशुं सप्तिं। जिष्णुं रथेष्ठां। पुरं
धिं योषां। सभेयं युवानं। सविता देवः परामीमां सावि षत्पराघशंसं। इह
श्रवदिह सोमस्य मस्तु। प्रेमां देव इति समानं।।१८।। द्यावा पृथिवी सो
मस्य मस्तां। पिता च माता च। धेनुश्चानड्वांश्च। अन्या वधिषण्णा वा। सुरे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ताविरस्तु उग्रा वाशो नू ष्वमयो त्तेष्वा । जर्जस्वतीव मयस्वतीवा । द्यावा पृथिवी
इहश्रुता मिहसो मिहसोमस्य मत्सतां । प्रेमां देवक्रू इति मवतां । दव्याधिया । दे वी २
प्रेदं ब्रह्म प्रेदं क्षत्रं । प्रेमं सुन्वंतं यजमानमवतां । चित्रे चित्राभिरूतिभिः ।
श्रुतां ब्रह्मण्यावसा गतां । ११ । त्तमवो देवाः सोमस्य मत्सरं । विष्ठीस्व
पस्याः । कर्मणा सुहस्ताः । धन्या धनिष्ठाः । शम्याः शमिष्ठाः । शच्याः शचिष्ठाः ।
येप्वन्तुं विश्वन्नुवं विश्वरूपा मतस्त्रन्ना । श्रंत हंधे नु मनवद्विश्वरूपी ।
अस्त्र बुभ्रत्सं कनीनाम हंतः । अयुंजत हरी अश्वा देवी उप । संवत्सरे स्वपसो १०७
107
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यज्ञियं भागमायन्॥ इमं नो देवा इह श्रवन्निह सोमस्य मत्सन्॥ प्रेमां देवा दे
वहूतिमवंतु दैव्या धिया॥ प्रेदं ब्रह्म प्रेदं क्षत्रं॥ प्रेमं सुन्वंतं यजमान
मवंतु॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः॥ श्रवन्ब्रह्माण्यावसागमन्॥ २०॥ वि
श्वे देवाः सोमस्य मत्सन्॥ विश्वे वैश्वानराः॥ महि महांतः॥ पक्वान्नाने
मति पीवाहनः॥ आस्क्राः पर्वतवाहसः॥ ये द्यां च पृथिवीं चातस्थुः॥ अ
पश्च स्वश्च॥ ब्रह्म क्षत्रं च॥ बर्हिश्च वेदिं वा यज्ञं चोरु चांतरिक्षं॥ वातात्मा
नो अग्निहुताः॥ ये स्थ त्रय एकादशासः॥ त्रयश्च त्रिंशच्च॥ त्रयश्च त्रीणि च शता॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सत्रपद्धतिः

उत्तरार्द्धप्रारम्भ पाठे।

श्री १

त्रयंत्रीवसहस्राः।तावंतउदरेणो।तावंतोनिवेशनो।तावतीःपत्नीः।तावती
ग्नाः।तावंतोनिषावः।तावंतोरातिषावः।अतोवादेवान्त्रयांसःस्तुभंमा
वोदेवा।अश्विनासामाविशसायुराहूहि।विश्वेदेवाइहआवन्निहसोमस्य
मत्सन।प्रेमांदेवाइतिसमानमथोक्तवीर्यै।नृतमसिनविष्पदसिवि
नृतमसिप्रनृतमसिसदसिचहुरस्योजोसिनद्धमसिश्चायेवावावी
र्यायेछंदेवेभ्यः॥२१॥अग्निर्वैश्वानरःसोमस्यमत्सत।विश्वेषांदेवा
नांसमितु।अजस्रांदेव्यंज्योतिः।योविश्वोमानुषी।भ्योदीदेतु।छिशुभः १०९

108

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वीसुदिंषकतानः। अजरउषासामनीके। आपोघांनात्यापृथिवींर्वंतरि
क्षंज्योतिषायन्ति। यशमेयंसतु। अग्निर्विश्वानरा इहअवदिह सोमस्यम
त्सत। प्रेमांदेवइतिसमानौ॥२२॥ मरुतोदेवाःसोमस्यमत्सन्त। स्तुष्टुभःस्वर्काः।
अर्कैस्तुनोहृहद्वयसः। नभस्यावर्षनिर्णिजः। तेषासःपृश्निमातरः। सुक्षत्रा
हिरण्यखादयः। तवसोमंददिष्टयः। सुरा अनाहृष्टरथाः। मरुतोदेवा
इह अवन्निह सोमस्य मत्सन्तु। प्रेमांदेवाइतिसमानौ॥२३॥ अग्निर्जात
वेदाः सोमस्यमत्सत्। स्वनीकश्चित्रभानुः। अग्नेषिवान्गृहपतिः। तिरस्तम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सिद्धनीतिः । वृता हवनइन्द्यः । वज्ञलव मीत्व तयह्वा । प्रतीत्याशान्न्जे ताप
रजितं । अग्ने जातवेदोभि द्युम्नमभिसह आयच्छस्व । स्तुशोंस्तुशः । समेवा
र मंहसः पाहि । अग्निर्जातवेदा इन्द्र वदिह सोमस्य मत्सतु । ऐनां देवह
ति समानमयोच्छ वीर्यं तेजोसि हृष्टिरसि विहृष्टिरसि प्रहृष्टिरसि वि
हृतिरसि धरुणमसि धर्त्रमसि धर्योस्या कल्पेतावाचीं प्रायोच्छं देवेभ्यः ॥
रिं २ ॥२४॥ अस्य मदे जरित इन्द्रः सोमस्य मत्सतु । अस्य मदे जरितरिंद्रो
हि महत्वा । अस्य मदे जरितरिंद्रो हत्र महत्व । अस्य मदे जरितरिंद्र उग्रा १०९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मस्तत्वाद अथयस्य ऋषी वीमे। अस्य मदे जरितरिंद्रो व्यंतरिक्षमतिरद्वास्तत्ययं दि
व्यैरयत। अस्य मादे जरितरिंद्र उदार्यं वलमतिरद्वासं वलमहन। अस्य २२
मदे जरितरिंद्रो [illegible] पिन्वदपितो जिन्वदश्रुवां। अस्य म
देजरितरिंद्रस्तष्यां इव पंप्र[illegible]र्ण पर्वतान प्र कुपितां अरक्षात। अस्य मदे
जरितरिंद्रो पांवेगामैरयत। अस्य मदे जरितरिंद्र इन्द्र अवडुपरि रिष्ठात।
अस्य मदे जरितरिंद्र इहेवदिहसो मस्यमस्तता प्रेमां देव इति समानमे
योक्त वीर्यो शो होम्यां रो हो अव्रस्य विश्वपं स्वर्गयातनतैनीका इति नाक शति ॥२५॥ एं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

110

॥इति अष्टमोध्यायः॥ ॥ ठ॥ ठ॥ स्त्रवैश्चर्दः॥ ॐ॥ व्याख्यातोग्निष्टोमः प्रकृतिः॥
॥श्रीरस्तु॥ ठ॥ ठ॥ कल्याणमस्तु॥ ॥ ॥ ठ॥ ठ॥ ठ॥ ठ॥
देवेश्वानंदरामरामदेवस्येदंपुस्तकं॥

॥ठ॥ ठ॥ ॥ठ॥ ठ॥॥ठ॥ ठ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri